

شورا

عدد ۵

مارت ۱ = سنہ ۱۹۱۳

محرری : رضاء الدینہ بہ فخر الدینہ
ناشری : «م. ساکر و م. زاکر رامیفلر»

مراد خان برنچی
ترکیہ سلطان نرندن اوچونجیسی .

ابن مقفع

اسلام عالمندہ مشہور بیوک
عالم نردن در .

امتلزنگ سعادتی نہ ایلہ
تمام بولور ؟

میان عبد الاول الغفاری .

آفتوبہ بویلری

عارفان ویلی .

خافینلر

احمدزکی ویلی .

عبد القیوم الناصری

عارف اللہ ابن علی چقری .

فاطمہ علیہ خانم حضورندہ

ف . کریموف .

یاگلش یازوغہ فارشی

حسن علی .

تربیہ و تعلیم :

ابتدائی مکتبلر حقدغی سؤال

گہ جوابلر . معلملر حالندن .

مطبوعات اثرلر .

متنوعہ .

مراسلہ و مخابره :

دولگان دن .

مطبوعات خلاصہ سی .

حکابہ -

«تیا نشان طاوینک تیرہن چوقر

لندن» صابر عبد المنف .

حوادث .

چیلر کوب بولغان بو زمانده شوندى مقالهلر کوبرهك يازلوب
تورسه فائدهلى هم گوزل بر اش بولور ايدى .
عبدالحميد السلمى . حسينه شاكردى . (اورنورغ) .

111

استاذ محترم موسى افندى بيگيف جنابلرينه

مقاله لرن عربچه سوزلر قوشب يازارغه ياراتوچى و عربچه
سوزلرنىنگ كوبلگندن مقاله لرن ، او قوچيلرنىنگ كووينه ،
آگلاشلماسلق ايتب يازوچى امام و مدرس سرورالدين بن
مفتاح الدين حضرت « قرآن شريف و لغت عربيه » اتلى
كتابى نىنگ آياغنده توركيچه گه آنا تلى بولب كرب قالغان عربچه
سوزلردن ۲۲۲ نى ساناب كورسه تكىن سوك . تحرير غلبنده تاتار
(توركى) تلىنه عرب (عربچه سوزلر) قاتشدرماسون ديگانلر
(ديوچيلر) بونلرينده چقارورلرمى ؟ « ديب اورتاغه توگه ردهك
بر سوراو سالادر .

درس چى سرورالدين حضرت اوزنىك تورك بالاسى
ايكهن بله درده ، توركى تلدن عربچه سوزلرنى چغارو تاپقنده
قارشماى - در ديب بله مز ؛ بهلكى شو عربچه سوزلر اورنینه
تورورلق توركيچهده سوزلر يوق - در ديب بله در ديب بله مز .
توركى بالالرنى اوزمزلچلك ايله (ملى روحده) تريبه
قلوچى سرورالدين حضرتكه يياگىلى بولسون اوچون اول عربچه
سوزلردن بيك كوينىنگ توركيچهسى بارلقنى كورسه تورگه تيوشسندك .
اجتهاد - ترشلق . اجتهاد قل - ترش . حرمت قلمق -
سيلاب كوتك (بالالر آتارن سيلاب كوتغىلى) . حيا - اويات .
حد - ماقتاو ، توبا (ياساغان الله غه مگ توبا) . حق - چن .
حقيقت - چنلق اوزره . حقانيت - چنلق . حسرت - كهيشلك .
حسرتلغىك - كهيرمك . حاصل بولمق - چتمق ، بار بولمق .
تابع . (ماى سرتدن حاصل بولادر - ياسالادر ، چغادر) .
حصه - اواش . حيله - قولق . حسد - كونچىلك ، كوره آلامق .
رضا - كوكل تابع ؛ راضى قلمق - كوكلن آلمق . ربا -
موتانلىق . رباكار - موتانى . نفاق - ايكى يوزليلك . منافق -
ايكى يوزلى . معلم - سابق چى . مدرس - درس چى . محرر -
يازوچى . писарь - خطچى . جنت - اوچاخ . جهنم - تامق .
مبارك - قوتلو . مؤذن - آزان چى . محروم بولمق - قور قالمق .
مقال - مسقال . مهرجهن - انجى . مشرق - كون چغش .
مغرب - كون باتش . ركوع - ايگكيش . سجود - باشرش .
رشوت - آلم . رزق - ريزق . شراب - اچمك .

منه شورل شيكلى تاغى بيك كوب سوزلرنىنگ اوزمزهسى
باردر . بارن ساناغانده يوزدن آرتادر . ايندى آر ياغنده قالغان
(آخري ۳ نچى بيتده)

هر سوزكز ايچون رحمت وتشكر او قورغه تيوشلى بولسه قده
بز سزنىك هر سوزكزگه توگل ، بلكه اوغ اثرلرگه برابرينهده
رحمت وتشكر ايدم آيمز . عنو ايدكز محترم استاذ ؛ حاضرده
تيوشنچه قدركز بلنه سهده سوكره بنور . شول وقت سزنى احترام
ايله ياد ايدوب ، قيمتلىرىنى تعيين ايدو مشكل بولغان عزيز اثرلرگزنى
اوقوب استفاده وقهرمانلغىكز ايله اقتخار ايدم چكردر . بز بيك
ياخشى بله مزكه . خدمتكز ، يول كورسه تووكز ، همه غيرت واجتهادكز
كياه چكلكز ايچوندر . خدمت وقتلر كرده سووقلر هم اسسيلر بولا .
سووق وقتلرده كيوم ، اسسى وقتلرده سو بروجى اولماسهده
خدمتكردن بالقميسىگز سز محترم استاذ ؛ تاتار چوللرنده يورگان بر
« ويس القرنى » سلك سين محترم استاذ ؛ بز ملت افرادلرينىك
سلامتلكى ، سين وسينك آرقاداشلرينىك سلامتلكينه باغلو اولدىنى
ايچون سلامت اولسون ايداشلرك ؛ هم سين محترم استاذ . خلق
نظرينه « نام عزيز اثر كنىك ۷۳-۷۴-۷۵-۷۶ صحيفه لرنده گى
بيوك وعالى اولووى ايله برابر ، عقلغه موافق سوزلرك ايچون بتون
همشيرلم ايله برابر ، عاجزانه تشكرلرمزى قبول ايدووكزنى التماس
ايدم سز محترم استاذ ؛ مع الاحترام معلمه : بيبى جمال رحمتوالينا .

11

بويلغى ۳-۴ نچى عدد «شورا» مجله سنده ، خلفينلر حقنده
يازلغان مقاله لرنى اوقوب شادلاندىق . شوندى اوتولغان ياخود اوتو
لورغه ياقلانشقان بيوك آدملر مزنى ايسكه توشروب ترجمه حاللرينى
درج ايتدىگى ايچون «شورا» اداره سته وباخصوص يازوچيسى احمد
زكى افندى وليدى جنابلرينه صميم قلبدن تشكر ايتمكدهمز . مشاراليه
افنديك شول خدمتلىنه كوب رحمتلر اوقوومز ايله برابر شوندى
فائدهلى ، عملى وتاريخى مقالهلر يازوونده دوام ايتون اوتهمز .

برنجى عدد «شورا» ده درج ايدلمش ، دىنى واجتماعى بر
مسئله نام مقاله نى نيچه قاتلر اوقوب چيقدق ايسهده آنى اوقردن
همان بالقدمز يوق ، كوچى اوقوسه ق شول نسبتده شوقى آرتدرا
بارا . موندغى حقيقتلرنى تعريف ايتودن عاجزمز . بو مقاله نى
رساله شكندمه باصدروب نشر ايتسه كز مرحتكردن بولور ايدى .
اول وقتده همه كشى اوقوب فايده لانوونده شبهه يوق . اصل
اسلاميت ايله بو كوونگى اسلاميتى آيرا آلدجه اواره بولوب يورو

مارت ۱ - ۱۹۱۳ سنه

۵ ربيع الاخر - ۱۳۳۱ سنه

سهر رادمر والوغ حادير

مراد خان برنجی (خداوندکار)

متفق دولترنك ۳۰ و ايكنچي روايت گه كوره ۶۰ مكدن عبارت عسكرلری توركلر گه قارشى سفر ايدر گه باشلادی . بو وقتده خداوندكار اوزينك تختگاهى بولغان « بروسه » شهرنده ایدی . واقعه دن خبر آلدیغنده اوزينك عسكرى ايله روم ایلې طرفينه سفر قیلدی ایسه ده متفقلرنك عسكرلری آگا قدر توركلر گه یاقین کیلمشله ایدی . بونلر اوزلرینك كوبلكلرینه تايانوب توركلر گه غالب بولاچقلر نده اصلا شبهه ایتازلر، فقط صوغش نقطه سینه موافق توگل روشلرده حرکت قیلورلر ایدی .

حاجی ایل بك اسمنده گي سر عسكر قومانداسنده بولغان تورك عسكرى بر اوگه ایلې اورنده دشمنلرنی منهزم و قام پریشان قیلدی (۷۶۶-۱۳۶۵ ده) . مذکور صوغش اورنی تاریخلرده « صرب صندیغی بر » ديه ذكر قیلنور . دوستلری توگل حتی دشمنلری طرفدن غیرتی و صوغش علمنده مهارتی ايله مدح ایدلمكده اولان اوشبو سر عسكر، بو عملی سیندن عموم روم ایلې والیسینك حسديه اوچرادیقندن، شهادت ايله مكافات قیلندیغی روایت ایدلنور . خداوندكار، اوز عسكرى ايله کیلوب يتدیکندن صوك، بالقان تاولرندن آرقلی اوتوب « روم ایلې » قطعه سینی « طونه » بلغه سینه قدر وبتون آرنوادلقنی ضبط قیلدی . سلمستره ، نیکبولی، نیش ، مناستر شهرلری بو جمله ده ایدی . اوشبو وقت خداوندكار سلطان ، « ادرنه » شهرینی ایکنچی پایتخت ایتدی وشول عصرغه كوره مکن بولغان مرتبه لرینك الك یوقاری درجه سینه ایرشدروب زیتله دی . پادشاه سرایی ، حکومت یورتلری بنا ایتدردی ، هواسی لطیف و منظره سی گوزل بولدیغندن ، بر قدر عمرینی هم

تورکیا سلطانلرینك اوچونچیسى ، اورخان غازینك ایکنچی اوغلی و تورکیا دولتینى تاسیس ایدوچی عثمان خانك تورونی ایدی . ۷۲۶-۱۳۲۶ تاریخنده دنیاغه کیلدی و ۷۶۱-۱۳۶۰ ده آتاسی اورخان غازی وفات بولدیغنده « بروسه » شهرنده تورکیا تختینه چیقدی (چونکه ولیعهد وفات ایتمش ایدی) . بو وقتده استانبول شهری قیصرلر تصرفده بولوب ، « روم ایلې » قطعه سنده تورکیانك ملكی یوق ایدی .

مراد خان ۷۶۳-۱۳۶۱ ده لالا شاهین پاشا اسمنده بر ذاتی سردار تعیین ایدوب روم ایلې طرفینه عسكر ییاردی و بر طرفدن کندیسى هم سفر قیلدی . بونلر اوشبو حرکتلر نده موفق اولدیلر ، « روم ایلې » قطعه سنده كوب شهرلر فتح ایتدیلر . ادرنه ، فلبه شهرلری بو جمله دن ایدی . مرکزی « ادرنه » شهری اولمق اوزره بر ولایت تاسیس قیلدیلر . دورت یش یل اوتهر اوتغازده مایکدونیانك یارومنی ضبط ایتدیلر .

بو یرلر گه كورشى بولغان خرسیدان حكومتلری (بحار ، بو- سنه ، صریه) ، توركلرنك بو درجه ده مظفریتلرینی اوزلری ایچون قورقچ صانادیلر وكونلرنك برنده نوبت اوزلرینه کیله چگینی ظن قیلوب چاره سینه كرشیدیلر . اوشبو چاره ایسه توركلرنی آناطولی غه قووب چیقارمق حقنده اوز آرالرنده اتفاق توزومكدن عبارت ایدی . اوشبو اهل صلیب اتفاقی توزولمك حقنده پایا بشنجی اوربان طرفندن ده كوب اجتهاد صرف ایدلدى .

اوزی بنا ایٹکان جامع شریف یاننده دفن ایدلی و گوده سینک بعض بر کیساکلری کوملدیکندن، شهید بولغان یرنده هم تر به یاصالیدی. حاضرگی صوغش وقتنده: «صربلر، سلطان تر به سی بولغان اوزنی آدیله و پاچوتنی قاراول قویدیلر» دیسه بیرلش تیایغراملرده غی سلطان تر به سندن مراد اوشبو تر به در.

خداوندکار طرفندن تورکیا حکومتینه قوشلمش روم ایلی ولایتلرندن بر قسمی آیرلوب آلمش ایدی، ایلی بو کونگی بالقان اتقاق ایسه شونک قالغان قسمینی آور ایچون توزولمشدر. بالقان حکومتلرینک بو کونگی صوغشلیری، مذکور مقصودلرینی یرینه کیتورودن عبارتدر. حاضرگی کونده نزاغنک ال کوجلی یری تورکیانک ایکنچی پایتختی بولغان «ادرنه» حقنده ایدیکی غزته او قوجیلرغه معلومدر.

«ادرنه» ایسکی بر شهر بولوب ایکنچی قرن میلادیده روما ایپراتوری «آدریان» طرفندن تعمیر ایدلیکی مناسبت ایله «آدریا نوبولیس» دیه آتالیدی. تورکیا طرفندن ضبط ایدلیکنده مذکور اسم تحریف ایدلوب «ادرنه» دیدیلر. استانبول فتح ایدلیکینه قدر، ۹۰ یل پایتخت بولوب طوردی. تورکیا سلطانلری بو شهرنی تعمیر قیلدیلر و غایت زور ایتدیلر. پایتخت بولدیغی مدتده، سلطانلر نك جنازه لری «بروسه» غه کوچرلوب طوردیغندن، مونده سلطانلر نك تر به لری یوق، اما بتون دنیا صوقلا نورلق گوزل جامعلری بار. سلطان سلیم، سلطان مراد ایکنچی، سلطان بایزید، چلی سلطان محمد جامعلری بو جمله دندر.

«ادرنه»، استانبولدن ۲۲۵ کیلومتره غرب شمالی طرفنده و تیمر یول اوستنده بولوب، طونجه، مریچ، آرده اسملی صولر نك بر یرینه قوشلغان یرنده در. یوز یکر می مک قدر جان حسابی بولوب مونک یارومندن کوبسی مسلمان، قالغانی یهود و خریستاندر. الوغ بر کتبخانه سی، مدرسه لری؛ ابتدائی، اعدادی، رشدی مکتبلری، خسته خانلر، کازارمارلی، گوزل کوپر و بانچه لری اولوب، قلعه و کرپوستلری ضرر سزدر.

خداوندکار نك وفاتی ۷۹۱-۱۳۸۹ نچی یل ۱۵ نچی شعبان (۲ نچی آوغوست) ده بولوب بو وقتنده یاشی ۶۵ ده ایدی. ۳۰ یل حکومت سوردی و ۳۷ مرتبه صوغش قیلدی.

عبرنلی سوزلر

بالانچینک حیلہ سی پک آز وقتده غنه طوغری چیقار.
آز اش، کوب سوزدن یاخشیراق.
ایسکی حسرت ایچون یاکی یاش توکمک عقلدن توگل.

شول شهرده کچردی.

اوشبو ماجرادن صولک صرب، بو سنه، بلغار، افلاق، بغداد، حجار، پولاق مملکتلری غلیانغه کیلدیلر هم اوزلرینی هم استانبولنی تورکار نك هجوملرندن صاقلامق ایچون ایکنچی مرتبه اتقاق توزودیلر. بو دفعه سنده عسکرلری ۲۰۰ هکدن آرتق بولدیغی روایت ایدلنده در. مذکور عسکر ایچنده آوروپادن کیلگان و روحد نیلر طرفندن دیله نوب ییارلگان کولکی عسکرلر هم کوب اولمشدر. بونلر نك قوماندانلری حکمدارلر اوزلری بولدیغی کبی، بونلرغه فارشو چیقمش تورک عسکرینی قوماندان قیلوجیلر نك ده کوبره گی شاهزاده لر ایدی.

«قوصوه» صحرا سنده بولغان بو صوغش، تاریخلرده «قوصوه محاربه سی» دیه مشهوردر. صوغش، تورکار نك غالب بولولری ایله بتدی. صرب حکومتی ده خریطه دن تر شربلوب تورکیا گه تابع بر ولایت بولدی. صرب قارولی اولدیلدی و خداوندکار حضرتلری اوزی هم اوشبو صوغشده شهید بولدی (۷۹۱-۱۳۸۹ ده). بو وقتده «روم ایلی» ده تورکیا طرفندن ضبط ایدلگان یر «استانبول» شهری ایله آنک اطرافنده بر قدر اورنلر ایدی. بونلر قیصر قولنده طور سه لرده، حقیقت حالده قیصرلر اوزلری تورکیا دولتینه تابع حکمنده بولوب بتون اشرینی سلطانلر مشورتی ایله یورتورلر ایدی.

* * *

خداوندکار، اورخان سلطاننک ایکنچی اوغلی بولدیغندن تخت گه چیقوی امیدلی توگل وشول سببدن پادشاه بولور ایچون دیه تریه ایدلمش ایدی. شویله ایسه ده اوزینک استمدادی سببی گوزل بر آدم اوله رق یتشدی و ولیعهد وفات بولدیغندن، آناسی صوکنده حکمدار نصب ایدلی. غیرتلی، سلطنت و وقارلی، اش یاراتوچی و اشلکلی بر ذات ایدی. فقط ذوق و صفاغه آرتق یرلوی و یاخشی غنه ثباتسز بولوب، بر اورنده باصلوب طوررغه یارقادیغی الوغ کیم چیلگندن صانالور. اگرده مذکور کیم چیلکلر ایله مبتلا اولمسه ایدی خداوندکار، تورکیا ایچون دخی ده فائده لیره ک استلر کورساتورگه موفق بولغان بولور ایدی دیرلر.

خیرات و احسانی کوبلگندن و هر دائم مدارالی بولدیغندن عوام خلقی اوزینی افراط درجه ده سویدیکلری، کرامات خبرلری تصنیع ایدوچی مریدلر قیلندن، حقنده کوب تورلی کرامات خبرلری اویدردقلری مرویدر. اما مملکتنک معتبر آدملری، عقل و درایت اهللری یک کوب عمللرینی انتقاد قیلور اولمشلردر. بر خاتونی استانبول قیصری یانی بالئولوغ قزی ایدی.
خداوندکار نك جنازه سی «بروسه» شهرینه کوچرلوب

ابن مقفع

(باشی، نجی عددده)

لکن تأسفدرکه، امام الحرمین نك ابن مقفع حقنده بولغان بو روایتی صرف یا کلسدر. ابن مقفع اولدرلدیکی زمانده حلاج ایله جنایی اوزلری توگل، حتی آتالری ده دیاغه کیلاماش ایدی (۱). ایدی آنلر ایله نیچوگ اتفاق توزوسون؟ سیاسی جهتدن بو درجهده اساسز افترا لرغه اوچرامش آدمک دینی جهتدن هم شول قیلدن اساسز افترا ایله مبتلا اولمق احتمالی یراق توگل.

مشهور ادیبلردن اولان عبدالحمید الکاتب ایله ابن مقفع آراسنده محکم دوستلق بار ایدی. خلیفه سناح، اولدرلر ایچون ديه، عبدالحمیدنی طوتارغه جلالدرینی یباردیکنده بونلر ایکسی آولاق بر اویده او طوردرلر ایش. جلالدر، بونلر اوستینه باصوب کروب: «قایوگر عبدالحمید؛!» ديه قچر دقلرنده. ایدده شینه ضرر بولماسون ایچون هر ایکسی بر یولی: «عبدالحمید مین!» ديه جراب ویرمشلر. (بو مرتبهده مروت دیاغه آز کسمهده نابور).

ابن مقفع ادیب و عالیجناب بر ذات. علم و فضل صاحبی. ادیب و بدیعلرنک امامی اولوب امثال اورنده یورمکده بولغان عربی سوزلری کوبدر. «دن وضع کتابا فقد استهدف فان اجاد فقد استشرف وان اساء فقد استقذف» سوزی هم بوگا منسوبدر (۲). اول، مقدر بولدیغی حالده شعر سوبله مادی، دیرلر.

یونان فلسفه سین، هند ادبیاتینی عربلر آراسینه نشر ایدوچیلرنک بری واحتمالکه برنجیسی بزنگ «ابن مقفع» مزدر. بونلرنک هر برینی ابن مقفع، فارسیچه ترجمهلردن عربچهگه آماشدردی. «یونان فلسفه سین عربچهگه باشلاب ترجمه ایتدوچی مأمون خلیفه بولدی و بو طوغورده شرق خرستیانلرنک کوب خدمتلری کوردی» دییولگان سوز، الوغ مؤرخلرنک بو کونده تحقیق ایله اسم چیقارغان عالمرنک خطالرنندر.

قاضی عیاض: «ابن مقفع، قرآنغه معارضه قیلورغه باشلادی ده سوکردهدن بو فکرندن قایتدی» ديه برسوز کوچرمش ایسهده، الله اعلم درست خبر بولماسه کیرهک. سوزلرنی ایلهب، ییلگهروب ویک صایلابغه یازارغه تیوشلی بولغان بو کتابده (شفاده) قاضی

(۱) حلاج. ۳۰۹ه. جنایی (نونک تشدییدی ایله) ۳۳۲ه جنایی نك آتاسی ۳۰۱ه اولدرلدیلر. ایدی پیغمبرک دعواسی قیلدیغنده سوزی یرله گنده خلقنی اشاندرلق مرتبهده کالات صاحبی اولغان ذاتنک روایتی بویه اولور ایسه. بونن توبه ن: رجدهگی عالمرنک روایتلری نه درجهده اوله چفتی او قوچیلر اوزلری محاکمه ایتسونلر!

(۲) المسعودی. ج ۱ ص ۱۳.

بیک ضعیف حتی سخیف سوزلرده کوچرمشدر ابن مقفع، فارسیچهدن خدای نامه. آیین نامه اسمنده اثرلر ترجمه ایتدی و اوز طرفندن بیک کوب اثرلر تألیف قیلدی. مطبوع اثرلردن کتبخانه مزده اوشبو کتابلری بار: الادب الصغیر، الدررة الیتمیه، یتیمیه ثانیة، کتاب الادب، رساله فی الصحابة، تحمید، کلیله ودمنه.

کلیله ودمنه

هم ادب هم اخلاق کتابلرنک ال ایسکیسی واک مشهوری بولدیغندن «کلیله ودمنه» کتابی حقنده آیروم صورتده بحث قیلنسه ضرر بولماز. ابن مقفع ترجمه سی سوبله ندیکی یرده «کلیله ودمنه» کتابی حقنده سوز سوبله ناسه هیچ شبهه یوق، اول ترجمه تام حساب ایدلماز.

«کلیله ودمنه»، انسانلرنک اخلاقلارینی توزه تک و کوللرینی باخشیلاندرمق امید ایله ایکی مک ایکیوز یلر قدر موندن مقدم بر وقتده، هند پادشاهلرنندن دبشلم اسملی حکمدار ایچون ديه هند فیلسوفلردن یدبا آدی بری طرفندن تصنیف قیلنمشدر. روایتلرگه کوره ما کیدونیالی اسکندر (۱) هندستان طرفلردن قایتوب کیتدیکندن سوگ مذکور دبشلم هندستانده پادشاه بولمش، لکن افراط درجهده جبر و ظلملر قیلورغه باشلامش ایدی. یدبا ایسه مونک بو ایشنه توزه آمادی و آنی طوغری یولغه کوندرمک قصدی ایله حیوانلر، قوشلر تلندن نصیحت سوبله توب اوشبو کتابنی توزودی.

فیلسوفنک بویه قیلودن مقصودی معلومدر. آدملر، وعظملرنک اوزلرینه توبه سوبله نوینی سوعازلر حتی، کوب وقت موگا آچولری ده کیلور، اما باشقهلر آراسنده بولغان ایدلوب سوبلنمش نرسلرنی یاراتوب نکلارلر و کوب وقتده شوندن حصه آلورلر. مونک اوستینه برهمنلر جانلرنک کوچوب یورولرینی اعتقاد قیلدقلرندن، حیوانلرده بولغان جانلرنی الوغ آدملرنک جانلری بولو احتمالینی طوتوب مقدس حساب قیلورلر و هر تورلی حکمتنی سوزلرنی آنلرنک آغلرندن چیقغان فرض ایدرلر ایدی. شونک ایچون هر تورلی وعظ و نصیحتدن عبارت بولغان بو اثرنی فیلسوف، قوشلر و حیوانلرغه اسناد ایتمشدر. حتی بو روشلی قصهلر و ضرب مثلرنک باشلانویده برهمنلردن بولوب، دینانگ هر طرفینه شونلردن تارالدیغنی ظن ایدوچیلر بار.

«کلیله ودمنه» ده بولغان نصیحت و وعظملرنک هر بری انسانلرنک معیشتلری و بربری ایله بولغان معاملهلری ایچون کیره کلی قاعدلر و فائدهلی اصوللردن عبارتدر.

(۱) اسکندر. میلاددن ۳۲۳یل مقدم وفات ایتدی، یاشی ۳۳ده ایدی.

«کلیله و دمنه» کتابی ییدبا حکیم طرفندن سانسکریت لغتی ایله یازلوب جمله سی اوزن ایکلی باب ایدی. فارسیچه غه ترجمه ایدوچی اوز طرفندن موگا اوج باب و عربچه گه ترجمه ایدوچی ده اوز طرفندن آلتی باب آرتدردی وشول سبیلی جمله سی یکریمی بر باب بولدی، دیرلر. (بزنگ قولمزده بولغان نسخه ده باب حسابی موندن کیمرله). برنجی بابنگ قهرماناری «کلیله» ایله «دمنه» اسمنده بولقلرندن، بتون کتاب اوشبو اسم ایله مشهور بولمشدر. بو کونگی مستشرقار کوب اجتهادلر صرف قیلوب اصل نسخه سینی ایزله دیرلر ایسه ده، حاضرگی ترتیبه موافق بولغان نسخه سینگ قامنی تابا آمادیلر. بلکه باشندن پیش بابی بر کتاب ایچنده و آندن سوکلی اوج بابی ایکنچی بر کتاب ایچنده، دخی ده ایکی بابی اوجنچی بر کتابده تابلدی. شوننگ ایچون بو کتاب اصلده مختلف اثرلردن عبارت بولوبده فارسیچه غه ترجمه قیلوچی طرفندن بر یرگه جیولوب و بر کتاب روشنده قینوب ترجمه ایدلیکی مظهوندر.

ترجمه

(۱) تیببت چه ترجمه. بو کونده تابلغان بعض بر کیساک لرندن استدلال ایدوب بیک ایسکی زمانده بو اثرنگ قامی یاکه بر آزی تیببت لسانینه ترجمه ایدلگان بولوونینی اثبات ایتلر. کملر طرفندن ونه روشده وقانغی تاریخده ترجمه ایدلیکی معلوم بولمادیغی کبی، اوشبو ترجمه دن ایکنچی بر تلرگه کوچریلوب کوچرلماوی ده معلوم توگلدر.

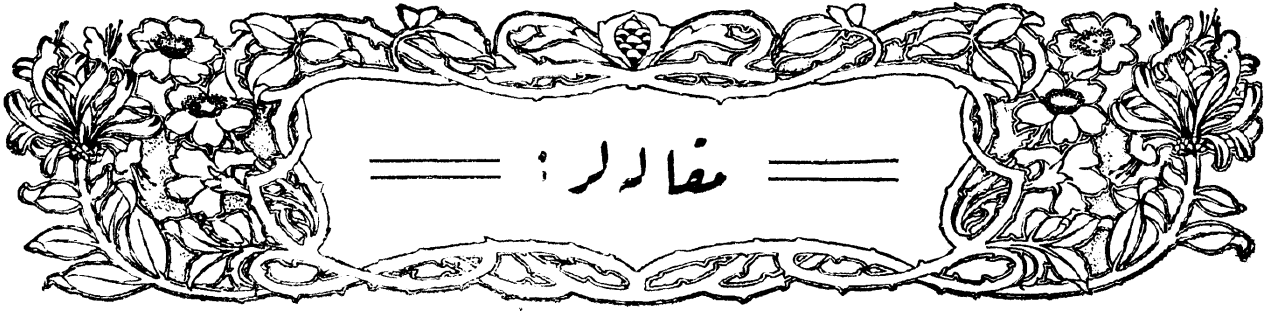
(۲) فیلولی (ایسکی فارسی) چه ترجمه. (بو ترجمه برنجی) دیه معروفدر. «کلیله و دمنه» کتابی، هندستان پادشا هاری طرفندن بیک اعتبار ایله صاقلانور، حیت قولار تیدرلماز وشول سبیدن میلادی ایله آلتنجی قرن باشینه قدر یوقاریده مذکور بولغان تیببت چه ترجمه دن باشقه، حیت لغتلرگه ترجمه ایدلی طور ایدی. ۵۳۱ میلادیده فارس تختینه چیمش کسری نوشیروان، علم و اصلاح اهلرینی سویوچی بر ذات بولدیغندن، حیت لغتلرده بولغان اثرلرینی فارسیچه غه ترجمه ایتدررگه باشلادی. اوشبو وقت هندستان پادشاهلرینگ خزینهلرنده صاقلاقمده بولغان اوشبو «کلیله و دمنه» خبرینی ایشتدی وشونی ترجمه ایتدوب المق حقدنه هر توری فداکار لقلرنی اوستینه آلدی. شول وقته ایرانده برزویه بن ازهر اسمنده سانسکریت و فارس تلرینه آشنا بر طیب فیلسوف بار ایدی. کسری، شونی چاقروب یاشرون صورتده اوزینگ مرادینی سویله دی و هندستان غه باروب نیچوگ گنه بولسه ده یونینی تابوب، کلیله و دمنه هم باشقه علمی، ادبی کتابلرینی ترجمه قیلورغه و مملکتک آلوب قایتورغه طرشوون اوتدی. بو طوغورده صرف

قیلور ایچون کوب آچه پردی. برزویه ایسه اوشبو قصد ایله سفر ایدوب کونلرنگ برنده هندستان غه یتدی؛ عالمار، ادیلر، فیلسوفلر هم ده حکمدارنگ ندیغلی و یاقینلری ایله تانوشرغه، دوستلاشرغه باشلادی. اوزینی علم تحصیل ایتمک قصدی ایله کیلمش بر غریب قیلوب سویله. علمی یاردملرگه اهل ایدیکن آگلاتور ویک یاشرونلک ایله «کلیله و دمنه» کتابینگ اورینی تفتیش قیلور ایدی. کونلرنگ برنده مونگ اورنی حقدنه معلومات آلدی و اوزینگ عقل و داهیلکلرینی صرف ایدوب یاشرون صورتده ترجمه قیلورغه ده موفق بولدی. بعض بر باشقه کتابلرده ترجمه ایتدیکندن سوک کسری حضورینه آلوب قایتدی. نوشیروان ایسه بونگ ایچون عادتدن طش شادلانندی، حتی حرمت یوزندن باشینه تاج کیدروب اوز یانینه سریرگه اوطورتدی. برزویه ایسه «کلیله و دمنه» نگ باشینه بر باب آرتدوب، کسری امرینه کوره اوزینگ هندگه باروب ترجمه قیلوب آلوب قایتوونینی بیان قیلدی. ابن مقفع طرفندن عربچه گه ترجمه قیلنش نسخه نگ آناسی اوشبودر. ابن مقفع ترجمه سی سلامت قالدیغی حالده اصل نسخه بولغان اوشبو فارسی ترجمه، دنیادن یوغالمشدر.

(۳) سریان چه ترجمه. ابن مقفع ترجمه سندن مقدم، اوشبو فارسی نسخه نگ سریانچه غه ترجمه ایدلیکی، سوگندن تابلمش بر نسخه ایله اثبات ایدلمشدر. بونی ایسه غسه چه ترجمه سی ایله برابر ۱۸۷۶ده «لیسغ ده نشر قیلدیلر. بونگ بتونسی اون غنه بابدن عبارتدر.

(۴) عربچه ترجمه. بزنگ ابن مقفع مز طرفندن ترجمه ایدلمش اوشبو نسخه، بو کونده دنیاده غی نسخه لرنگ آناسی بولدیغندن، اهمیتی در. ابن مقفع صاف طبیعتی و یاخشی کوکلی، علم سویوچی و ادلی بر ذات بولدیغندن اوستون، بصره شهرینگ الوغ ذاتلری ایله اختلاط قیلدی وشونلر اسلوبنده سویله رگه و یازارغه ملکه حاصل قیلدی. شول جهندن ترجمه سی ده نهایت درجه ده لذتی و اثرلی بولوب چقدی. ابن مقفع ایسه کتابنگ باشینه «مقدمه» دن باشقه دخی ده «عرض الکتاب» اسمنده بر بحث قویمشدر. ابن مقفع، بو بحدده عقل ایله علمنگ فضیلتینی سویله ب، اصل کتاب اسلوبنده مثاللر، حکایتلر کیتوروب تأکید قیلنش و اوشبو کتابنی اوقو، مطالعه قیلو ایچون تحریض ایتمشدر. ابن مقفع، اصل اقتدارینی، اگرده تله سه «کلیله و دمنه» روشنده بر کتابنی اوزلگندن چیقاروب تصنیف ایدرگه ده مقتدر ایدیکنی اوشبو یرده کورساقمشدر.

آخری بار.

امتلر نك سعادتي نه ايله تمام بولور؟

امتلر نك سعادتي ايچون اوشبو دورت شي ضروردر:

(۱) عقلر نك صافليغي . عقلر خرافات كدرلر ندن ، اوهم كرلر ندن ، خيال قارانقولقردن صاف اولورغه تيوشل . چونكه الله تعالى رحمتي بولغان «عقل» غه و عمن طوغان بر عقیده قاتوشسه ، حقيقتتي كورساقازلك درجدهه قالون برده بولوب طورر . بلكه برگنه خرافاقدهه عقلني فكر حر كشتدن توققاتور . بوندن صولك اول عقل ، دنياده بولغان و هم وظنلر نك هر بريني ، محاكمه سز نيسز قبول ايته باشلار . بو نرسه ايسه صاف و معصوم بولغان عقلني كمالاندن يراق قيلور ، عقل ايله حقيقت آراسينه يرتلمي طورغان برده لر ياصار . مونك سببندن نفس برده يوقدن غنه جزع فرع ايتهر كه طوظنور . و هم قيلوجي مسكين ، بتون عمريني فاوشاو ايچنده واضطرابدهه كيچرر . قوشلر نك اوچولر ندن ، حيوانلر نك سيكولر ندن ، جيللر ايسووندن ، كوك كوكر او و ياشين ياشنه ولردن شوملانور ، حتى خيالي نرسه لردن ، و هم قوتلردن قورقور . اوشبو لك اهميتسز شيلردن ناشي اول لك آچيق سعادتي يوللر نندنده محروم قالور . لك اخيردهه حيله كارلر قولنده تلهسه نيچوك يورتلگان بر اويونچق ، دجاللر نك طوزاقلر ننده طوتلغان بر كيوك كهي گنه اولوب قالور .

اسلام بنا قيلونغان لك اولكي ركن : عقل و فكرني توحيد نوري ايله يالترلاق ، اوهم پلچراقلر ندن پا كله مكدر . الله تعالى بتون كائاتاني تصرف قيلوده يالكر و هر توري حاللرني ميدانغه كيتروده اوزيگنه ، ديب اعتقاد قيلمق ، اسلاميتك لك اهميتي بر اساسنددر . شولايق : بتون انسانلر و هر توري جانلي و جاسز نرسه لرنك فائده هم ضرر كيرتمك و نيچوك بولسهده برر توري معنوي اثر بيرمك كوچلري بارلنن اعتقاد ايتوني بتونلي طاشلامق تيوشليدر . خلاصه : الاهدن باشقه ، كائاتده هيچ بر مؤثر حقيق اعتقاد ايتولماسون . همده الهنگ انسان لباسنده ظاهر اولوي ، حيوان صورتنده تمثل ايتوي ، بعض بر طورولرده قاطي الملر

كورروي ، عذابلر چيگوي كهي اصلي و فصلي يوق بوزوق فكرلرني راساً ترك ايتار كه تيوشليدر . بونك كهي و هم و خرافاتلر كوب عقللرني صوقور ايتورغه ، نورلر ده كيتارر كه سبب اولغانلر در (ايسكي ملر نك تاريخلر نه قاراكر) .

(۲) املر نك افرادي شرف جهتلر نه نوجه ايتار كه همده شرف و فضيلتك نهايه سينه ايرشور كه طرشمق . املر نك هر بر فردي و هر بر اعضاسي اوزيني كمالات انسانيه مرتبه لردن قايسينه مرتبه كه بولسهده لائق ديب بلور . هر كم اوزنده فيلسوفلك ، داهي و حكيملك ، اديب و شاعرلك كهي مرتبه لر كه لياقت هم استعداد حس ايتار . هر كم اوزيني فطرتي ، استعدادلي ، رغبتي و نشاطي ، بيوك حساب قيلور . هر كم اوزيني ابدى ودائمي بر حياقه ياراتلغان ديب اعتقاد ايتار . بنا عليه هر كم آلفه تابا يوز توتار ، مقصودينه هم ايرشور . چونكه قصورسز اجتهاد قيلوبدهه مقصودينه ايروشه آلمان كمسه لر دنياده يت سيره كدر . مجتهدلر عموماً نائل مرام اولغانلر در .

امتدن هيچ بر فرد اوزينك فطرتي ناقص ، درجه سي توبان و هيچ بر كمالات كه استعدادي يوق ديب و هم ايتاسون ! معاذ الله ، اگر بر ذات غه اوشبو ياكلش فكر قرارلنور ايسه اول ذات اوز اوزن خراب ايتدي و اوز باشن اوزي آشادي ديكر . اگرده املردن بولغان بر امت اوشبو فضيلتدن كامل الوش آله اول امتك فردلري «فضيلت» ميدانلر نده بر برسي ايله ناموسلانوب ياريشورلر . بو ميدانده ياريشو حسي و ناموس آلارني غايت كوركام اشلر قيلورغه ، غايت بيوك اشلر باشقاررغه سوق ايتار . آلارنك هر برسي كوچي يتكان قدر عالي امرلر كه و شريف مرتبه لر كه ايرشورلر . بو ايسه تجربه ايله اثبات قيلونغان بر حقيقتدر . اگرده بر قوم (بزم تاتارلر كهي) (۱) اوزلرينه سؤ ظن قيلوب فطرتدن نصيبلري كيم . استعدادلري ناقص ، درجه لري توبان ديب اعتقاد ايتسه لر ، باشقه ملر كه خدمتچي گنه بولوب يورودن وجدانلري

(۱) مجيبدر كه : تاتارنك قولندن اش كيهمني ؛ فلان توگان كهي اميدسز سوزلر ترق طرفداري باشلر آغزندن ايشولدر . م . غ .

ایله اوبالماسلر، باشقه مترقی قوملر صفینه کررگه بزنگ ایچون یول یوق دیب اویلاسلر هیچ شبهه یوق اوزلری اویلاغان قدر همتلری ساقط بولا و هر بر اشلرن کیملک استیلا ایته، عقللری سونه در. بنا علیه بو قوم، کمالات انسانیه ننگ اهمیتلیرندن اوز اختیاری ایله محروم بولا و دنیوی شرفنگ کوب مرتبهلرندن کیسوله در. بولار اوزلری ظن قیلغان مرتبه دنده کیمره ک و طار بر دائره ایچنده ایله نورگه مجبور اولالر. اولگی نیچه و نیچه مدیتلی امتلرننگ خراب اولورینگ سببن تیکشرو بره ک قاراساق همه سی: اوزلرینه سو ظن ایتولرینگ سو نتیجه سی اولدیغی آگلاشیلور.

اسلام، هر کم ایچون شرف ایشولکرن آجدی و هر کمئی شوکاغنه دعوت قیلدی، هر کمنگ نیندیگنه بر فضیلتکه ایرشورگه بولسه ده حقی بارلغن اثبات ایتدی و هر بر نطق ایسه ننگ کرامت منزللرندن قایوغنه منزلگه بولسه ده قابلیت و استعدادی کامل ایکانلگن بیان قیلدی، بشریتکه مخصوص مزیتلرنی کمال عقلی و کمال نفسی قاعده لرینه بنا قیلوب تقریر ایتدی. دیتک، انسانلر آراسنده آرتعلق بارایکان، آنجق عقل و فضیلت جهتلرندن گنه در. عقلن تریه ایتوب فضیلت کسب قیلوجیلرنگ هر بری ایچون اییده شلری آراسنده آرتعلق کسب ایتارگه ممکن. علم و معرفت طلب قیلیمق ایسه اسلام ده هر کمگه، ایرگه و خاتونغه فرضدر. آدم بالاسینه نصیب اولاجق همه علوم و معارف، اسلام قاراونده مقدس و محترمدر. ییغمبرمز حضرتلرینه انک اولگی کیلگان وحی: اوقومق و یازمق دنغنه بحث ایتوب، انسانغه قام واسطه سیله تعلیم اولغان همه علوم و فنون ایله قسم قینمش، اسلامنگ علمی و فلسفی اولدیغنی آگلاشدر. ن. و القلم وما یسطرون « آیت کریمه سنده بتون علوم و معارف ایله برلکده قلم و آننگ ایله یازغان سطرلر ایله قسم ایتولوب اهمیتلری اشعار اولمشدر.

۳) امتک دینی و اعتقادی اساسی برهانلر ایله درست دلیلرگه بنا قیلونغان بولمق، عقیده ایچون نلله نیندی ظنلرنی مطالعه قیلودن، و همگه یارودن، اعتقاداتده آتا ایله باباغه تقلیدگنه ایتودن ساقلاخق. چونکه، عقیده دیگان نرسه، امتنگ کوکل ناکته لرینه انک ایلك نقش قیلوناجق بر رقددر. اگرده بر کیسه دلیلسز حججسنز اعتقاد ایسه یقین حاصل ایتار؛ یقینی کامل اولمادیغندن مؤمن هم اولماز. عقیدسنده ظنغه قناعت ایتوجی. اوزینگ عقلن نلله نیندی اصلسز و یالغان ظنلرغه یارترگه حاضرله ب قویار. شولایوق: عقیده سنده آتا آناسینه یاروجی ده وهم و ظنلر ایچنده اولدیغنی حالده اولگیلرینه یولقور. اوشبو ظنغه یاروجی و تقلیدکه قناعت ایتوجیلرنگ عقللری اوزینگ ادراک قیلورغه عادتانگان یرنده گنه توقاب قالور. فکر مذهبلرینه، نظر طریقلرینه

سلوک ایتمه ز. اوشبو حال آلوده دوام ایتسه آلرنی تدریج ایله غباوت قابلاز. بوننگ صوکننده آگه رالق استیلا ایتدر. حتی آلارنگ معصوم بولغان عقللری اشسز قالور و اوز وظیفه سنن ادا ایته آماز؛ انک اخیرده، ایزگولکنی یاوزلقدن، فضیلتی دنائتدن، سعادتتیه شقاوتدن، عمومی منفعتی شخصی منفعتدن فرق ایتودن عقللری عاجز اولور و بولارنی شقاوت احاطه قیلور، بتزلزل اولورلر. انک یاوز حالده بولارنگ مونه اوشبو حاللریدر.

« مؤرخ کیزو » آوروپا مدینتی تاریخنده: « آوروپانی مدینتکه سوق ایتارگه سبب بولغان و انک قاطی تأثیر قیلغان نرسه شول طرفلرده بر تورلی طائفه ننگ ظهوریدر. بو طائفه: بزم دینمز هر نه قدر خرستیان دینی بولسه ده بزمده اوز اصول عقایدمنز ایچون و آننگ حقنده برهانلر طاب قیلو ایچون بیک زور حتمز بار دیب دعوی ایتدیلر. دین باشقلری بولارغه قارشی توشدیلر و منع ایتدیلر. چونکه آلارنگ فکر نیچه دین، تقلیدگه بنا قیلنورغه تیوشلی ایدی. لکن تکی طائفه مونگ ایله گنه طیولمادی، بلکه همان آرتدی، کوبایدی (چونکه طبیعتده بر قاعده بار: دنیاغه یاکی بر نرسه چیقسه اول مطلقا اوسه در) و قوت کسب ایتدی. فکرلری تورلی یاقلرغه چاچلدی. بولارنگ گوزهل تأثیری نتیجه سیله یاؤروپالیرنگ عقللری غباوت هم بلاددن جیغوب کیتارگه سزغاندی و اوزینگ دائره لرلرنده حرکت ایتدی، علم میدانلرنده ایله نوب یوردی، مدینت سیلرن حاصل قیلورغه سعی ایتدی. مقصودینی هم تابدی » دیه در (۱).

دیلسنز اعتقاد ایتوجیلرنی تقریح قیلوده، ظنلرغه یارو- چیلرنی تو بیخ ایتوده. صوقورلوق ده یورگان کیسه لرنی شلته له وده هم آلارنگ سیرتلرن اتقاد ایتوده دینلر آراسنده اسلام دینی یالکتر دیب ایتورلکدر. بو دین اوزینه یارگان کیسه لرلرنده، اصول دینلرنده برهان ایله اولورن طلب ایته. خطاب ایتکان صایون عقلغه خطاب ایته. محاکمه ایتدرگان صایون عقلمن محاکمه ایتدره در؛ سعادت آنجق عقل و بصیرت نتیجه لرلرندن، شقاوت ایله ضلالتده غفلت یارچینارلرندن ایکانلگینی بیان قیلادر. دخی ده اصول عقاید ایچون حجه لر طورغنه درکه بولارنگ همه سی عوام و خواص ایچون محض فائده در. هر قایجان بر حکم شرعینی ذکر ایتسه آننگ ایله برلکده آندن مقصود نرسه؛ غایبه سی نه در؛ فلسفه سی نیچک؛ کوب وقت بوللرنی ده بیان ایتوب کیته در.

(۱) شکرلر اولسون بوانتیه دورنده بزمده بر تورلی طائفه من قرآن وحدیث درس لرینه محبت ایتوب بیک کوب حقایق علمیه میدانه قویدلر. دین علمی و دنیا علمینک ترقی ایته باشلاوینه سبب بولدیلر. انشا الله بو طائفه من امیدیلر. م. غ.

اسلام دیننده الك اهمیتلی اوشبو ایکی فرض باردر: (۱) امتنی تعلیم وظیفه سن اوتهمک ایچون، معلم نصب قیامق (هیئت تعلیمی). (۲) معروف ایله امر قیلوچی و منکردن نهی ایتوچی مؤدب اقامت ایتهمک (هیئت تأدیبیه) (۱). «فلو لا نفر من کل فرقه منهم طائفة لیستقیهوا فی الدین ولینذروا قومهم اذا رجعوا الیهم لعلهم یحذرون» «ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر ویأمرون بالمعروف وینهون عن المنکر». اسلام دینی اوشبو ایکی فرضغه اعتنا قیلووی سببلی باشقه کوب دینلرگه اوستونلک طابدی.

اوشبو بحث شیخ جمال الدین حضرت ترینیک «الرد علی الدهر- بین» اسملی اثرندن ترجمه قیلندی. بونک صوگنده افغانی حضرتلری کتاینی شول توبانده گی سوزلر ایله قام ایتهدر: «دین اسلامنک رکنلری بیک کوب دیب ایتورلنکدر. اگرده هر بر رکننک «مدنیة اسلامیة» ترقیسینه سبب اولغانلغن، اجتماع انسانی نظاملرن توزاتوده بیک زور فائده کیتیرگانلگن دلیللر اقامت قیلوب بیان ایتارگه باش-اسلام ایدی، بو رساله نیک موضوعندن چیقغان اولور ایدم. شونک ایچون ایکنچی بر رساله یازارغه اوبایلین (۲) که، آنده بتون حکما ویاسوفلرنی حسرتکه صالحان عالم انسانینده «مدنیة فاضله» مسئلهسی، آنچق دین اسلام واسطهسی ایله گنه حاصل اولایله چگی بیان ایتوله چکدر. اگرده بر کیمسه: «دیانت اسلامیة مدنیة فاضله نیک اساسی بولسه بو کونگی اسلاملرنک مرئیة اوقورلق حاللرینه نیچک دیب ایتورگه کیدر؛ اسلاملرنک یهودیلر کی هیچ بر مرکزلی یوق کیدر. بلکه اسلاملر یهودیلر دنده بیک کوب درجه کیملردر. چونکه یهودیلر ده هیچ اولماسه تجارت و بایلق ترقی ایتکان. اسلاملر همه سندن محروم کیدر. مدنیة فاضله اربابی بو روشده اولورغه یاریمی؛» دیه ایراد کیتورسه، الجواب: اسلاملر ایلک زمانلرده بیوک درجه لرگه ایرشیدلر، اوزلرینک دینلری سببلی بیوک بر مدنیة تأسیس ایتیدلر. بتون عالم آلارنک فضیلتلری ایله و مدنیترینک مکملیتی ایله شهادت بیرهدر. لکن مین شولای بولسه ده بو اورونده اوشبو توبانده گی آیت کریمه ایله سوزمنی قام ایتهمن: «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم...»

میان عبدالاول الغفاری .

(۱) هیئت تأدیبیه نی فاضل محترم موسی افندی تعبیرنجه قوه تنفیذیه» دیک هم ممکندر.
(۲) افغانی حضرتلری: دین اسلام و مدنیة فاضله حقتده یازارغه وعده ایتکان رساله سینی یازا آلما نیچه وفات بولغان بولورغه کیده. م. غ.

(۴) تعلیم و تأدیب هیئی. بو، امتدن مخصوص بر طائفه اولوب بتون امتنی تعلیم ایله گنه اشتغال ایتار. بتون امتنک عقللرن حق معارف ایله نورلاندرو طوغر و سنده هم ده علوم عالیله زینتاهوده همت صرف قیلور. بتون امتگه سعادت طریقلرن بیان ایتوده، امتنی اوزی ایله برلکده سعادتک آلوب باروده برده قصورلق ایتار. مونک صوگنده ایکنچی بر طائفه تشکیل قیلور. بو طائفه، امتنک نفوسینه ولی اولور. نفسلرینی تهذیب ایتوده، کاکریلرن توزایتوده اجتهاد قیلور. آنک فاندلرن عقللرغه تمیل ایتار و آنک غایه سینک کورکاملرن بیان قیلور. خلاصه: خلقنی اوصاف فاضله و محاسن اخلاقه دعوت قیلور. شولایوق هر توری رذائلردن چیرقاندور و آنک ضررلرنک پرده سن آچوب کوستر و آنک ایله اشتغال ایتوچیلرنک عاقبتلری نیقدر یاوز بولغانلغن خلقغه آکلاتور. امر بالمعروف و نهی عن المنکر حقتده مساهله ایتار، حتی هیچ بر وقت بو ایکی شیدن غملت قیلماز. ونیدینگنه اولورق وقتده ده بو ایکی شینی کیری قایتارماز. چونکه هر کم که معلوم و عقل ده حکم ایتهدر که: معارف بشریه و عقاید دینه دن کوبسی کسب ایتولوب تابله طورغان شیلردر. اگرده خلق اوستنده بو طوغر و ده برده معلم (تعلیم هیئی) اولماسه ایدی عقللر، ادراک قیلورغه تیوشلی شیلرینی ده ادراک قیلا آلمازلر هم ده حیات دنیاوی نیک ضروریاتینی کسب ایتودن عقللر عاجز اولوب حیات اخروییه گه حاضرلته آلمازلر؛ انسان، اوزنک معیشتده باشقه حیوانلر ایله بر اولور و ایکی جهان سعادتندن محروم اولوب بیک ناچار بر حاده بو دیندن آیرلوب کیتار ایدی. ایندی شولای بولغاج تعلیم هیئی توزومک دینی جهتن واجب اولادر. شهوات نفسانیه که دخی قاراساق آنک برده چگی حسابی یوق ایکانلگن کورهمز. شولایوق نفسلرنک رغبت قیلغان نرسه لری ده چیکسزدر. اگرده خلق آراهنده نفسلرینی کوندروچی، اخلاقلرینی تمیل ایتوچی بر طائفه اولماسه ایدی شهوات سلطانی آزوب کیتار هم ظلم قیلورغه، جور و جبر ایتهدر که قصد قیلا باشلار ایدی. شهوتلری اوزلرینه غالب بولغان کیمسلر، اوزلری گنه راحتنه آلماقلری کی باشقه لرنک ده راحتلرن سلب ایتلر، ناموسلرنک پرده سین یرتالر و هر توری ضرری و مهلک اشلرینی قیللر. بونک صوگنده ده آلار اوزلرنک ضرری اشلرن برده طاشلاماسلر، بلکه شهوات اولملرینی قابوزوب یاندورلر، فسق فساد اوقلرینی ده آتارلر، کندیلری ده مک مشقت ایله گنه دینده طورلر و دیندن شقاوت ایله آیرلورلر. بناء علیه: معروف ایله امر قیلوچی و منکردن نهی قیلوچی، اخلاقی تقویم ایتوچی بر. تأدیب هیئی توزمکن چاره یوقدر.

آقتوبه بويلرى

III

«بختيار»، قريه سينىڭ تارىخى

مىن بو اولده ۱۹۰۴ دن ۱۹۱۰ نچى يىلغە قىدر معلمك ايتىم. شول زمانده «بختيار» ده منور محردىم اوغلى اسمىده، كوب تورلى واقعهده رول اويناپ عمر ايتكان توقسان ياشلك بر قارت بار ايدى. ۱۲ ياشىدا چاغىدا اتلارنى ايله برلكده پىنزه غوبىر ناسىدىن بختيارغە كوچوب كىلگان. شول باباى عمرىنىڭ صولك كونلر نىده، آغزىدىن يازوب قالغان سوزنى بو اورىدا يازمىچى بولام. باباى: «بورونده سراى شىهرىنىڭ قوماندانى ماى خان مسقوه كىنازى ايله صوغشچاق تاتارلارنىڭ بر قىسمى روسلرغە اسىر توشكان. بونلرغە مسقوه كىنازى تامبوف ولايتىدا اورن بىروب يىرلەشدرگان. كوچىدىر وقتلردن صولك بو تاتارلر پىنزهگە كوچكانلر. بارا تورغاچ آندەده يىر طغزايوب معىشت اورا يىغاچ حاضرىكى بختيار اورىنىه ياكى يىرگە كوچىدك دى.

مىن - باباى! بونده سراى خانلردن صولك، سز اوپورغاچچە كىلر بولغان؟

باباى - مونده بز كىلگانده اورمانلىق آغاچلىق ايدى هم زاپلاونى ايله پىرشىب اول وقتده چىككەنگە اورىس اولارنى ايدى. آلاردن الكىرەك قالموقلر بولغان. آلارنى قرغىزلر ۋولغەنىڭ آريايغىنه (قالمىتسكى اسىب گە) قوبوب چىغارغانلر.

حاضردە بختيارده ايكىنچى مسجىدنىڭ قاباسى آلدندەنى ميدان بر آز قالموق بولنوب، شوندىن آدم سوبەكلرى چىقارد. خلق مونى قالموقلر قىرلىكى دىب آتيلر. بو طرفده اسكى خان آچقە لرىده كوب اوچرى. شونلردن ايكى دانەسى مىندە بار ايدى. برىنى قازانده كىتبخانە اسلامىدەگى آچقەلر قوللىكسىه سىنه و برىنىدە ظريف افدى بشىرىگە بىردم.

آدم سوبەكلرىنىڭ باش طرفلرى شىرقىدە بولدىغىدىن، يىرلى خلق، قالموققە حمل ايدىلر.

اون طوقزىنچى عصرنىڭ باشلىرىدا پىنزه غوبىر ناسىدە «قاجقارو»، «ماچالى»، «تلەتن»، «رىشىتن»، «قايلىقن»، «كىقن» اسملر نىدە اتى اولده غالاوالق خىدمىتدە ۲۲ سنە بختيار تپايف اسملى نفوذلى بر مسلمان بولغان. اهالى فقير و ضرورت اچىدە قالموق

يىرلر طغز بولغاچ بو بختيار تپايف بابانىڭ اجتهادى ايله، اول وقتدەنى پادشاه نىقالاى پاۋلىچ حىزىرتلردن خىصوصى رىخىست آلوب، بو اتى اولدىن ۴۸۰ جان اهالى كوچكانلر. ايكى لك بولارنى زاپلاونى اسمىدەگى روس اولىنه قوشمىچى بولغانلر (استرخان غوبىر ناسى سارىف اوبازىدە). خىلقلر روسلر ايله بر اولده طوررغە كوچىلچ آيروم بر اول بولوب اوپورغانلر. منور باباى ايتە: آربار ايله، زاپلاونى بلەن پىرشىب آراسىدەنى طاونىڭ ايتەگىنه كىلوب طوقىتادق، شوندىن بختيار باباى اوزىدە بار ايدى. باباى ياق يايغىنه قاردىدە: جماعت مىن كىتەم! بو يىر كوچمە اوخشانى» دىدى. خلق بو سوزدىن آچولاندى هم: «اولده بو يىرگە سىن كىتوردك، ايدى اورناشدر وچىدە اوزىڭ بول، يوقسە بز سىنى موندن بىر مىمىز، شول آربا كوچمەگىنه بە يىلەب قوبامىز» دىگەچ، بختيار باباى باشىدەنى «پاىخ» نى آلوب يىرگە اوردى، «اگرده سزنى اورناشدر ماسام بختيار بولمىم!» دىدى.

شوندىن صولك بختيار خىلقىدە اوزلىرىدە آيروم يىر و صوهم زايىش كىسلوب يىرلىگان و شول باباى اسمى ايله اول «بختيار» اولى دىب آتالوب قالغان. بولرغە يىر بىك كىك يىرلىگان. بو يى آلتىمش چاقرومغە يتە، بالقى كوللرىدە بىك كوب. پىچان و قامش يىشدرگان زايىشده حسابسىز. هر يىل كوللرىنى بالق توتار اىچون ايكى مك صومغە كورشى اول روسلرغە ساتالر (اوز دولتلىرىدىن اوزلرى فايدەلانا آلوشرفىنە بولردە همىشە يىتمگانلر ئىلى)، كوللردن باشقە ساتىلا طورغان يىر و زايىشلردە كوب بولوب هر يىل طوقز مك صوملر جماعت فايدەسىنە كىلوب طورا. بو آچقەدە پراۋلىنىه، مسجىدلر، مكىتبىلر بازارىلر راصخودىنە طوتلوب، اوستەوىنە بر مقدار قالدردە كىلەر.

بختيار بابا پىنزه دىن كوچوب كىلسەدە «بختيار» غە كرستيان بولوب يازالمغان. اول زمانده كوچىسدىن صالدىت آلتادىق، تسارىف شىهرىنە كوچىس بولوب يازالمغان، لىكن اوزى عمرىنى بختياردە كىچىرگان، يوزگە قىر ب ياشاگان. اوزىدىن عبدالغفار، عبدالستار، محى الدين اسملر نىدە اوج اوغلى قالغان. بونلردن تارالمغان نىلگە حاضردە «غالاوا» نىلى دىلر. غالاوا نىلى بو كوندە يىر و صودن محروملر، سىبى: بختيار بابانىڭ كوچىساق غە چىغوىدەر.

IV

بختيار قريه سىندە محله و اماملر

برىنچى محله

روايتلر نىچە، ۱۸۳۵ سنە مىلادىدە كوچوب كىلگىچ، ايكىنچى يىلدە رمضان ممت اوغلىنى امام ايتوب قوبىغانلر. مسجىد اىچون بر

چاقرومدهغی « پریشیب - ده طوردرغه تلهسهده مستقیم حضرت آندنده قودرغان. آندن یکره ی چاقرومدهغی « تساریف » دده طورو ممکن بولماچ اوطوز چاقرومدهغی « کاپوشین » دیگان خاخول قریهسندده تیری یاری ایله آلتی یل سودا قلوب طورغان.

بختیار بابا، تاجی ملا طرفنده بولوب، « نیک پادصودنی کشینی ملا ایترگه یوری » دیب برنیچه کره اوزینی صوقدرر ایچون محکمه لرگه ده چاقرتلغان. خلق ایکی طرفلی بولوب بایناق فتنه ایچنده تمام اون ایکی یل اوتوب کیتکان. بالاخر، رمضان شریفده تاجی ملانک اوقازی کیلوب امامتکده باشلاغان. تاجی ملانک آخر عمرنده مستقیم حضرت مخصوص کیلوب رضالاتدیغنی سویلیلر. تاجی ملانک ایکی ایر وایکی قز بالا قالوب بر قزی مالانکده قریه سینک امامی حاجی عصمت الله ایشانددر.

آندن صوگ ۱۸۹۲ سنه میلادیده تساریسن شهری میشجانی ذوالنور دین محمد اوغلی امام بولغان. تحصیل تساریفنده بولوب دورت یل صوگنده چاخوتقه دن وفات بولغان. ذرتی بوق. بر جماعتی قافقازیه لی شاعر صادق افندینک همشیره سیدر. آندن صوگ ۱۸۹۶ سنهده مستقیم حضرتنک مؤذنی بولوب بر آز طورغان بختیارلی تاج الدین حبیب الله اوغلیک اوغلی ابراهیم ملا بولغان. بو ذات ابتدائی تحصیلنی تساریفنده کوروب، صوگره آسترخان شهرنده سیلانکده صوفی محمدجان دیگان کیمسهده دورت یل نحو اوقووغان. آندن صوگنی تحصیلی، بوا شهرنده نورعلی دملادددر. بوگا مؤذن لکگه بختیارلی کلیم الله عمر اوغلی بالیکوف دیگان کیمسه (بوانک نورعلی داملا شاگردی) تعیین ایدلگان. بو ایکی ذات (امام و مؤذن) بختیارده نفوذ و اقتدار جهتندن باشقه روحانیلرغه قاراغانده کوب آله و مدرسه هم تعلیم حتمده طرشرا. قلمی بولسه لرده، زماغزنگ اجباری تحتده ایقلمن تره ب باروچیلردن سانالار.

اوجنچی محله

مستقیم حضرتنک الوغ اوغلی منهاج الدین، قشقارده تحصیل کوروب قایتوب طریقته کسلوک ایتدی. غالوا خلقندن یک کوب مریدلری بار ایدی (حاضر بوق). مستقیم حضرتنک مؤذنی تاج الدین حبیب الله اوغلی بر سبب ایله اورتدن چغاریلوب منهاج الدین نی مؤذن گه قویغانلر. بو وقت منهاج افندینک باشندن بر چوق واقعه لر کیچوب مؤذنلکنی تاشلاب استانبولغه کیتکان. اوزاق طورمای قایتوب کیلسهده مریدلری طرفندن اذیت چکدیکندن بختیاردن چیتده بالار اوقوتوب یورگان. صوگره، قالغان مخلصلری طرفندن ۱۹۰۴ ده اوجنچی محله ایرلوب یک ماتورلاب ۴ مناره لی مسجد صالسوب بختیارده امام بولدی.

یورت تعیین ایتکانلر. بو آدم ایکی یل امام بولوب طورسهده اوکازینی کوره آلمان، اوقازی اوزی اولگچ کیلوب یکان.

رمضان ملا اولگچ یاکی امام صایلاغانچه، یوغاریده مذکور عبدالستار بختیار اوغلینی وقتلی امام قویوب طورغانلر. رمضان ملادن صوگ، اوز اولارندن مستقیم بن عبدالکریم بن خانسوارنی امام ایتکانلر. بو ذات مچکارهده تحصیل ایتکان، غیور و شجیعگی ایله برابر افراط کیری طبیعتلی بولغان. شولایده خاق آراسنده اعتبار قازانغان، مدرسه سنده استوانی، مختصر الوقایه که یک اهمیت بیرگان، یازو خصوصنده طرشقاراناق بولورغه کیرمک. چونکه آندن اوقوب قالغان قارتلر بو کونده یازا بلو اوستینه عربی کتابلردن مسئله سویله شهرلر. روس تلی کیره کلگن بلوب، شاگردلرینه « آزبوکا » کوچرته ایدی دیلر. بو کونده اسمینی حرمت ایله یاد ایدوب « بزنی آغارتوب قالدردی » دیب سویلیلر. مستقیم حضرتک « چاپورین » اولینک (تساریسن شهرینک جنوب غریسندده « ساریا » کولی یاننده مسلمان اولی ؛ تساریسن دن ۴۰ چاقروم و بختیاردن ۷۰ چاقروم) بایلرندن بری مسجد صالدرغان، یکریمی یلر شول مسجدده عبادت قینغاچ ایکنچی محله گه کوچروب، اورنینه یا کیدن صالغانلر. بومسجدده ییدی مناره صورتی بار. باشی توگه رک « استانبول » مسجدلرینه اوخشاتوب یاصلغان، « کریس » که اوخشاماسون دیب مستقیم حضرت بو مسجدنک ترزدرینی قوش قابرغاسی کبی قیق رام لر برله یاصاتقان. مستقیم حضرت ۷۵ یاشنده ۱۸۹۲ سنه میلادیده وفات بولوب ایسکی زیارتگاهده کوملگان. منهاج الدین، عین الدین، قاسم اسمنده اوج اوغلی بولوب، حاضرده قاسم، آتاسی محله سنده امامدر. بو ذات بخاراغدهده باروب قایتقان.

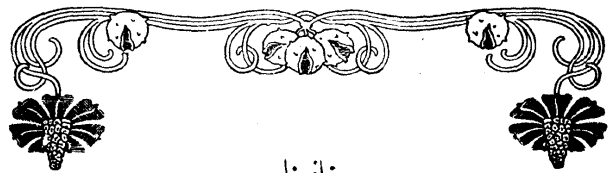
ایکنچی محله

ایکنچی محله، مستقیم حضرت امامتکده کرشکان زمانلردوق ایرلغان. ایکنک مسجدرلی فاتیرده بولوب رحمت الله بن یغززا دیگان آدم امام بولغان. بو ذات پینزهدن کوچوچی بولوب ۱۶ سنه امام بولوب طورسهده جمعه اوقی آلمان، یش وقت غاز ایله کیچرگان. رحمت الله ملانک تحصیلی قازانندهدر.

رحمت الله ملادن صوگ « ریشین » دن کوچوب کیلگان تاج الدین مختار اوغلی امام بولوب یکریمی اوج سنه طورغان. تحصیل زینچیجهده عبدالنصیر حضرتدهدر. تاج الدین ملانک ملا بولورینه مستقیم حضرت، آرقلی توشوب، « پادصودنی » دیوب عریضه لر بیرگان. اول وقتده تاج الدین ملا بالار اوقوتنا ایدی. مستقیم حضرتنک عریضه سی سببلی بر نیچه تفتیشلر یاصلغاچ تاج الدین ملاغه بختیاردن کیره گه قوشولغان. بختیاردن کیتوب اوج

مؤذینی نظام الدین افندی قورماق ایف در. نظام الدین افندی ابتدائی تحصیلنی مالایئیکہ ده عصمت الله ملاده کورگاچ « بوا » شهرینه باروب داملا نورعلی حضرتنگ برنجی شاگردلرندن بولغان افضل خلفه دن درس او قوب قایتقاج، ابراهیم ملا مکتبده (مینم برله برلکده) معلمک ایتدی و ۱۹۰۶ نجی سنه میلادیده مؤذن بولدی. آناسی بر وقت خلفه ک ایکان، بر وقت اذانچی بولوب صوگهی عمرنده سرخالور اوشکروب یوروجی صالح ملا اسمنده بر قارت حاجی بابای ایدی. نهناج ملا، ییرلی خلق آراسنده « افندی » دیه مشهور. افندی حضرت قشکاری بر مناظر، ایسکیکنی هر نرسه دن آده طوتا، تقوالکده نظیرسز، سویله رگه ییک جوهره، یاکی لرغه منبردن هم تور باشلرندن پروتیسست ایتوده برنجی، ییک یاخشی بر قارت حضرتدر.

آخری بار. عارفجان ولیدی.

خلفینلر

(باشی ۴ نجی عددده)

مسلان قلمی آغائنگ صوگنده، اول الوغ عالنگ الهاملری آستنده، علمی جهتدن گنه توگل، ملی جهتندن اعننا قیلسه، ارتق مهم هم روحلی اشراشلی آغان بولور ایدی. لکن اول وقتلرده ابراهیم و آنک یاتده غی عالمرگه اوزینگ بقاسینی کورسه تورلک علامت ودلیللر حلقنگ اوزنده یوق ایدی. مثلاً ایشدی بز بو کون بو ملتنگ آدم رهوشنده اوزینگ دینن، ادیبانن، تاریخن اوگره نورگه، معیشتن، اجتماعی حاللرن یونه تورگه، اوزینگ بقاسی هم باشقه ملتلر آراسنده یوغالوب قالمواغنه توگل، اوزوشوی حقنده چاره لر ازلهرگه کرشکانن کورگاچ « بو مات ایدی منگی باقی » دیب قطعی صورتده اشناامز (چونکه اولوغ بر عالنگ ایتکانی کبی، اوزینگ بقاسی حقنده جدی چاره لرگه کرشکانن ملت هیچده یوغالمیدر). اما ابراهیم نگ آلدنده موندی حال توگل، بلکه موندی حالگه کیلورلگینه بر علامتده یوق ایدی. اوشبونگ اوچونده ابراهیم اوز خلقینگ بقاسی حقنده بر قرارغه کیله آلمانن هم آلا رغه توبلی خطاب ایله سوزلر سویله مگان. (بو اورنده شونی ایتوب کینه رگه کیره لک: مینم، ابراهیم مرحوم حقنده، آنک، ملتنگ استقبالی حقنده فکرلر یورونکانن فرض ایتوم، آنی، امترنگ کیسه چک کونلری حقنده قطعی اوپلر یوروته تورغان زور اجتماعی عالمر ره تینه صاناومدن توگل؛ چونکه مینم بلوومه (یاکه معلوم اولغان دلیللر ده) کوره ابراهیم آندی عالمردن صاند لورلق متفکر بولماغان هم شونگ اوچونده یوغاریده معترضه ایچینه آلوب احتمالگه اشنا بلماگانی» دیدم، لکن یندیگنه بر ملتگه منسوب اولوبده شول ملتنگ ادیباتی، تاریخی ایله شغلنگان ذاتلرنگ شول ملتنگ استقبالی حقنده فکر یورتولری طبعیدر هم نهایت بویه طبیعی بر صورتده گنه ابراهیم نگ استقبال حقنده فکر یورتکانی شبهه سزدر).

لکن شونسی اعتبارغه لائقدرکه: بزنگ حاضرکی ادیبانزغه خدمت ایته، لکن ملتنگ بقاسن کوکدن کوته تورغان بعض باشلرمز قیلندن ابراهیم مرحومده استقبال حقنده طشقی طرفدن (ظنمچه) بر قرارغه کیله آلماسه ده، بزنگ حاضرگی ادیبانزده اولغان کبی، آنک یازولرنده بقانی طبیعی اولارق قبل الوقوع حس ایتو (предчувствие) بار.

نیچک بولسه ده بولغان، خافین اوز خلقینگ، ملتینگ ماضیسی هم تلی ایله ییک یاراتوب شغلنگان، اول حقده اوزینگ خدمتلر کوبایتورگه اجتهاد ایتکان. مونه سزگه آنک مذکور احوال چنگر خان کتاینگ باشینه، خلق آراسندن تاریخ کتابلری صوراب یازغان « منادات » اسمنده کی اعلانی: « سزگه اوشبو مقدمه نی قرائت ایدیچی عزتلو اهل

بزنگ بوعالمز ابراهیم، تاتار تورک تلی هم تاریخی ایله ییک یاخشی شغلنگان هم ایکی موضوع غده کوبوک خدمت ایتکان، لکن آنک اول خدمتلی، ظن غالبمچه، معلوم ومعین بر غایه گه قاراب توگل، بلکه گیمنازیا و دارالفنون خدمتلیرته حاجت اولغان اوچون اشلنگان کبی کورینه لر. چونکه، اوز خلقینگ، تورک و تاتارلرنگ کوندن کون سونوب بارغانلرن کوزی کوروب طورغان ابراهیم، اول خلقنگ یا گدن تریلوینه، بلکه بو کونده گی حالینه کیلوینه اشنا آلمانغاغنه اوخشی. بونی آنک یازولرنده غی بعض تعییرلرندن آگلارغه ممکن. بز آنک موندی تعییراتن « چنگر نامه » کتاینگ مقمه سنده: « شمیدیکی زمان بزیم ممالک روسیاده کی جماعت مسلمین ینلرنده تواریخ و جهانتا کبی فلرنگ بالتام بوراغلوب واستعمال اولنادقلریدین اوشال کتایحق دخی تلف و ضائع اولنمق احتمال... دیب یازغان سوزلری ایله تیکاً گغز صوگنده آنک، بزنگ اوشبو کونده گی حالزگه کیله آلوومزگه اشناغانی (احتمالگه اشنا بلماگانی) خاطرگه کیله. هم شوک قاراب آنک خدمتلرن خلقینه، ملتینه قاراب توگل، اورصلر، استودیتلر اوچون اشلنگان اشلر دیب ایتورگه طوغری کیله. اگرده، فرین کبی الوغ عالنگ سرداشی و مونگ اوستینه ملی مسلمان اولغان خافین، قولینه

بو اورنده، ابراهیم خلفین یازووندن بر غونه اولسون هم آنک علمگه. تاریخته مناسبتی آجغراق کورلسون ایچون مذکور احوال چنگیز خان کتاینک باشندهغی مقدسه دن بر قسمن کوچرده من.

مقدمه

روس نمچه وله وبعض غیر خلائق اولسونلرکه کندیلرینک تواریخلرنده قدیمی دشت قپچاق و بلغار قریم و قران خانلری و خلائقی و آنلرنک دیار روسیگه خروج ایدب بعض حربلرینی و تاتک حکومتلرینی و هم خلائق روس اوزرینه صادقلری جزیه لرینی اولسون و آنلرنک کندی ماینلرنده اولنمش بعض احوالی بو کتابچق دینک نیچه و نیچه خواهشیلر ایله بو زمانه تیکرو کتابت ایده کلمشلردر. لکن درلو تفاوت و بری برینک کلامینی جرح ایتمکله بعض خان، مکان، شهر و قلعه اسملری و بنیادلری و تاریخ لری مبهم قالوب کمال مرتبه یه ایرشمه مش ایسه ده، البته شمیدیکی زمان شهر بلغار و غیریلرده بر آتلیردین تابلوب و هم بعض مکانلرده صاقلاخش معدنی ذاتلر و شویبه آلطون کش و باقر آچهلرده کورلرن خان و شهر اسملرینی مفتشله تفتیش ایلدوکلریده آنلردین بعضلرینی صوراب و مکمل ایسه لر کیره کدر.

آنچق اوشال کتابچقنک (۱) تصنیفی قدیم و تلفظلری سبر تاتارنیچه کی اولوب بعض محللری دخی بو زماندهغی اهل تواریخ لره مقبول نتیجه لر ایمز ایسه لرده اما مزبور کتابچقنک (۲) ۳۶ نیچی صحیفه سننده گی تصویر اولنان (چنگیز خان کندی زمانه سیدا بکلرینک هر برینه سیورغاب تعینلایو ویردکی) تغه و قوش کی علامتلرنک بعضسی بر آلتدن چقمش آچهلرنک چوغنده کورله لر. اويله ایسه بو کتابچقنک (۳) ینه بر اصلی اولنوب (یعنی قران تاتارلریدین قدیمی احوال و حوادثاتی تفصیلا کتابت ایلدوکلری تواریخلر اولنماقی لابدی اولنوب) اما اول تواریخلر شول زماندهغی خانلرنک روس خلائق ایله حرب و قتال و تخریق کیی هر درلو مملکتلریدین ضائع (اولوب) قزانده و اطرافلرنده اولان قریه و ایبلریده هیچ بری قالماغان و بو کتابدن غیرسیسی هر کیز بونده کورلمز نیچه نادر بلکم قالمش اولنسالرده طوبل و اوفی و قارغالو و جایی خلائقلری آرالرنده اولنمقلری غالب ظن اولتور. زیرا بوندن اقدم شویله ابوالغازی بهادر خاننک شجره تورکی دیمکله اشتهار ایلدکی ترکی تواریخی سبر طرفلریده بولنوب روس و غیری لسانلره ترجمه اولنماقده و هر قایده روسچه باصمه سی چوقدر. و ایچنده حضرت آدم (۱)، (۲)، (۳) یعنی احوال چنگیز خان واقعات تیمورکتابی.

علما و ارباب فن و معرفت حضرتلر کزدین رجاء اولنورکه بالاده ذکر اولنان دیک قدیمی خان، خصوصاً حکومت قران و غیره لرینک چکمش احوالدرینی تفصیلا ذکر ایلدوکی بر بر تواریخ یا شول شجره ترکی کتابی و یا بر پارچه آنلردین نسخه می کمددر اولنوب و یا بر کسه ده اولندقی مشاهده و استماع اولنورسه قزاتک ایمپراطورسکی اونویورسیتی نام باش مدرسه سیگا عرض قیلسا کز ایردی. اگر صائلور ایرسه لر تحقیق کامل بهالری ویرلوب و صائلماز ایرسه لر حق ایله نسخه سی آنور ایدیلر. والسلام والا کرام.

آنک موندی یالقلی صورتده خدمت ایتهرگه تله گانلنگ کورگاتنگ صوکنده آنک یندیر یاشرون حسکه بیرلگانلگی سیزوله هم آنک حقنده، حیت ملتلر بزنگ تاریخمز، بزنگ مسئله لر ایله نی صورتده شغلنسلر، ابراهیم ده شول روشچه شغللنگان دیب ایتهسی کیلمی. مونک اوستینه حیت قوملردن مثلاً روسلر بزنگ تاریخمز ایله اوز تاریخلرنک بر دورن اوگره نو قصدی ایله شغللنگان کیی، ابراهیم ده اوز ملتینگ تاریخ ایله، اوز ملتینگ تاریخ ایله اولغانلغی اوچون شغللنگان اولورغه ممکن. هر حالده بز ابراهیم نی طش یاقدن شولای معلوم بر غایه گه قاراب بارماغان کبک کورسه کده، آنک معنوی جهتدن بر یاشرن حسیاته یا که یوغاریدهغی حس قبل الوقوع غه بیرلگانلگی شبهه سزدر. اوشبولرینی بر آز مطالعه ایتمکاتنگ صوکنده مین ایندی اوزمنک یوغاریدهغی: «اول خدمتلرینی خلقینه ملتینه قاراب توگل، روسلر، استودینتلر اوچون اشله گان» دیگان سوزنک اورینه یا که یاینه «مونک ایله برگه اول طبیی حسلر تحت تاثیرنده بو خدمتلرنک ملتی، خلقی ایچون بولونده اولباغان» دیگان سوزلره نی ده قوشامن.

بو حقده یعنی ابراهیمنک بو علمی خدمتلرنده یندی امل که قاراب بارغانی هم اشلرینک قسماً پسخالو غیاسی حقندهغی سوزلرنک بارسیده صاف گیاتیزالردن عبارتدر. ایندی مین نی حال ایتم؛ بو، روس عالمی طرفدن اوزلرنک خارا کتیر هم شخصیلری حقنده توبلی تفتیشلر ایندرلک درجه ده اعتبار قازانا الماغان خانیلرنک، تاتارلر قاشنده، تاریخدن مقدمگی (доисторическій) دیگان کیی بر دورده کیلوچیلکری بزنی اوزی شول صاف гипотеза غه آلوب کیله. یعنی موند مین توگل، بلکه خلیفلر هم تاتارلرنک اوز تاریخلری عیبلی. مین بو سوزلرنی، آلارنک ترجمه حاللرن یازارغه کرشکچ، «بلکه بر وقت کیره ک بولور» دیب یازایردم.

صد دنده یوردیلر. معارف مینیستری اوارف هم بونی معقول کور. کان؛ پرافیسور کاندیرف بو مکتبگ بناسی فلانی اوچون مسلمانلردن اغانه جیوب بیردجگینه اورنبورغ مقتیسندن وعده ده آغان ایدی. هم آدیونکت ابراهیم خلفین بو مکتب اوچون لازم بولغان اوقو اسبابلرینی حاضرله گان، گیمنازیه کورصلرنده اوقولا تورغان درس کتابلرینی تاتارچاغه ترجمه ایکنان ایدی هم تورلی طرفلردن مسلمانلرغه بو حقدن تورکیچه دعوتنامه لر طاراتالغان ایدی. تیک بو اش نیچکده وجودگه حقمی قالدی. اونویورسیتیت اداره سی مسلمانلرینی اوقوغه فزقدرو اوچون گیمنازیه هم اونویورسیتیت ده گی عمومی زور امتحانلرغه یرلی مسلمان مدبیرلرینی چاقره ایدی. ۱۸۲۴ نجی یلده مسلمان شاگردلر اوزلرینگ یتشدکلری اوچون زور اهدیه لر آدیلر. مسلمانلرینی امتحانغه چاقروب ابراهیم خلفین طرفندن یازالغان دعوتنامه لرنگ برسی اوشبودر: «۱۸۱۶ نجی سنه اوشال قوزنگ یعنی ایولنگ ۵ نجی یومنده

شهنشاهک قزان اونویورسیتیتی نام باش. برسه کندی فتح و منشوری ننگ سنوی عید مسرتین ایلمکچیدور و شونکچون اعلام ایدب سزگه معبود خانلرنگ خجسته راعیلر و معلملرینی و عزتلو عسکریه و شهریه ظابطلر و منصب ایالرینی و معرفت و هنرله رغبت و شکوفتلیگه سرعتک ایدیچی هر بر اسملرده گی کمدلری اوشبو عید مسرتیه حصه دار اولمقکری اوتتمکله مزبور اونویورسیتیتک ریکطری و هم مشوره دوانی اولسون حضرتلرنگری دل و جانیه ارندایلر اوشال دعواتک ابتداسی زوالدن سوگره ۵ ساعتده اولور.» (۱).

بو گیمنازیه و اونویورسیتیتلرده مسلمان خلفلرده اولماچ آنده مسلمانچه سبقلرده عربچه کتابلر قر آنلرده اوقتاچ مسلمانلر بو مکتبلرگه بالالرن برسلر آداغایاچاقرینه اشنا باشلا دیلر. قزان مسلمانلرندن ایگ باشلاب گیمنازیه ده اوقوغان کسه شاهی آلکین در. بو کسه سوکنندن پالیتسه میستر درجه سنده خدمت ایتدی (۲). گیمنازیه ده (۳) ناظر نادریراتیلک خدمتن بر وقت گیمنازیه ننگ عربچه تللی معلمی ملا محمد علییف ادا ایتوب طوردی. ۱۸۴۴ نجی یلده گیمنازیه نی حمیدالله ایشبولاتف، محمد قواتف، ظهردین نصرالدینوف، ظریف صرتلاف، شاه احمد خیروف، محمد یوسف اسملرنده آتی مسلمان بگتلیر قام ایتدیلر. شولوق یلرده بانزارف توقومباتف، وهاف، ساینف دیگان کبی مهم ذاتلر گیمنازیه نی

صفی اللهدن تا مذکور ابوالغازی بهادر خان خوارزمیغه دیک جمع تاتار و مغول خانلرینگ نسللرینی و حکومتلرینی خصوصاً چنگیز خان ننگ وجوده کلوب و فاتیاچچه احوال ملوک و شعلرینی قام ترتیلرله ذکر ایدر. اما اوشال کتابک اصل ترکی سی دخی بودیار قزانده هیچ قایدده و هیچ کده کورلمه یوب و هرگیز بولنماز. سبب تألیف. - شمعدیکه زمان بزیم ممالک روسیه ده گی جماعت مسامین بیلرنده تواریح و جهاتما کبی فنلرنگ تمامی بانتمام بوراغلوب و استعمال اولنمادقلریدین اوشال کتابچق دخی تلف و ضائع اولنمق احتماک و بر بر کچکده یادکار باقی فالنسون دیو مشرق لسانلرغه عارف کسه ننگ مقتضاسیاه شهنشاهک قزان اونویورسیتیتی نام باش مدرسه سیده گی تلمیذلره بعض نصایح کتابلر محاینه قراتچون بونی ایجاد ایلمشم. امیدکه مذکور کتابچقتک اصل و تفصیلی دخی بر مکاندین یسیر و میسر و عبرت اهلینه بلکم نفع و مفید اولا ایردی.»

ابراهیم ننگ شخصیتینه و اشله گان اشلرینه عائد سوزمز بو اورنده قام بولدی. ابراهیم ننگ ترجمه حالینه عائدینه بر ایکی جمله کوچریک. ن. بولیچ آیت: «شرق ادیاتی و علومینک فوق العاده عالی اولغان پرافیسور خ. د. فرین ابراهیم خلفین ایله دوستلاشدی هم آندن تاتارتلینی اوگره ندی هم آنک واسطه سی ایله تاتارلرنگ موللاری و معتبر کشیلری ایله قاتناشدی. اوزی بتر بورغغه کیتکاتک سوکنده ابراهیم ایله دوستلن همان اوتتمادی. هر وقت مخایره ایتشوب خط یازشوب طوردی (۱)». اولادیمیروف آیت: «اول ارزینک دارالفنونده کورسه تکان یتشدکلری ایله اوزینه ادبی تذکره (литературный память) قالدردی» (۲).

خاتمه

۷

ایندی مین بو خاقنده خلفیلر فایلیه سینگ هم گیمنازیه ده تاتار تلی اوقتلونک خلقمزغه تأثیری حقدن بر ایکی سوز ایتورگه آیته من: اولادیرف ص ۶۵-۶۷ ده آیت:

«گیمنازیه و اونویورسیتیتگه تاتار بالالری آلو اوچون خلفیلرنگ اجتهادلری سایه سنده شهسز کوب تدیرلر ایتولدی. ۱۸۱۰ نجی یلدرن باشلاب پایچیتل ماغیتسکی هم پرافیسور کاندیرف مسلمان مسجدلرندن برسی یانیه بر شرق مکتبی آچو (۱) ن. بولیچ ننگ Изъ п. л. Каз. ун. سندده ص ۱۸۰

(۱) اولادیمیرف ص ۶۶-۶۷.
(۲) بو کسه حقدن قیوم ناصرینگ ۱۸۸۱ نجی یلنی کالیندارنده ۲۳ نجی یتتی قاراگز.
(۳) شرق تللی شهبه سنده اولسه کیرهک.

جلد ۱.
(۲) اولادیمیروف. Ист. З. о 1 й К. гим. جلد ۱ ص ۴۷.
بو سوزلر بوغاریده یازلورنه اوتلوب قالغان ایدیلر. سوک اولسه ده بو اورننه قید ایتوب قویدق.

عبد القیوم الناصری

۱۸۷۹ نچی یلده اتکامنك اوچنچی مرتبه حج سفرنده آقق پارخود بلهن « قازان » غهچه اوزاتا کیلوب « شغای » مدرسهسینه قایته آلمای قالدیم. قازان شهرنده بولغان مدرسهلرنی اتکامز بلهن یوروب کوروب بشکچ قیوم ناصری غه کردک. اول زمانده توتونتک بیک تملیسینی بیاره ایدی. اما قاتا تورغان صورتی غنه کیلوشسز بولوب، اورچق یووانلی اوچلی باشندن قابوب شریینی مالایی سزوب بیرددر وقایماق قوزدرغان ایسلر چغارادر ایدی. اتکای گه تألیفلرنیک تورلیسندن کیتوردی. آتامنك توتون گه چداب اوطوروینه تعجب ایتدم. چوی گه النگان بر اسکریکه و بالالایکاسی ده بار ایدی. ایشک توبنده بهله کی گنه چاری، تایاق هم شار قرا تورغان استانوک قورالری ده بار ایدی. اتکای: «تقصیر! سز غره لیک چغارامز دیگانسز، بنم هم غره علیه و مرءات الالهة اسملی غره لیکرم بار ایدی، شولرنی باصددر ایچون بوری اویازی قوچاش امامی عین الله ملا دیگان کیمسه، قازان غه آوب کیلوب یوغالتدی» دیدی. عبد القیوم اقدی: «بلهم کورگانم ده بار، سز نك اول اجتهادگر غه بیک تحسین ایتدم، مگر دیباجه لهب و دیباجه سینی عربجه لهب مشقته نگانسز ایکن، «تورکی بارنك کورکی بار» دیگانده ی بن اوزم صاف تورکی تاین یاراتام» دیدی. «فواکه الجاس» سین شول وقتده اوق یازا باشلاغان ایدی. اوستال آستندن آوب بر آز برین اوقوبده کورساتدی. مگر جمله صابن تلی پشکان صمان صولوشین صوروب آلا ایدی (۱). مونه بزنگ تورکی تندنده ده فصاحت بیک شب، دیب ماقانوبده قویغلادی. اتکامزدن «ربع الحیب» رساله سنی، مذکور قوچاش ملاسی آرقلی آدرغان ایکن، آنسی طورسون تلی دیب صوادی. اوستالنده، اوزی یاصاغان آغاچ جزبه (تسیرکول) بار ایدی. «مونه مین الله تلمسه ربع الحیب نی تورکیچه گه ایله ندروب اوقات خسه نی، وفی زوال نی تعریف ایتمکچی بولامن» دیدی.

اتکامزدن: «بو اوغلاننی کم مدرسه سینه قالدراسن؟» دیب صوراغاچ، اتکای: «بلمیم؟ شاگردلر قازانده یوقلی توشه لر ایکن»

(۱) زمانه ضیایلرنجه کوتارکنی طاوش بلهن اوقومای، آبتایلر طاوشی چاروب اوق ایدی.

تمام ایتدیلر. مسلمان شاگردلری کوندن کون آرتا ایدی. بو اشلر شبهه سز یکاترینانك جیلی اولوب گیمنازیه ده روحانی، دینی مقصود. نردن یگرده فنی، دنیوی مقصودلر تعقیب ایتلر ایدی. بو مکتبلر هم حکومت هم یرلی خلق، یعنی هم روس هم تاتار مکتبی صورتینه کیلگانلر ایدی. مسلمانلر آراسنده مونی آکلی باشلاغانلر بولا باشلادی. لکن بواش اوزاقفه بارمادی. صوگهی یلدرغه تابا گیمنازیه نردن شرق تلری چقدی مسلمان معلملر بتدی. کیمنازیه لر شرق ایله غرب آراسنده اورتاق مکتبلر صورتندن، فتنط روس مکتبلری صورتینه ایله نگانلر، احتمالک مهم اورنلرغه روحانی کشیلر پویلر منوب آغانلر درده - Войти въ сношеніе съ туземными жителями Казани (۱) دیگان سوزلرنی دینی سیاستلرینه قورال ایتوب طوتا باشلاغانلر در. احتمالک مکتبلر گه مسلمان بالاری صابن کوبه یوتو، یکاترینا توتقان معارف بیرو صورتندن، الله نیدی دینی مقصودلرغه قاراب یوری باشلاغانلر در. احتمالکک اوشبولارغه قاراب مسلمانلر روس مکتبلر نده اوقوغه نظرلرن آمانشدرغانلر در. موندن صوگ بو مکتبلر دن مسلمان شاگردلر یانده آلی لاب توگل، برمه لهب گنه چغا باشلاغانلر یکه بعض یلارده بتولنه ی بولماغان (۲). نیچکده بو «محللی گیمنازییا» ده یرلی خلقنك تلی اوقتلووی، خلفینلر و غیرلرنك موندن مسلمان تلرلر دن سبق بیرولری. شولای ایتوب بو حکومت مکتبینه نك «یرلی خلق گیمنازییاسی» اولووی یرلی خلقغه، مسلمانلرغه یخشی تأثیر ایتکان ایدی.

خلفینلر حقنده یازارغه، تورلی کتا بلردن کوچرر گه تله گانم بو اورنده تمام اولدی. بن بر یالغزم بو ذاتلر حقنده کوکلرنی باصارلق صورتده توبلی اساسلی معلومات بیره آلامد. قولنده ماتیریا لیر شول قدر گنه اولدی. بو یازغانلرم اول حرمتلی تاریخی ذاتلر حقنده برنجی یازولر اولو جهتدن بلکه یاراب طوردرلر. احتمالکک تیز وقتلر اچنده بزنگ خلق آراسنده اوزلرنك ماضیلری، خلفینلری قانلری ایله یخشی طانش کشیلر ظهور ایتلرلر. ۱۹۲۸ نچی یل ۱۳ نچی غنوارده ابراهیم خلفین نك وفاتینه بر یوز یل طولاً. عمر بولسه، خدا نصیب ایتسه بلکه اول وقت بر بر اش کوررمز.

کرگان بولسەڭ کولو و مسخره ایشو قایدە . بلکہ اوزگنی کویلب گنە یورتورلر ایدی . دیدی .

عبدالقیوم افندی باشقردلرنی یاراتادر و آلارنی مدح قیهدر هم : « اگرده قازان ، باشقردلر قولنده بولغان بولسه ایدی سیونیکەنی یاتلرغە ساتماغان بولورلر ایدی » دیب سویلیدر ایدی . مرحومەنگ بایناق رسالەلرن بيش ییل مدتندە قایتقان صاین آلوب قایتوب ساتوب بیرەدر ایدم . اول زمان عثمانوف مسجندن بر ایکی اوی آشاغنه تورغان زمانی ایدی . یارتی تاباق کاغدگه طوبا یغاچی روشنندە اوزلرنیک نسلرینی شجره ایتوب باصدرغان ایدی . شونی کویلب آلوب قایتوب ساتقان ایدم . عبدالقیوم افندیڭ ، خاطرەدە بار قدر ترجمە حالی اوشبودر . توتون بیانن یازماسه گزده یاری . یانندن چتغاج اتکامدن : « تقصیر دیب ایتەسن ؛ اول توتون نیچک بولا ؟ » دیب صورغان ایدم . « استانبولدن آلدراغندر آخری ، زعفران ایسلری کیلە بیت ! » دیدی . بن : « آنی تارتو درستمی ؟ » دیب صورغان ایدم : « بزنگ موندە درست توگل ، اما استانبولده حکیملرنک اتقاقی بلەن ضرورت ایچون درسته گانلردر ، چونکه آندە هوا بیک بوزوق بولا هم تورکر اوزلری چاچوب اوسدرەلر » دیدی . صولگ یلدرده قیوم افندی مونی تاشلاغان ایدی .

عارف الله ابن علی چقری .

شورا : بو مقاله نکه ال شەب و ال لذتلی یری شیخ علی حضرتلرنیک : « تما کوسینی استانبولدن آلدراغندر آخرسی ، زعفران ایسلری کیلە بیت ! » دیگان اورندر . شونگ ایچون بز آنی توشروب قالدردە آمادق ، غفو بیورکز ! اوقوچیلرنک دە کوگللری آزرالق آچسون !

شعر:

قایدە اول ؟

اول سیگر یش ، اون سیگر یش کوبدنونک اوجقان آلر . مەگگی قایتاسقە بحیللەشکان مینی قوجقان آلر . بتدی حس ، اولدی ، کوملدی ، قالمادی درد یالقونو سوندی ، صوقدی یش یوردکنی زهیریرنک صالقونو . قایدە اول درد ، قایدە همت ، قایدە کوگلم چه چکەسی نرسەکی اوزگانده شیکدرگان صولگ اول یش چه چکەنی ؟ معرفت ، عرفان اوچون ناو چاقلی تباس همت ئللە مایوس اولدی قالدی ، کوز صالوب آق چه چکەمی ؟ عزالدین ایسانبیردین .

دیدی . چونکه بز ایرته نمازندن چیقوب شول محله نکه مدرسه سینە بارا تورغان ایدک ، اول وقتدە قویاش چغا ایدی . اما شاگردلرنک بیک آزی غنە سولگولرن موینلریئە آب طهارت آلورغە یورگان کورلە ایدیلر . اتکامز بوندن بیک نفرتلەنگان ایدی . یتماسه مدرسه قاپوسندن چقغاندە ، آشخانەدن پشقرغان تاوشلرایشتاب قالا ایدی . عبدالقیوم افندی گە آلارنی دە سویلەدی . عبدالقیوم افندی : « شولای شول ! بزنگ قازان خالق . شاگردی بولسون ، سوداگری بولسون . حتی علماسی دە آندن خالی توگللر : ایکنجی جنسندن بر ذات کورلەسه . کیرەک علامە بولسون آنی استهزا قیلا توشلر . دیدی . الحامل اوزن هیچ بر ملتکە حقیر کوز بلەن قاراونی جائز کورمە گان طرفدە ایکنجیلگن بیک یحشی بلرددی . « اوغلکر نیچە یاشدە ؟ » دیگاج . اتکامز : « ۱۶ سی طولوب ۱۷ کە چقدی » دیدی . « نیک اوچیتلسکی اشکولاغە بیرمادگر ؟ » دیدی . « بیک صورادیلر ، لکن یبارە آمادق ایدی » دیگاج : « موللا ایتمکچیسزدر ، لکن امام بولوب ملت کە خدمت کوستەرمک مشکلدرد » دیدی . مونک صوگندە : « سزنگ شعرلرکز و تحریر لرکز بیک ماتور ، مگر باصدرغە کیرەک ایدی » دیدی .

اتکامزنی حج غە اوزاتدم . بوش کونلرم بولدیسه عبدالقیوم افندی گە بارر بولدم . حالمنی صوراشور ایدی . قای چاغندە قورای اویناغان وقتینە توغری کیلە ایدم . « نیحال باشقرد : قورای اوینای بلەموسن ؟ » دیه ایدی . تاش آیاقدە ساتولا تورغان آغاچدن یاصلغان قسقە قورای اوینی ایدی . « بزنگ اورماندە اوسکان باشقردنک نوغای قورایی اوزون بولا ، یا کە جیزدن بولا » دیه ایدم . بر یانغن (باژار) دە کوب یازولری یانغانینی سویلەب ، بز کچکئە بولساقدە ، زارلانوب آلور ایدی . بر وقت بر کالیندارن اورلاب ایکنجی کەسە اسمینە باصدرغانلر دیب زارلانندی . « بزنگ قازاندە شول ئەشەکی عادت بار ، کشینک تالیفتی بیک اوریلر ، آنە شولارغە بیک رنجیمن : قلب بالاسی صلب بالاسندن دە عزیزرەک » دیه تورغان ایدی . قایسی یلغیدر خاطرمدە یوق ، بر کالیندارنک نسخەسی اوزندە قالمادیفندن اگرده تابوب کیتروچی بولسه بر صوم برر ایدم دیگان ایدی . عبدالقیوم افندی گە بر کون باروب کروومدە : « بیک یابقغانسن ، ئللە بیک طریشاستمی ؟ » دیدی . « طریشوون طربشا ایدم ، سرخاب یاتم » دیدم . « نیشلەب سرخادلک ؟ » دیدی . « شاگردلر یاتوب بتکاج طهارت کە چقغان ایدم ، آشخانەدن ایکی شاگرد ساماوار مورجاسی بلەن بەرگەلەب ، پشقروب ، قاقروب ، مرلداپ قورقتیلر ، شول قورقودن سرخاولادم » دیگاج . بیک آچقانلندی : « امادە توزسز صولگ بزنگ قازان تاتاری ! اگرده روس اشقولاسینە

فاطمه عليه خانم حضورنده (*)

مخبرلك ايتوب استانبولده بر نيچه آيلر اونكاررگه طوغرى كيلكاج توركيه و توركرنگ يارطيسي بلهن گنه توگل. بلکه بتوني بلهن طانشورغه تله دم. شونگ ايجونده قلم، فکر و جماعت خدمتده بولونغان تورك خانملى ايله ده كوريشورگه طرشدم. لکن بواشن مونده جيكل توگل: اولآ آندى خانملىك آز. ثانيا، خانملى مونده ره شه تکه اجنده، چارشاو آستنده. آلارنى ازلهب طابووى و كوريشورگه مساعده لرن آلوى قين. چونکه، هر نه قدر توركر آراسنده يا وروپا مدنيتى بر درجه طارالغان بولسه ده، توركرنگ خاتونلرغه نظرلى و خاتونلر حقه غنى فكرلى اوزلرينگ ايسكى قرداشلىرى بولغان خيوه، بخارا، نمگان توركرى نكسندن كوب فرقى توگلدن. ذاتا، مونده خاتونلرنى خاتون ديبده يورونمىلر؛ «مخدرات» (اورتولگانلر) ديب يوروتلر. خاتونلرغه ايرلر شيكلى حقوق، حریت، محاکمه صاحبي ديب قارامىلر، آنلرغه ريفقه ديمىلر، حرم (غاريم) ديلر. ايرلرنگ عصرلر دنيلى كيلگان بو ياكلش نظرلى، مع التأسف، خاتونلرنگ اوزلرينده سرابت ايتكان. آلار اوزلريده اوزلرينه شولاي قارىلر. شونگ ايجون مونده خاتون مسئلهسى مصدغه و بزنگ روسيه مسلمانلر نده غنى درجه سنده ده قوزغالماغان. شونگ ايجون مونده عائله حياتى، بالالر تربيهسى، بالالرنى ملي روح ايله روحلاندرو مسئلهلىرى عموميتله قاراغانده بزده گيدنده توبان درجه ده در.

توركيه آلتى يوز يلدن بيرلى يا وروپاده ياشاوجى مستقل و مدنى بر مملكت بولوب كيلديكى حالده حاضرگه قدر بتون توركيه مملكتده مسلمان قزلى ايجون برگنه دانه بولسون گيمنازيا بولونماوى، بزنگ قازان تاتارلىر يويلى مناسبيله قازانده قزلى گيمنازيهسى آچار ايجون گوژ كيلوب مانشولرى ايسه يوغاريدغى سوزلرنگ مبالغه توگلگن كورسه ترگه كافي بولسه كيرمك.

بو سوزلرم البته عمومغه نسبتا سويلهنگان سوزلردن. يوقسه كيرمك توركلرنگ اوزلى و كيرمك خاتون قزلى آراسنده، غايت جدى تعليم و تربيه كورگان، عائله و خاتون مسئلهلرينه يك درست قاراغان، بونلرنى مدنيت و شريعتك چن مناسبيله آكلاغان دانلرده يوق توگلدن. لکن، مع التأسف، بونلر آزلقده (*) ترجمه حالى مشهور خاتونلر «كتابنده يازلمشدر. «شورا».

قالوب عمومغه تاثير ايتمه آلمىلر، بلکه عموم و عوام فكرى آستنده اوزلى ايزيله لر.

ايندى ميكا شول آلزرنى ازلهب طابارغه و كوريشوب فكرلى ايله طانشورغه لازم ايدى. هر نه قدر هلال احمر مركزنده و هلال احمر خسته خانه لرنده خدمتده بولونغان تورك خانملىرى و قزلى و بعض بر مکتب مديره و معلملى ايله كورشكالب سويله شرگه طوغرى كيلسه ده اصل تورك خاتونلرينگ ايك يوكارى سانالغان اوچيسى ايله كورشماسدن الوك تورك خانملىرى حقه غنى بر فكر حاصل ايتدم ديه رگه بولدرآ آلاچق توگل ايدم.

«اتحاد ترقى، جمعيتى نگ اقايم نلانهسى طلعت، جاويد، جاهد بکلر سانالمقده ايسه تورك خاتونلرينگ اقايم نلانهسى ده فاطمه عليه، نكار، خالده خانملى سانالمقده در. خالده خانم ديموقرات بر خاتوندر. اول خلقچى، اول ياگيچى، اول خلقغه ياقن طوررغه، خلقغه قاتناشورغه، خلقغه خدمت ايتارگه ياراتا. اوزى انگليز مکتبده او قودىغى حالده اول توركچى، توركچه سويلى، توركچه توشونه، توركچه يازا. شونگ ايجونده باشده آنك بلهن كوريشوب طانشدق. (بو كورشوومز «شورا» نك اوشبو سنه برنجى عددنده باصلدى). آنك واسطه سيله فاطمه عليه و نكار خانملى ايله كوريشورگه ده موفق بولدى. يوقسه بو صوگيلىر زور عائله لرگه منسوب پاشا قزلى بولغانلقدن اوزلرن ييك يوغارى طوتالر، خلق ايله قاتناشمىلر، اوزلرينه مخصوص كبار بر حيات ايله ياشىلر. حتى خالده خانم استانبولنگ عادى بر محله سنده (قدرغه جاده سنده) ياشادىغى حالده فاطمه عليه و نكار خانملىك اوغلى نك ايك بيوك آريستوقراتلر محلهسى بولغان «شيشلى» ده، غايت كبار قوناقلرده طورالر.

بر نيچه كون الوك مساعدهسى آلغاچ بز يوسف افدى آچورين ايله اويله دن صوك ساعت ۳ ده فاطمه عليه خانم نك ايويونه باروب زوانوك بيردك. خدمتچى قز بزنى، تورك اصولنچه توشه لگان بر زالغه كرتدى. ئلى ايكمنزگنه اوطورامز. حاضر قهوه لر كيلوب، فاطمه عليه خانم نك تيزدن ياغزغه كره چكى خبر بيرلدى. مونده زورلرده عادت شولاييدر. خوجه، قوناقلنى اوزى زالده ياكه ايشك توبنده قارشى آلدى، بلکه قوناقلك زالده قهوه اچوب بتار وقتنده راق آنك يانينه كيلوب كره در.

بز قهوه لرنى اچوب بتوگه زال ايشكى اچلدى. قصته راق بويلى، آق چرايلى، يا بوغراق غنه بر خانم كيلوب كردى. اوستنده گى كيومى قام يا وروپاچه: اوزون قاره كولمك، آنك اوستندن قصقه قاره ژا كيت كيلگان. باشينه آق شارف اوراغان. صاچ فلان كورنمى. الوكدن كورگانمز بولماسده فاطمه عليه خانم نك شوشى بولاچاغنده

بولوب بولماونی صورادق. خاتونلرنک اسلام نقطه نظرندن حقوق و وظیفه لری حقتده کوبدن بیرلی یک مفصل بر اثر یازمق ایله مشغول بولدیغنی، لکن بونی تورکیه ده تورکجه باصدرغه تمکن اولمایه چغنی، چونکه یک سر بست و حر یازدیغنی، بنا علیه باشده فرانسوزچه اوله رق یاوروپاده باصدرغه تله دیگنی بیان ایتدی. فرانسوزچه باصلوب چققاچ بونی تورک لرنک خطابه صالح بولغان عالی طبقه سیده اوقوب فائده لانا الور هم بو، اسلام ننگ خاتونغه نظری حقتده یاوروپا افکار عمومی سن اصلاح غه ده سبب بولور، دی.

فاطمه علیه خاتم بو یازمه قده اولدیغنی اثرینک مندرجه، مقصد و مطلبینی بیانغه کریشوب هیچ طوقتاوسز یارطی ساعت قدر سویله دی. ایر ایله خاتوننک ایك اولك یاراتانغانده تامایله بر برینه مساوی الحقوق اولدقلرینی، انسانلرنک صحرا لرده اولهن آتاب معیشت ایتمک و قتلر نده ده بو مساوات حقوق ننگ دوام ایتدیگنی، لکن انسانلرنک بر آز غقلى آرتوب صوده غی بالقلرنی طوتوننی ایسا بلی آلورلق درجه گه کیلگاندن صوگ ایر بلهن خاتون آراسنده وظیفه چه بر آیروملق حاصل بولا باشلادیغنی، چونکه ایر صو بوینه بالق طوتارغه کیتکانه، خاتون بالارن قارار ایچون ایوده قالورغه مجبور بولدیغنی، ایر طوتقان بالقلرن ایوگه قایتاروب خاتوته و بالارینه بیرگانه آلا رغه قارشی اوزنده بر اوستونلک حس ایتدیگنی و شوندن اعتبارا ایرلر خاتونلرنک حقوقینه تجاوز ایته باشلادقلرینی. نهایت بر عائله دن بولغان قز ایله ایکنچی عائله دن بولغان ایرننگ و بر آز صوگره بر قیله دن بولغان بر قز ایکنچی بر قیله دن بولغان ایرنک اوله نولری مسئله لری نیچک قوزغالغانلن و بونلردن نیندی تأثیرلر حاصل بولغانلن، بو مسئله لرگه ایسکی یونان و روما حکما سینک نیچک قاراغانلن، یاوروپا محررلری بونلر حقتده نیندی فکرلرده بولونغانلن، عمومیته خاتونلرنک حقوق و وظائفی مسئله لرینه بوددا، بر اهما ن، یهودیت و نصرانیت مذهبلرینک نیچک قارادقلرن، آدم ایله حواننک جتندن چغولرنده نیندی مذهبلر و مسلک لر حوانی و نیندی مذهب و مسلک لر آدم ننگ اوزینی عیبلی کورسه تدکلرن ایس کیتکیچ بر تفصیلات و وقوف ایله، قام بر لکسیه اوقوغان شیکلی سویله دی و یک کوب فرانسوزچه اصطلاحلر و تعیرلر قوللانا باردی.

فاطمه علیه خاتم: مین دلیاسز، اساسز سوز سویله رگه یاراتیم، سویله گان نرسه لرمنگ همه سینگ ده بر اساس غه مستند بولوون تلیم، دی وشونک ایچونده سوز آراسنده ایسکی و یاکی محررلردن ثلله نی قدر کشی اسملری، کتاب اسملری آیتوب اوتدی. آیتدن، حدیث دن و اسلام علماسی اثرلرنده کوب

شبهه من یوق ایدی. آباق غه طوردق. خوش کیلدیگر دبه تننا ایتوب بزگه او طورورغه اشارت قیلدی. اوزیده او طوردی. کملر بولغانلرنی آگلالتدق. فضلی، علمی، عرفانی ایچون اوزینه حرمت بیان ایتارگه، بعض بر فکر استاذانه لردن استفاده قیلورغه کیلگانم زنی بلدرنک، لطفا قبولی ایچون تشکر بیان ایتدک.

«یک ممنون بولدم، سز لرنی مین مرحوم مدحت افندی واسطه سیله کوبدن بله ایدم. سز لرگه مخصوص حرمت م بار، سز لرنی اوزیمه معنوی قرداش طانیم، شونک ایچونده قبول ایتدم، یوقسه مین چیت ایرلر ایله هیچ کورشمیم و ایر غزته مخبرلرن حضوریمه قبول ایتیم» دیدی. طاعن تشکرلر بیان ایتدک. فاطمه علیه خاتم سوزنی مدحت افندی ن باشلاب بیهردی هم شونی سویله رگه طوتوندی: آنک ایله غایت یاقن طانش بولغانلن، آنک علم و فضاندن یک کوب استناده ایتکاندلگن، آنک ایله یک کوب مباحثه لرده بولونغانلن، آنک بتون افکار و احوال روحیه سینه واقف بولغانلن، هیچ بر کشینک، مدحت افندی اول درجه یاخشی طانوی تمکن بولمانغانلن و شول سببلی آنک وفاتینه فوق العاده قایغرانلن و اول وفات ایتکاچ اون یش کون قدر اوزینک خسته یاتقانلن بیان ایتدی.

فاطمه علیه خاتم ایلی بیش یاشلر چاسنده ظن ایتلمه ده غایت جانلی، تیز و آچق سویلی. سویله گانده قوللری و باشی ایله اشارت ایتوب قویا. سوزن طککلاب او طورو بیک جیکل. سوز مدحت افندی حقتده بولغاچ مین فاطمه علیه خاتم دن: — مدحت افندی نک اوزی طرفدن یازغان ترجمه حالی موجود بولوب بولماون صورادم. بوگما قارشو اول:

— اوزی وفات ایتکاچ ده عائله سی کتبخانه سینی مهرله ب قویدیلر. روم ایلمده صوغشده بولغان اوغلی قایتاندن صوگ آچاقلر. شول آچیلوب اوزینک یازولری و یازمه اثرلری قارالمانیچه طوروب بو حقتده بر نرسده ایته المیم، لکن بولماسه کیره ک دیب ظن ایتیم، دیدی.

فاطمه خاتم اوزینک کلردن نیندی درس لار اوقوددیغنی سویله رگه باشلاب: تورکجه و عربچه نی کچکنه وقتده وصفی افندی اسملی بر خواجه دن، حساب، هندسه، حکمت کبی فلرنی بر معلمدن، فرانسوزچه نی کینه بر معلمدن (بونلرنک اسملرن خاطرلی آلامد)، ادبیات و تاریخ درس لرنی آتاسی جودت پاشادن، علوم و فنون جدیده ایله یاوروپا افکارینی احمد مدحت افندی دن اوگره ندیگنی بیان ایتدی و: «بزنگ زماننگ علم هیتمی ده» سبع سموات دن عبارت ایدی» دیب کولوب قویدی.

حاضرگی کونده اوزینک یاکی اثرلر یازو ایله مشغول

باصدروب عمومنگ استفاده سینه قویساکر دخیده یاخشیراق بولماسی؟
اگرده مونده باصدررغه مساعده ایتلماسه آنی مصدره، روسیهده
باصددررغه ممکن، دیدم. بوگا قارشی اول:

— یوق افندم، بولماس، قایدغنه بولسهده تورکچه باصلدیسه
اهلیتلی و اهلیتسز هر کم قولینه توشار، مینم باشیمه قیامتلی قوبارلر.
خاتون و عائله مسئله سنده بزنگ ایرلرمننگ سوپه فکریه لری
مع التأسف بیگ توباندر، میگا هجوم ایتارگه باشلارلر، بوندن
الولکده بعض بر مقاله لرم ایچون ثلله نی قدر تهدید نامه لر، امضاسز
مکتوبلر آلم، حقارتلر ایشتم. بزنگ ایرلرمن یاوروپا دارالفنو
نلرند اوقیلر، پرافیسورلک درجه لری آلالر، قانت و اوگوست
قونت لرننگ اوزلرندن آرتوغراق فیلسوف بولار، یالکز ایچی گنه
نرسده فکری لری برده اوزگارمی، گل ایسکیچه قالا: اولده
تستر و تعدد زوجات مسئله لریدر. بونلر نه قدر غدن کسب ایتسه
لرده مسلمان خاتونلرینه حقوق و حریت بیررگه یارمی و مسلمانلرغه
بردن آرتق خاتون آلورغه یاری دیگان فکری لرن برده توزه قیلر،
مونه شوننگ ایچونده، ایرلرننگ خاتونلر حقدغه فکری لری
توزمه گانگه کوره، بزده ایرلر ایله خاتونلرننگ قاتاشولری آرقی،
ایرلرمن خاتونلر حضورنده اوزلرن طوتا بامیلر، خاتونلر آراسینه
زالدرغه قبول ایتورلک استانبولده نیچه گنه ایر بار ایکان، بلمیم،
لکن بیگ آزلغنده شبهه یوقدر، دیدی.

فاطمه علیه خانم سوزنده دوام ایتوب: ملتک یارطیسی
بولغان خاتونلرننگ بولای چیئده قالولری و بتون عائله ننگ یالغز
بر ایر اوستینه گنه یوک بولوب طوروی عموم مسلمانلرننگ
حیات اقتصادی لرنه یلک ناچار تاثیر ایتکانلکنی، اگر خاتونلر
معیشت و سعی میدانده ایرلرگه اشتراک ایتاسلر مسلمانلرننگ
اقتصادی جهتلری کیتکان صاین ناچارلاشا بارووی لازم بولغانلقنی
وبونک عاقبتی ده انقراض و اضمحلال دن عبارت بولاچاغینی یلک
اوزون و بیگ هییت ایتوب سوبله دی.

— صوگ خانم افندی، حاضرنده تورک خاتون قزلرننگ
ترقی و تمدن یولینه نغراق کره توشولرینه دائر طوتقان حرکتلری کز
یوقی؟ بو خصوصده جمعیتلر آچیسز می؟ قز مکتبلرن اصلاح
خصوصنده مخصوص فکری لری کز و حکومت گه تکلیفلر کز یوقی؟
دیدم.

— یوق افندم، موندی اشلرگه کریشورگه حکومت مانع
بولا، ایرلر قارشی کیله، کورمیسز می، شیخ الاسلام افندی هیچ
اوز وظیفه سی بولغان نرسه گه قاتاشوب: «مخدرات اسلامییه
شولای یوروسونلر، بولای کیونسونلر» دیه امرلر چغارا طور،
حالبوکه بو توبده آنک وظیفه سی توگل، بلسکه بولسه قالسه

سوزلر قصدروب ییاردی. «سزار قاتو» تاریخی ننگ ۱۸ نیچی جلدینک
فلاتچی صحیفه سنده گی فلان سوزلر احتمالکله سزنگ خاطر کزده در
یت افندم، دی. عمر مده بر مرتبه اول تاریختی قولمده آغانم
یوقغه کوره، اول سوزلرننگ خاطر مده بولوغای ده بیگ بدییی
بر شی اولدیغندن کوزنی توبان ایوب، مع التأسف، اول تاریختی
مطالعه ایتکانم یوقدر افندم، دیه بو خاتون حضورنده اعتراف
قصور ایته باررغه طوغری کیله در. توصیه ایتهم، افندم، اوقویکز،
شیان مطالعه در، دی. بعضا فاطمه علیه خانم: ابن بطوطه ننگ
پاریژده فلاتچی یلده عربچه متنی ایله برلکده باصلغان نسخه سینک
فلاتچی بیتنده گی شول سوزلر، انگلیز علماسندن فلان محررلرننگ
سوزلری ایله موافق یا که مخالف کیله در، دی. خلاصه: علم
دریاسنده یوزه، مسئله ننگ قایسی غنه شعبه سینه کروب کیتسه ده هیچ
بتاز توکغاز معلومات ییرد. سوبله گانده تمام مدحت افندی مرحوم
توسلی روحلانو، قارشوسنده غی کشیلرننگ نظر دقتلرن جلب
ایتوب سوبلی. مطایبه لر ایتوب کولدره و بعض بر مسئله لرده
بو حقدغه سزنگ فکری کز نیچک؟ بو حقدغه نیندی کتابلر مطالعه
ایتدی کز؟ دیب صوراب قویا.

خدمتچی قز زالغه، اوزرینه چینیک و چنایاقلر قویغان بر
پاٹنوس کز توب بوچاقده غی بر اوستال اوستینه قویدی. فاطمه
علیه خانم قالقوب: «طوقتا ایندی، مونه مونسلی آلا فراننه
بولسون، چینی مین سزگه اوزم یاصاب بیریم» دیدی و ایکی
چنایاقلر چای صالوب ییردی. یوریکز، مین اوزم اصلا چای
اچیم، دیدی.

سکره، فاطمه علیه خانم سوزینه دوام ایتوب: «مین بو
اثر مده حجاب و تستر مسئله لرنندن ده یلک مفصل روشده بحث
ایتهم، بو مسئله لرننگ شرعی، عقلی، تاریخی و عرف عادات
جهتلرن مفصل کورسه تب ایضاحات بیرهم دیدی و بونلر حقدغه
دخی بزگه بر آز تفصیلات بیررگه کریشوب: «احتجاب ایله تستر
آراسنده بیوک فرق بارلغن، احتجاب ننگ رسول عیالنه مخصوص
اولوب، باشقه مسلمان خاتونلری ایچون لازم بولغانی تستر
ایکانلگن و تسترنک حاضرگی مدنیت و اصول معیشت گه مانع
بولماغانلغن بیان ایتدی و اوزینک کیوملرن کورسه تب: «مونه مینم
کیئووم تام شرعی معناسیله تستر در، شول عاتنده گی روشچه
کیئوبده، باشن شوندی بر نرسه ایله اوروتکان مسلمان خاتون
شرعا مستور صانالادر. مستور مسلمان خاتوننی ننگ حقوق و حریتی
شرعا یلک کی کدر» دیدی.

سوز بولینووندن استفاده ایتوب مین فاطمه علیه خانم گه:
— عموم مسلمانلر ایچون یلک مهم بولاچق بو اثر کزنی تورکچه

پالیسه وظيفه سی بولورغه غنه ممکندر، دی .

— خاتونلرنی جهالتدن قوتقارماينچه طوروب ملتنگ انقراضدن قوتولو احتمالی یوق بیت ، حالبوکه تورکیه حاضرنده بیک اوکغایسز حاللرگه دوچار بولوب طورا ، شوندی وقتلرده سزنگ کی فضل وکمال ایسه سی خانم افندیلر بر آزفداکارلق کورسه ترگه و ایرلرننگ بو حقسزلقلری ایله مبارزه گه کریشورگه امکان طابیسزمی ؟ دیدم .

— یوق، انقدم، ممکن توگل، حکومت اوزی شول فکرده بولغاچ بر اشده اشهب بولمی ؛ سز احتمال اوزگزرگه قیاس ایتوب سویلی طورغانسزدر، سزده بیت حکومت مانع توگل، سزده قانون بار، پالیسه شول قانونی بله و شونک بویونچه حرکت ایته . بزده ایرلرده ، حکومت ده ، پالیسه ده خاتونلرغه قارشى طورا ؛ شولای بولغاچ بر نرسده اشهب بولمی ، شونک ایله برابر، بر طرفدن مکتبلر واسطه سیله وایکنچی طرفدن قونفرانس لر واسطه سیله افکار عمومیه نی تنویر ایتهرگه بقدرالحال طریشه مز، دیدی .

نیچکدر سوز طاغن مدحت افندیگه کیلگاچ فاطمه، عایه خانم: بر وقتلر اول دینسز قالغان ایدی، اعتقادی بتکان ایدی، لکن صکره غایت مخلص و صادق دیندار بولدی، دنیا یرلگانده ده بوزولماسلق درجه ده نق بر اعتقاد حاصل ایتدی، مین آنک بتون احوال روحیه سن بله من، دیدی .

صکره فاطمه علیه خانم یوسف افندیمن: تورکلک گه عائد نیندی انرلر، نیندی منبعلر بارلغن صورادی . بوگا قارشى یوسف افندی: هنوز کشف ایتلوب یتمه گان طورخون آئارندن باشقه، معروف اولان انرلرننگ بر نیجه لرن ساناب، پروفیسور بارتولدن، ابوالغازی بهادر خاتنگ شجره تورک کتایینی، مشهور لئون قاهون اثرینی وسائر بعضیلرینی ذکر ایتدی و بو خصوصه دخی بایناق سویله شادی . حلیم نابت افندیکنک: « فاطمه علیه خانم مدحت افندیمن عالمه ک سانالا، چونکه بو علوم عربیه نی آندن کوب بله » دیگانن ایشتکان ایدم . البته جاغشدروب قارارغه و بو حقدده بر نرسه ایتورگه مینم قولدن کیلمی . لکن فاطمه علیه خانم ننگ شول ایکی ساعتک مصاحبه مزده سویله گان سوزلرن ایشتوب معلوماتی ننگ کیلگینه، خاطر ننده شول قدر کوب نرسه لر بولنوینه، بیک کوب طوغروده غایت یاکی و مقبول فکرلر یان ایتوینه حیران قالدیم . بزنگ روسیه ده حریت دن صوگ ۱۹۰۶نجی یللرده بعض بر یاشلرمز اوزلرنندن اولگی هر نرسه نی انکار وهر کمشی تحقیر ایتو یولینه کرگانر و غصپرینسکی جنابلرینی ۲۵ یللق خولغان دیب یازغانلر ایدی . بو حال مونده ده بولغان . حریت دن صوگ

مونده ده احمد مدحت ، ابوالضیا ، فاطمه علیه کبک ذاتلرنی : اوزلرننگ ده فکرلرننگ ده اهمیتلری قالمغان ایسکی زمان مستحانه نری ، آنلردن ایندی یاکی اش ، یاکی فکر کوته سی اورن قالمغان ، آنلرنی آثار عتیقه جمله سندن موزیلرده صاقلرغه غنه یاری ، دیگانلر . مع التأسف احمد مدحت افندی و ابوالضیا توفیق بک ایله کوریشورگه موفق بولا آلمی قالدیم ایسه ده فاطمه علیه خانمنی هیچ ده آلی بولمادم . مین آنی بیک کوب مسئله لرده و خصوصا بتون مسائل ننگ جان آلوچی نقطه سی بولغان خاتون و عاتله مسئله سنده ، اوزی اسویچرده ننگ لوزان شهرنده یلرچه طوروب دوقتورلق شهادتنامه سی آغان وکینه عالی مکتب بتروب دوقتورلق شهادتنامه سی آغان بر فرانسوز قری ایله اویله نوب استانبول غه قایتقان دوقتور عاقل مختار بک دن بیک کوب آرتق طابدم . عاقل مختار بک هنوزده ، مسلمان خاتونلرینه حقوق وحریت بیررگه آشغورغه تیوش توگل ، معارف ننگ ده آنلر ایچون اول قدر آشغی لزومی یوقدر، آنلر بیت ابو قارارغه تیوش، دیگان فکرده در .

برگنه نرسه بار: فاطمه علیه خانم ننگ شول قدر کوب علمی . بر سیستم لی توگل . چونکه تحصیلی ، مکتبده بر سیستم ایله بولغان . شونک ایچون ده آنی فهرستسز بر کتابقه، یا که طارالوب چوالغان بر کتبخانه گه تشیه ایتارگه ممکندر . هر نرسه بار . لکن ازله ب آلورغه، صکره ترتیب گه صالورغه کیره ک . حالبوکه خالد خانم ننگ فکری و معلوماتی ایگ منتظم بر آپیک ده گی دوالر شیکلی ترتیب گه قویولغان، صنفلرغه ایرلغان آنک سوزلری منطق قیاسلری شیکلی آچق، قصقه ومطلوب نتیجه لر گه چیکل ایرشدره طورا . شونک ایچونده مونسینی فهرستی کتابقه، قاتالوغلی کتبخانه گه تشیه ایتو خطا بولماه چقدز .

حسن قبولی ایچون بیک کوب تشکرلر ایتوب فاطمه علیه خانمک، باتندن ایریلاچغمز وقت: فضل وکمالکرگه مشتاق بولغان روسیه ده گی همشیره لر کزگه کورسه تمک ایچون رسمگزی مرحمت ایته آلماسزمی ، دیدم . رسم یوق، هیچ توشورقه دم دیدی وکوزگی آلدندن آلوب سلطان همشیره لرنندن بر سینک و اوزینک پارژده طوروچی همشیره سینک رسملرن کورسه تدی . سلطان همشیره سی اشلاپه ایله تام یاوروبالی بر قیافته ایدی . فاطمه علیه خانم ایله کوریشودن بیک ممنون قالبوب و بیک یاخشی تأثرلر آلوب آیرلدى . اسلام دیناسنده موندی فاضل خاتونلرننگ کوبره ک بولورن قلمزدن قنی ایتدک .

نکار خانم ایله کوریشوومنی کیله چکده یازامن .

۹ فیورال ۱۹۱۳ . ف . کریوف .

شو یا گلشقه ایهر ب بزنگ یازوچیلرمزده یوره بیرلر . شمال تورکیلری آراسنده تاق سوزن بلملهیلر . شرق تورکیلری ایسه جبل گه - تاو ، ذروه سینه - تاق دیرلر . تاو اورینه تاق اصلا سویله مه سلر .

« عالیه » مدرسه سی مدرس لرندن بری جغرافیا درسنده « اورال تاو لری » دیه سی یرده « تاغلری » دیب آتوگه برشا کردنی کوجه گن . شاگرد قازاق جگتی بولسه کیردک - برسوزنی اوزینگ موضوع اورتدن باشقه ده استعمال قلو قازاققه ممکن ایسه - طبیعی ابا قلغان . تاغ سوزی ادبی ، تاو سوزی ادبی ایسه دیب مدرس افه ندی شول شا کردک قش بونچه اوج بولب یورگان . منه شوندا ی توشمسز لکلرنی کورب بز شوندا ی سوزلرنگ تحقیقن یازارغه مجبور بولامز . تاو - جبل ، تاق ایسه ذروه سی بولادر . چوار . چوالمق ، چوان ، یواغق ، یوانچ سوزلرنگ درستی چبار ، چیالمق ، چیان ، جیباغق ، جیانچ کیره کدر . باشنده غی ایکی حرفن آلب تأکید قلغانده « چپ چبار » دیلر . « چو » دیب هیچ کم آیتمیدر . « کوش » سوزی یووش وزنده بولب ، درستی کوش در . « چوک » سوزی تبت وزتددر . درستی چک کیره کدر . قنغر ، مانفا ، چنگه سوزلری قنغر ، ما کقا جگگه کیره کدر . یانغش - یا گئش - یا لغش - یا گئش کبی دورت بیش صورتده غلط فاحش یازلا تورغان سوزنگ درستی « یا گئش » در ، یا گلمق دن . یانغا - یا گئا - یانغی - یا گئی - یا گا سوزینگ درستی « یا گئی » بولادر .

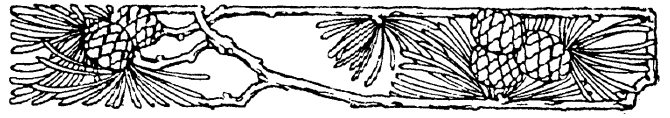
یومورقه سوزینگ اصلی یومری دن آلتغان بولب ، درستی یومر قادر .

أیدک محرلرمزدن فاتح أميرخانف جنابلرینگ اوزینه گنه مخصوص بریا گئشی بار : جوق بولدی ، جوغالدی اورینه هر وقت جوبالدی سوزن قوللانادر . جوبالدی سوزی هیچ بر صیغه نه کیلمیدر . جویق دن بولسه ماضی - جوبالدی کیره کدر . جوغالدی ، جوق بولدی بلن ، جوبالدی سوزلرینگ معناسنده بیوک فرق باردر . بولرنگ برن ایکنچسی اورینه یازو یا گئشدر . حسن علی .

لطائف

۱۵۹

اوی خواجه سینک آرتق اسرافلر نه ایچی پوشقان بر قوناق ، وعظ قیلمق نیتی ایله : « اقتصاد کیره ک اقتصاد ! » دیدیکنده اوی خواجه سی : « اقدم ، بزده اقتصاد بار ، مونه رحیم ایتکرا ! » دیه اشکافدن « اقتصاد » نومیرلری آلوب کیتوروب ویرمشدر .

یا گئش یازوغه فارشی .

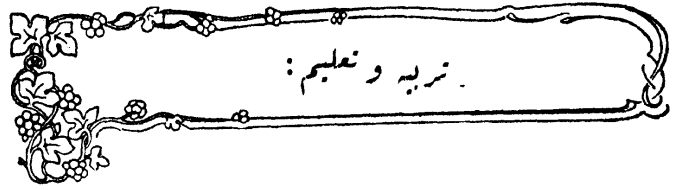
بتون . بو سوزنگ اصل ماده سی « بوت » چاقایسیدر . موندن بوتنه یگک ، بوتنه یمک مصدرلری یاسالادر . « بوت » ماده سینه بر « ن » توتاشقانده « بوتن » صورتده یازلورغه تیوشلی بولدینی حالده تمام مونک کیرسینه « بتون » صورتده یازلوی یا گئشدر . برده ، مونک آییننه اضافه علامتی « ی » توتاشقانده بوتنی صورتده یازلورغه تیوشلی بولب « بتونسی » صورتی بوتنه ی فاحشدر . بو سوزنگ لغتجه معناسینه کیلگانده : کامل ، یارتی ایسه معناسنده در . مونی مجموع ، یکون ، کافه معناسنده قوللانو خلاف وضعدر . اول معنالرغه تورورلق « بارلق ، بارچا » سوزلری باردر . یا گئشماسون .

برون . بو سوزده « ب » دن سوک « و » ایشتلب ، اودن سوک رن تاوشلری قاتار چغادر . درستی برون در . ش . سامی بک « بورون وهله برون یازلماسی غلط فاحشدر » دیشدر . بلوت و بلوط . اصلی بولانب تورمقدن آلب ، « ب » دن سوک « و » باردر . اما « ل » دن سوک « و » نک کیره گی یوقدر . درستی « بولت » در .

بیورمق . مونک اصلی « بوی » ماده سندن یاسالمشدر . درستی بویرمق و بویرق تیوشلیدر .

توفر اقی . یافراق . قالفاق . یفک . کرفک اوفک . شو سوز لرد « ف » حرفن یازو غلط فاحشدر . ایکی قولگا شهم یاندروب ازله سگ شو سوزلرنی « ف » حرفی ایله تلفظ ایتوجی بر آدم تاباسمین . تیک یازوچیلر قازاقچا سالسال وزرقوم کتابلرنده کورب ، یهش وقتلرنده کوزلری اویره نب قالغاندن غنه شولای یازالر . کورفه ، کوفر ، آفارا سوزلری نه چاقلی ایشتوگه منافرتلی بولسه تگی سوزلرده شولای - اوق . درستی توپراق ، یاپراق ، قالیاق ، یبهک ، کرپک اوپکه کیره کدر .

تاغ . بو سوز جنوب تورکیلرنجه تاو - جبل معناسنده یورگرلرده . آغز ، تاغق سوزلرنده گی غ ، « و » اورینه یورسه ده « تاغ » سوزنده اولای ایسه . مونده آیرما بار : تورکیچه تلده جبل - ropa نک معناسی « تاو » در . تاونک ایگ توبه سی ذروه جبل ایسه « تاق » در . شول آیرمانی تیکشرمه گن جنوییلر جبل گه ده تاق ، ذروه گده تاق دیگه نلرده بوزب تاغ صورتده یازغانلر .

تربيه و تعليم:

ابتدائی مکتبہ حقنہ

۱) بزنک «ابتدائی» اسمندہ بولغان ملی مکتبہردن اصل مقصود یندی نرسہ بولورغہ تیوشلی؟

۲) اصل مقصودغہ باروب یتو طوغروسندہ الگ الوغ رولنی اویناویچیلر، معلملمی یاگہ کتابلمی؟ مثلاً: «اقتدارسز معلملر ایله یاخشی کتابلر» یاگہ «بوزوق کتابلر ایله اقتدارلی معلملر» بولغان صورتده مقصدغہ ایرشو ایچون قایوسی بیگرهک کوچلی مانع بولادر؟

۳) مقصودغہ طوتاشمق ایچون، درس کتابلرینی برلهشدر- مک ضرور بر اشعی، یوقسه کتاب اختیار قیلیمق مادهسی معلملرنک اوزلرنده بولوب هر کم اوزی موافق کورگان کتابینی اوقوتق فائدهلیمی؟

اوشبو سؤلرغہ قارشو کیلگان جوابلرینی اوشبو عدددن باشلاب درج قیلامز. جوابلر عموماً آچیق یازلدیغندن هر کم اوزی محاکمه قیلا آور، شونک ایچون اداره طرفندن محاکمه و انتقاد قیلنوب بر نرسه یازارغہ لزوم کورلمادی. جواب یازویچیلرنک هر برینه رحمت اوقیمز.

جوابلر:

۱) بزنک ابتدائی ملی مکتبہرمزدن اصل مقصود، اسلام ملتینک روحن بیروب چیغارو.

۲) بو مقصودغہ یتو ایچون الگ الوغ رولنی اویناویچیلر مقتدر معلملر. معلم مقتدر بولماسه آنک هنری کتاب یادلاتو بولا. بو ایسه بالالرنی قام اشدن چیغاره. دیک بالالر غرامافون پلاستیکه سی بولالر. کتاب، مراجعت ایچون کیرهک بر نرسه گنه بولو تیوشلی. معلم اقتدارلی بولسه بوزوق کتابلرینی اصلاح ایده آلا. اما اقتدارسز معلم یاخشی کتابلر ایله بولسهده مقصدغہ ایرشو ایچون زور مانعدر.

۳) درس کتابلرینی برلهشدرمک حاضرده ضرور بر اش

توگل، بلکه خطا. چونکه بو کونده، مونه ایندی بو کتاب درس کتابی بولورغہ یاری دبوب ایتورلک کتابلرمز یوق درجهسندہ. علم حال کتابلری و باشقه کتابلر اولسون تجارت ایچون گنه، برسی برسندن کوچرلوب ترتیب ایدللو بو کونده بزده بیک موداده. قاراساک همان ایسکی اصول. معاملات باینده بتامه ایسکی اصول. زماتک اوزگارووی ایله معاملاتک هم اوزگارووی کون کبی آچق بر شیدر. زمان کیلور، کتابلر اوز اوزندن برلهشور. بزگه حاضر مکتبہرمز حقنہ الگ اهم اش، پروگراملریمزنی برلهشدرمک. معلم ذاکر علییف. (بیتراول)

۲

۱) بزنک ابتدائی اسمندہ بولغان ملی ابتدائی مکتبہرمزدن اصل مقصود بالالرمزغہ اوقو هم یازونی تانوتوب، حسابدن معلومات بیروب، اوقوغه محبت ایتدرو، روحنی انسانلق تربیهسی ایله تربیه قیلودر. شفقتلی، مهربانلی ورحیملی اولو، تربیلو اولوغه برنجی علامت ایدیکنی توشوندرمکدر. یاشلرگه بخت، راحت، قدر، حرمت هم کشینک قیمتی ده اوقوده، ییلوده گنه بولدیغنی گوزل صورتده اورنلاشدرمقدر.

۲) ابتدائی مکتبہرده اصل مقصودغہ ایرشور ایچون برنجی رولنی اویناویچی، شکسز، معلملردر.

معلم، مکتبہنک جانی «Учитель душа школы» دیگان سوز درستدر. یاخشی و تجربهلی معلم، کتابلرینی صایبارغہ قولندن کیه چک هم درس کتابلرینه محتاج بولغاندهده طوغری یولدن چغاچق توگل، اصل و مقصود یولی ایله باراچق. اما تجربہسز و اقتدارسز معلم، یاخشی کتابلر ایلهده مقصودغہ بارا بلماز.

۳) مقصودغہ طوتاشمق ایچون یاخشی معلم کیرهک بولغان کبی یاخشی کتابلر هم کیرهک. هر معلم اوز تجربہسی ایله بر کتابینی آله آغانچه کوب وقتلر اونکاررگه طوغری کیله. درس کتابلرینی صایلاب آو قدرتی هر معلمده بولوبده یتمیدر. درس کتابلرینی برابر تیکشروب یاخشیلرینی قبول قیلو، صنف صاین خاصلاب درس کتابلرینک دفتر (قاتالوغ)لرینی برلکده توزو کیره کلی هم الوغ بر اشدر. یاراماغانلرینی دفتردن بتولهی چیقاررغہ کیرهک. شول یول ایله قبول ایدلگان درس کتابلری تزلوب طورغاندن صوگ هر معلم شونلرنک اچندن صایلاب آورغہ اختیارلی بولورغہ تیوشلی. اما عمومی دفتر توزو ایله گنه هر مکتبہنک درسی بر درجهده بولووی ممکن توگل. بزنک مکتبہرمز مزنک هر قایوسنده تعلیم ودرسلر بر درجهده بولسون دیسهک هر صنف وهر فن ایچون بر پروگراما توزورگه کیرهک و شول

معلمار حالندن .

محترم «شورا» مجموعه سينگ انجی عددنده اوچیتل آشیرف جنابلری ابتدائی مکتبلرده معلملرنگ توتقان مقصودلرینی بیان ایدوب . ابتدائی مکتبلرده گی بارلق کیمچیلکارتنی معلملر اوستینه گنه آوداروب ، آنلرنی غنه عیبلی قیلیمش . واقعه معلملرنگ نادان خلقلرنگ کیملرینه قاراب بالالرنی آشقدرولری آشکار بولدقندن آشیرف جنابلرنگ سوزینی انکار قیلور حال یوق . لکن آشقدروننگ سببلری تکشیریلوب قارالسہ اول معلملری معذور بولسہلر کیردک . تعیین ایدلگان وظیفه لری بولمادیغندن معیشت یاغندن خلق قولینه اسیر بولدقلر ندن آنلرنگ کوبلرینی کویلهب و آنلرنگ کیملرینه قاراب اش قیلولری طبیعی بر اش بولسہ کیردک . شوکا کورده ده آندی معلملری نقتدی گنه تنقید قیانسده ده اشمز آله بارماز . بلکه همیشه اوزینگ طبیعی آغوونده دوام ایدچک . بو یگر منچی عصر شوندی بر زمان که وظیفه برابرینه خدمت ایدوچیلرنگ کوبره گی وظیفه لری آزلقدن شکایت ایدوب ، «Забастовка» یاسیلر و باروب تورغان اشلرن تاشیلیر . شوشندی بر زمانده هیچ بر وظیفه سز خدمت ایدوچی اول معلملرینی عیبلهب طورو توکل ، بلکه قیلغان خدمتلری ایچون تشکر قیلورغه تیوشلی بولور . چونکه اول معلملری یاخود اماملری اوز اختیارلری برله اوقوقاسه لر اولده آنلر قدری ده اوقوچی بولماز . مونگ سببندن همه اول بالاسی اوقومی قالور . ایندی بوندی معلملرینی پیدا گکیچسکی ترتیب ایله اوقوتورغه تکلیف ایدو گوپه نظام عالمگه خلاف اولوب هیچ فایده چغاقچ توکل .

محترم «شورا» ده «تربیه و تعالیم» حقنده ییک کوب سوزلر یازولا لکن اول مکتبلری و آنلرنگ معلملری هیچ ده ایسکه آونخی . اول مکتبلری شوشی حالده دوام ایکنان مدتده اول «شورا» ده یازلغان ترتیلر ایله اوقوتو قیامت گه چاقلی کوتسه لکده کورو نصیب بولماز .

بزم روسیه مسلمانلری شاگردلرینک لک کوب قسمی اولده اوقوچیلردر . بنا علیه اول مکتبلرینی اصلاح ایتمک ، لک فایده لی اش صانالورغه تیوشلی . لکن بو اصلاح ، معلملرینی گنه سوگو ایله بولماینچه ، بلکه اول مکتبلرنگ مادی جهتلرن اصلاح ، سوگرده معلملرنگ معیشتلرن تأمین ایتو ایله بولور . پروغراما مسئله سینه وقت یسه موندن صوگ یثار .

«توبان اول» ده بونس شاه احمدوف . (شادرین) .

صنفتی قام قیلغانده نیندی سوألرغه جواب بیرلک شاگردلر یتشورگه لازم اولسه ، شول مقدارده مفصل پروغراما توزورگه کیرمک . اول وقتده ابتدائی مکتبلرده عمومی بر تورلی معلومات بیرلگان بولور . عمومی بر پروغراما بولمادیغنده درس کتابلرینک مقبول یاکه غیر مقبوللری اولماغان سببلی کتبخانه لرمزده تیوشلی خدمتی ادا قیله آلیر . درس باشلاناینجه نیندی درس کتابلرینی اختیار قیلور معلوم اولماغان سببلی تیوشلی اشنی اشله ی آلایلر و عیبسز بولدقلری حالده عیبلی کورلوب قالالر .

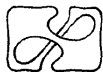
بدرالدین عبادالدین .

حکومت اشقولنده اون آتی یل اوچیتل بولوب طوروچی

۳

(۱) . . . . .
(۲) یاخشی معلم ، مکتبتنک روحی . شونلقدن اصل مقصود غه باروب یتو طوغروسنده لک الوغ رولنی اویناوچیلر کتابلر توکل بلکه معلملر . اقتدارلی معلملر اولدقده بوزوق کتابلر بلاسندن قوتولمق ممکن ، اما اقتدارسز معلملر ایله یاخشی کتابلر بولسده مقصودغه یتو جیتون .

(۳) درس کتابلرن برله شدروده الوغ فایده کورلی . اوشبو کونده یتربورغ اویازنده گی ابتدائی زینسکی اوچیلیشچه لرده ۱۵ تورلی انبا ، ۲۴ تورلی قرآن کتابلری ، ۲۲ تورلی «حساب مسئله لری» کتابی استعمال اینولمکده . بویله تورلی کتاب استعمال ایتلوده مین ضرر کوریم . بیوک مسئله لری اوستلرینه آغان معلملر اوزلرینه موافق کتاب قبول ایتوده اختیارلی بولسہلر کیردک . معلملر اوستنده بولغان مسئله لری ، گو بیر ناتورلر اوستنده اولغان مسئله لری کوب اولوش آرتوق . گو بیر ناتورلر «زاقون» قشده غنه مسئله بولالر . اما معلملر برنجی الله قارشوسنده ، ایکنچی اوزلرینک وجدانلری قارشوسنده ، اوچچی بیوک بر ملتتی تشکیل ایکنان خلق قارشوسنده مسئله لدرلر . اوقو اوستنده گی مکلهب صیبلرنگ دنیا و آخرتده مسعود اولولری ، آتوندن قدرلی عزیز عمرلری بوشقه آره م اولماوی معلملرگه باغلی . اوشبو مقدس و بیوک مسئله لرتی چن مناسسی ایله معلم اولورغه لایق و اقتدارلی اولماغان آدم اوستینه قبول ایتار دیب هم معلملر آراسنده «наемникъ» لر ، یعنی یاللانوبضه خدمت ایتوچیلر بولور دیب خاطرگه ده کلمی . شونلقدن مکتب ایچون کتاب اختیار قیلو . اقتدارلی معلملرنگ اوزلرنده بولوروی هم معلملرنگ اوزلری موافق کورگان کتابی اوقوتولری معقول کوریله . اوچیتل آشیرف . ایسکی قتلومت .

مطبوع اثر

« فن تدریس »

(عبدالله افندی شناسی اثری) .

ابتدائی مکتبہ دار فلولانورغہ تیوشلی بولغان اصول و قواعد تدریسیہ حقدہ بر کتابدر. دارالمعلمین کورمہ گن یاش معلملر مز او قوتو اشلرندہ خیلی زحمت چیگہ ایدیلر. هر قایسیمز ئوزمز تله گنچه اش قیلا ایدک. معلمگه رهبر بولورلق بر کتابنگ بولماوی زور کیمچیلکلمزردن برسی ایدی. عبدالله افندی شناسی بو کیمچیلکلی اعتبارغہ آلب فن تدریس اسمی ایله یازوب ۱۵۸ بیتدن عبارت بولغان بو کتابنی بزگه (معلم و معلمه لرگه) هدیه ایتدر.

عبدالله افندی کتابنده «تدریس یولدری»، «مشهور اصول تدریسلر»، اصول قدیمی و جدیدی، قرائت، دیانت، اخلاق، تاریخ، جغرافیہ، هندسہ، یازو، قواعد انضباطیہ، مکافات و مجازات، گیمناستیک و قول هنرلری حقدہ خیلی اوزون و قناعت قیلوب تورغہ لایق نرسه لر یازدر. بو کتابنی قولینہ آغان شاگردلر اصول تعلیمنگ قواعد اساسیہ سی ایله تانوشه آلورلر. کتاب عموما قاراغانده یاریسی چقمان بولسده بعض اورنلرندہ آرتق قسقلق قیلغان.

۱) بررونغی و قتلرندہ الفبا تعالیمندہ قوللانغان اصول حقدہ خیلی اوزون معلومات بیرلگه نی حالده، الفباننگ، زماغزده قوللانغان اصول تدریسی حقدہ آرتقی ایله قسقلق و قوللانورغہ تنسیب قیلغان اصولی ده غریب بر نرسه دن عبارتدر. کتابده (۴۶ بیت) «حرفلر نی کورسہ قسقلق بورون جمله لرنی سوزلرگه، سوزلر نی ده مجالرغہ، سوکره مجالر نی حرفلرگه آیرتوب بر کلمه ده نیچه حجا و حجادہ نیچه تاوش بارلغنی شاگردلرگه آکلانورغہ تیوش. بویله حاضرلک کیمی اوچ کون دوام ایتدر، سوکره حرفلر کورسہ تله باشلانور» کبی سوزلر یازغان. مکتبنگ برنجی صنفنده ۶-۷ یاشلک بالالرننگ اوطورولرینی خاطرده توتقانده بو اصولنگ آرتقی ایله چیتن و قابل تطبیق بولماغانی کورنہ چکدر. زیرا صداننگ نرسه دن عبات ایدیکنی بلمه گن بالاغہ «باقه» کلمه سنده گی صدالرنی صاناتوب نیچه ایدیکنی بلدرو امکان دائره سندن خارجدر (بو کلمه کتابده مثال اولارق یازغان). باقہ کلمه سنده گی مجالر نی بلدروب بولسده «باق» کلمه سنده گی صدالرنی نینده ی نقطه غہ استناد قیلوب بلدررگه کیرمک؛ بالا «باق» هجاسنده برکنه نهایت ایکی صدا بار دیه چک.

شول کلمه ده ینہ بر «آه» صداسینگ بارلغنی بلدرو ایچونگنہ، تعیین قیلغان اوچ کونگه ینہ بر نیچه اوچ کونلر علاوه ایدیلسده همان عبث بولاجقدر. حالبوکه کتابنگ ۴۷ نجی بیتده. صزق آستده، «کورسہ تورگه اراده قیلغان تاوش، سوزنگ آخرنده یاخود باشنده بولو شرطدر. اورتاده بولسه آچق ایشتملیدر» دیگن سوزلر سویله نه در. دیک عبدالله افندی بالالرننگ حوصله لری بر آز کیگه یگه چده ئه لی مقصود بولغان حرفنی کلمه اورتاسندن تابدررغہ ممکن توگل «دیگن سوزنی سویلیدر. شولای بولغانده مجالر نی تاوشلرغہ آیرتونک ممکن بولماغان بر اش ایکنی کورنوب طورادر. احتمالک فرنگلرننگ الفبالرندہ بواش ممکندرده. مجالر نی تاوشلرغہ آیرتو ایسه بالالر ایله اشیا حقدہ بر آز مذا کره لر قیلماچ و بونک ئوستینه بر نیچه تاوش ایله تانشدرغا چقنه ممکن ایدکنی تجربه لر کورسہ ته در.

۲) کتابنگ ۵۲ نجی بیتده: «معلم بر مقاله ویا بر فقره نی او قوغا چده بتون شاگردلرگه بردن، سوکره بر نیچه سینہ آیرم او قوتور» دیولگن. بر اشنی اشله گنده البتہ بر فائده نی یاخود تیوشلی نتیجه نی طودرو امید ایله اشله رگه کیرمک بولادر. باخصوص تعلیم اشنده وقت قیحتلی کورنورگه و معلمنگ توتقان بولی ده مفید و منتج بولورغہ تیوش. بز ایسه بوندای قرائت مجتمعه دن فائده بار دیوب بلیمیز. بالالرننگ یه شلکلرینی و حاضر سزلکلرینی خاطرده توتقانده قرائت مجتمعه دن تاوش انتظامسزلرغندن باشقه بر فائده ده بولماسه کیرمک. بر کلمه نی بردن ابتداء و بردن تمام ایتودن عاجز بولغان بالالر، تورلیسی تورلی هجانی او قوغانده مغفور بر تاوش انتظامسزلرغی چقاچقدرگه، بویله اشلر طبیعی مکتبنگ نظامنه مخالفدر. شاگردلرننگ روحلرینی کوته رو ویالقاولقلرینی قاجرو ایچون درس اتناسنده یادلانغان بر شعرنی بر صدا ایله او قوتونی تنسیب قیلوچیلر بولسده (بو جمله دن قورف اوشینسکی) نظم ایله نشر آراسنده نی تاثیرده باشقه لاق حیر ایله کونک آراسی قدر بولغانلقدن قطعه قرائتی بو جمله دن حساب ایتوگه ده یول بولماسه کیرمک. قرائت درس لری، بر بالا اوق و سائر بالالر تکلی و تکلاغانلری آراسندن برسی اوق و باشقه لری تکلی و بو منوال ئوزره ممکن اولدقہ کوربرگندن او قوتوبلوق قالغانلرندن سویله تله در. آروپا تلرینک احتمال قایسی برلرنده قرائت مجتمعه اصولی فائده لیدرده، اما بزنگ تله تجربه حتی ممکن توگل ایدیکنی کورسہ ته در.

۳) کتابده ابتدائیه برنجی صنفدن باشلاب قرآن او قوتو تنسیب قیلنه و بو بولده بالالرغہ خیلی تکلیفات یوکه تله در. حالبوکه بو مرتبه ده قرآن او قوتونی تنسیب قیلو «فن تدریس» نگ ئوزندوک

جوانیدن قانع قالغانلغی ئوزی شول «آفرین» خدمتینی آرتغی ایله ایفا ایتهدر. مکتب ساده اساسقه قورولوب «ته تیلر» کبی تکلفاتدن پاك بولورغه کیرهك. بالالرنک قولنده درجه ترقیلرینی کورسه ته تورغان دفتر بولندرو وهر ایکی آیدن صوگ «تابل» بیروب بالانک اوقووندن مریبلرنی خبردار ایتولر «ته تیلر» گه باشقه اشلردر. یوسف شرقی.

قازاق. اوشبو اسم ایله اورنبورغ شهرنده قازاق شیوهسی ایله هفته لک بر غزته نشر ایدلورکه باشلادی. ناشری مصطفی اورازیف و محرری احمد افندی بایتورسوف در. قازاق شیوه سنده چیقغان غزته لرنک اگ اولگیسی اومسکی شهرنده حکومت طرفندن چیقارلغان «دالا» غزته سی بولسه کیرهك. بونده ایسه بعض بر رسمی خبرلر، حکایتلر و کوبسی خرافاتدن عبارت بولمق اوزره آمریکا و اوروپاده بولغان قیلنوب یازلغان ماجرالر سویله نوب یازلوب، سیاسی واقعه لر، قرغیز و قازاق معیشتلرینه مناسبتلی حاللر بولماز ایدی. آندن صوگ قازاقلر، غزته چیقارمق طوغروسنده کوب مشورتلر قیلوب یوردیلر ایسه ده بولنی باشلی بر اش کورساتورکه موفق بولمادیلر. «قازاق» نك بو کون گه قدر چیقغان اوچ عددی گوزل ترتیب ایدلوب قازاق احوالینه عائد بولغان اجتماعی، علمی نرسه نر ایله طولوغدر. اوشبو یولده بارسه، قازاقلر ایچون خدمت قیلوچی بردن بر غزته بولور. بونی یاشاتور ایچون طرشحق قازاقلر اوستینه بورچدر. محرری معتدل فکرلی، اش سویوچی، اوز ملتینه خیرخواه بر کشی بولدیغندن هر بر آورلقلرنی یوکلر واوزینک صبر و تحملی ایله، غزته نی اوز اوزینی یاشاتا آورلوق بر کون گه آلوب چیقار دیب امید ایتهمز. الله تعالی موفق ایتسون!

یللق حق ۳ صوم، یارتی یلغنی ۱ صوم ۷۵ تین. آدرس:

Оренбургъ, Гришковская ул. д. Димитревой, редація „Казакъ“

اسلام مدنیتی تاریخی. اوقا شهرنده «عالیه» مدرس لرندن ذا کراقادری افندی طرفندن ترجمه و نشر ایدلمش بو اثرنک ۶۴ بیتدن عبارت بولغان برنجی جزئی اداره گه کیلدی. بو اثرنک اصلی عرب خرستیانلردن جرجی زیدان افندی طرفندن یازلشدر. دینی تاریخده بر خرستیان ایله بر مسلمان نظری هر نقطه ده بر تورلی اولمیه چیقی معلوم. شونک ایچون ایضاحغه احتیاجلی اورنلرنی ذا کراقادری، سزق آستنده ایضاح قیلورغه وعده بیرمشدر. اگرده شولای قیلوب بارسه، کتاب شاید فائده لی بولور. لکن مذکور وعده سینه کوره ۳۲ نجی یتده کی رسول الله اوزینک باقلرینی ایمان غه دعوت قیلو مسئله سنده گی نازک نقطه لرنی

یازلغان (صحنه ۳۵) «اوقوتقان نرسه، شاگردلرنک آک و بلملرینه قاراب بولورغه تیوش» دیگن پیداگوغیقه نك مشهور قاعده اساسیه سینه قارشى بولغان کبی، بالالرنک پسیخالوغيه سی ایله ده برده حسابلاشماودن کیله در. بو مرتبه ده بالالرغه تکلیفات یوکلر. غسکه و آوزنی قیشایتو، تلنی آوزنک تورلی طرفنه ئوسترب یورودن عبارت بولغان قواعد تجویديه گه رعایه قیلورغه کوچله ده سکه و حتی حروف عربیه (عرب سوزلرینه گنه مخصوص حرفلر) کورسه تلمه سکه و بونلر آرقاسنده بالانی امید سز لندرمه سکه و آکهر الاتماسقه تیوش.

۴) کتابده مکالمه اخلاقیه و مذاکره حساب حقنده سؤال ر جواب طرزنده یازلغان غونه لر بار. بالالرنک لسان و شیوه لرنی اصلاح قیلور ایچون فائده لی واسطه لرنک آراسنده بری ده شاگردلرنک جوابلریدر. شاگرد هر حالده طولی و تمام جواب بیررگه و بویله طولی جواب بیرونی برنجی یانک برنجی چیرگنده اوق اویره تورگه تیوش. شولایوق معلمنک جوابی ده آچق و تمام بولورغه و آنک هر سؤالی مفید بولورغه تیوش. سؤاللری تمام و مفید بولماغانده معلمنک درسلی بوش لاقردیغنه بولالر دیوب تریه عالمی سویله گه نلر. لکن عبدالله افندینک سؤاللری: «ته کیچدن صوگ؟» کبی و جوابلری ده: «کیچ» کبی قسقه سوزلردن عبارتدر. دیمک دارالمعلمین کورمه گن یاشلر شولای آکلار و شولای عمل قیلور و کتابده ئوزینک خدمتینی یرینه یتکرمه گن بولور. مکالمه اخلاقیه نك ئوزی ده ئه لی یارم یارتی بوش سوزلردن عبارت بولوب قالورغه ممکن. عوام بالالری، آندی نزاکتلی سؤاللرگه کتابده خیال قیلنغان جوابنی یره آلماسلر. موندی جوابلرنی حتی بیوگ عالهلر نك اچنده قایناب ئوسکه ن بالالردن کتوده عبرته کدر.

۵) مکتب درس لرندن ایك قیمتلیسی بولغان حساب حقنده کتابنک «حجمی صیدرمادی» بهانه سیله صورت تدریس یازلغان. حالبوکه حساب سز هندسه ده فائده یره آلمیدر. شونک ایله بررگه حسابنک ینک کوب اهمیتی تارماقلری یاریسی اوزون تفصیلاتقه محتاجدرلر. بزچه باشقه درس لر حقنده تفصیلاتی قویا توروب بولسه ده، حساب حقنده اوزونراق معلومات یازارغه کیرهك ایدی. ۶) کتابده مکافات اوله رق آفرین و تحسین ورقه لری تاراتو تسیب قیلنده در. مکتب دورینه کرگن بالالرنی «ته تیلر» ایله قزقدرمایغنه آنلرنک درسکه محبتلرن معلم ئوزینک حسن معامله سی قازانورغه تیوش. موندای مکافاتلر کچکنه بالالرده یه شدن اوق بر یرنه کونچیلک و آچو کبی نرسه لر طودرغانلغی تجربه لر ایله ثابتدر. بالانک هر جوانینه قارشى آفرین اوغلم، کبی عباره لر اوقونوب اوطوروده ممدوح اشلردن توگلددر. معلمنک، بالانک

ده قوتقارا كيلگان . مثلا ناپليون بتون آوروپايى طابتاب كيتكانده آنك خاتونى بولغان آوستريالى ماريان لوييزا آوستريا ايله فرانسىيه آراسىن كيشدروب بو مملكتنى قوتقاروب قالمشدر . آوستريانك تاجدارلىرى غنه توگل ، باشقه بيوك آدملىرى ده «اوستا اويله نو» ايله بيك فائده لاناير . مثلا آوستريانك خارجه مينيستري بولغان غراف برختولد همه آروپا پادشاهلرینه ياقن قارنداشدر . هر برى ايله كي اولت ، قداق ، طوغاندن طوغانلى كې برر مناسبتى بار . شول سببلى هر بر يردده « برادرانه » سوز اوتكاره آلا . لوندونده ۶ مملكت ايلچيسى بالقان مسئله سن تيكشرديلر . بوندده روس ايلچيسى بيكنيدورف ايله گيرمانيا ايلچيسى ليخنوفسكى آوستريا ايلچيسى مينسدورف ايله طوغاندن طوغان (دوياوردنى برات) لر . ايكي سى ده اوزاق ويانده بولوب آوستريا سىاسى دائره لرى ايله بيك ياقن قاتشقان كشيلىر . ايكي سى ده آغلرلى بولغان مينسدورف غه بيك احترام ايله قارواچيلر . شولاي بولغاچ گل آنى رنجتاسكه آوستريانك طبينه قارشى طور ماسقه طريشورلر . آوستريا غزته لرى : « بز لوندون جيولشندن قورقيمز . چونكه آنك ايكي اعضاسى آوستريانى اوزلرینه قارنداش ، حتى وطن طانوردى كشيلىردى ؛ آنلر طيبي آوستريا ايله صوغشوغه سبب بولوردى ، معامله لرده بولماسلر » ديب يازلر .

دمشق شهرنده بر مسافر خانه . امويلر نك تحتكاهلرى بولغان « دمشق » شهرنده بر مسافر خانه بنا قينه در . مونك بتون اورنى ۲۶۰۰ مربع متر بولوب مكمل غسل خانه لرى ، مونجه لرى بولادر . يوقارى قاتلر غه مندره توشوره تورغان ماشينالر بولوب ، اليكتر ايله ياقتمور لاقق و هر حالده آروپا و آمريقادى برنجى درجه ده گى مسافر خانلر مثالنده بولاقچدر . « الاهرام » استانبول كتبخانه لرى . توركياده وقف ماللر نك اداره سى استانبول كتبخانه لرىنى جيوب ترتيب كه سالو و هر برينه فهرستلر ياصاتو حقتده تدبير ياصادى . موندن صولك استانبول كتبخانه لرى آروپا كتبخانه لرى روشنده بولاقچدرلر .

سينزوراق تاريخى . دنياده سينزورلق نك ايگ الوك وجود گه چغارلوى ۱۴۷۷ نچى يلدده روما پاپاسى دورتنچى سيكست طرفندن بولغان . اول ، « روحانى سينزورنك قاراوندن الوك هيچ بر كتاب طبع ايتولماسون » ديب فرمان چغارغان .

روسيدده سينزورلق نك باشلانوى ۱۷۲۱ نچى يلدده برنجى پيتر زمامتده بولغان . آنك بو حقدى فرماني شويله ايتده : « اگرده كم ايسه دينى مسئله لر گه متعلق بر اثر يازسه آنى ايگ الوك ، مختصرص روحانيلر هيئنه كورگازوب ، اول يازوده پراو صلاويه غه گناهللى نرسه يوقى ايكان بلماينچه طوروب باصدرماسون . »

ايضاح قيلورغه تيوشلى ايدى . مذكور ماجرانك خصوصاً حضرت على گه رسول الله طرفندن شوندى بر سوز ايتولووينك درستلگى شبهه ليدر . شول وقتده عبدالمطلب بالالرينك سانلرى قرق قدر بولوى ده عقل طرفندن برده تجويز قينامى : ۵۸ نچى بيتده گى حضرت عمر حقتده « مهاجرلر نك الوغلرندن ايدى » ديكده بيك درست بولماز . مقصود ، علم جهتندن الوغاق بولسه اول وقتده عبدالله بن مسعود سلامت ايدى ، اگرده ياش جهتندن الوغاق بولسه حضرت عباس بار ايدى . ۶۳ نچى بيتده رسول اكرمك « اى الله ! اسلامى حمزه بن عبدالمطلب ايله نطق ! » مضموننده دعا قيلدني حكايت ايدلمشدر . « اللهم اعز الاسلام بعمر بن الخطاب اوبابى الحكيم بن هشام » مضموننده حديث بولسه ده حمزه حقتده موندى حديث بارلى خاطر مزده يوق . شايد ذاكر افندى مونك اصلى كوروب يازمشدر . يوقسه صرق آستينه اوز فكرينى يازوب كيتار ايدى . هر حالده بو اثر ، ذاكر افندى طرفندن مات كه الوغ بر يادكاردر . آخرينه باروب جيقوينى و خلق آراسنده محبت ايله اوقولووينى تليمز .

حقوق و حيات . حقوق علملرندن شيخ عطار ايجانايوف جنابلى طرفندن قازان شهرنده اوشبو اسمده بر ژورنال چيقارلورغه باشلاندى . حقوق و حيات قاعده لرىنى بلورگه محتاج بولغان خلقمز ايجون بويا گى ژورنال نك فائده سى كوب بولاقچنده شبهه يوق .

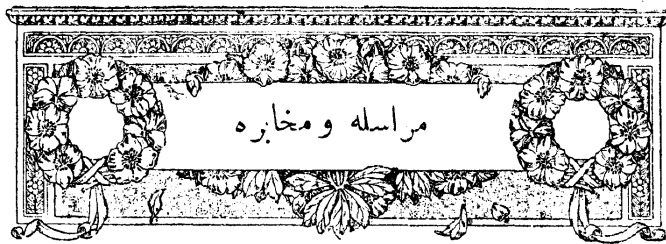

اويله نوده اوستالىق نك سياستكه تاثيرى حاضر

الك بيوك دولتلردن بولغان آوستريانك ، پادشاهلرى نك غيرتى سايه . سنده توگل ، بلكه « اويله نوده اوستاللىرى » سايه سنده تشك ايتديگن روايت قيلالر . بله كايگنه مملكت پادشاهلرى اويله نگان صايون اوسه بارغان . چونكه مجارستان ، بوهيميا ، تيول ، موروايا و باشقه الوغ ولايتلر هم سى پريدان اولارق آوستريا نختى آستينه كيلگانلر . (آوستريا پادشاهلرى ، اوغلسز قالغان كورشى قرالرنك قزلرن نكاحلارنوب آلا بولغانلر) . بو طريقه بر وقت فلمنك ، اسپانيا ، حتى هند اولكالرى ده آوستريا قولينه كروب طورغانلر . لکن صوگره اچقتغانلر .

« اويله نو » مسئله سى آوستريانى هر تورلى بلالردن وسوتلودن

ایسیرکک وبالالار - مسکاوده بالالار کوب اولو ایله کوره شو ایچون آچلغان جمعیت مسکاو گوبیرناسنده ایتدانی مکتبلر ده اوقوچی ۱۴ مک ایر و ۸ مک قز بالانک آراق ته من بلسوب بلمه ولرن صوراشقان . ایر بالالرنک ۶۷ ، قزلرنک ۴۰ پروسیتی آراقی طاتوغان بولوب چقغانلر . بولرنی بایراملر ده آتا - آنالری ایسیرک حاللرنده قصلاب اجرگانلر ایکان . یوقسه بالالرنک اوزلکلرندن بوزیولری آز بولمشدر . پاریزده یاصلغان تجربهلرگه کوره آتا ایسیرک وقتنده بولغان مناسبت دن طوغان بالا طبعاً ایسیرکک که مائل بولا ، آگا اچودن صاقلانورغه امکان قالمیدر .

دولسکان . بعض اماملر منبرلر ده طوروب ، قزلرغه یازو اوگره تودن منع ایتلر و : « خاتونلر کزنی یوغاری یرلر ده طوقا کز و یازو اوگره تمه کز ! » معناسنده : « لا تسکنوا نسائکم الغرف ولا تعلموهن الکتابه » دیه بر حدیث اوقیلر . گویا بو حدیث « مفاتیح » کتابی ایله « تفسیر جمل » ده مذکور ایش . حالبوکه « مشهور خاتونلر » کتابنده حضرت حفصه نك شفا اسملی خاتوندن یازو اوگره ندیکی یازمش (ص ۲۶۶) . شول یرده حاشیه ده « زادالمعاد » اسملی کتابدن کوچرلگان سوزنی ده « زادالمعاد » دن تابا آلامدیلر ، یوقسه آنک رقلری یا ککش قوللغانی ؟ بعضیلر « مشهور خاتونلر » ده بولغان سوزنک اوزی ده یا ککش بولغانی ؟ دیب شبهه قیللر . بعضیلر ایسه حفصه نك یازو اوگره نووی نهی حدیثدن مقدم بولغاندر دیب هر ایکی طرفنی کیلشدررگه اجتهاد ایتلر . ایندی بز بو طوغروده « شورا » ده بر جواب کوره سمرز کیلهدر . یازسه کز ایدی .
صی الله زین الله اوغلی .

شورا : باشقردلر اوزلرنک آنالری بولغان یرلرنی خاخوللرغه ساتالرده صوگره شونلرغه خدمت قیلورغه یاللانار ، بتون عائلهلری ایله اقتصادی اسپر بولالر . مسلمانلر ایسروب اوراملر ده بالچقلر ده آوناب باتالار ، طویلر نده ایچوب صوغوشالر و بر برنک قانلرنی قویالار ، جانلرنی قیلار . اوچ بیش صوم خدمت حق برابرنه میتربهلر ده کی رقلر توزاتلو سبیلی عدت ایچنده کی

۱۸۰۰ نجی یلده پادشاه برنجی پاول روسیه ده خصوصی کیشلر قولنده بولغان همه مطبعهلرنی یابدروب زاغرانته دن روسیه گه کتاپ کرتونی . بتونله ی یاساق ایتکان ؛ پیتربورغ ده سینزور محکمه سی آچوب هیچ بر کتاپنک سینزور رخصتدن باشقه باصلماون امر ایتکان . ۱۷۹۰ نجی یلده برنجی مرتبه اولهرق دیارامان کتاپ طوتیلوب (کاتیسکوات ایتلوب) رادیشچف نك پیتربورغ دن مسکاوگه سیاحت . اسملی اثری یاندرلغان .

۱۸۰۱ نجی یلده پادشاه برنجی آلیکساندر خصوصی مطبعهلرگه ینه رخصت بیروب سینزورلرنی روحانلر قولندن آغان . آتی غراژدانسکی گوبیرناتورلر قولینه تابشرغان . آلارغه بو انسه مکتبلر دیریکتورن خدمت ایتدررگه رخصت یرگان . دارالفنون لرده ، آقادیهلر ده . عسکری مکتبلر ده سینزورلر خدمتی آلارنک باش مأمورلرینه تابشرلغان .

۱۸۰۴ نجی یلده سینزورلر اوصطافی باصلوب چققان . ۱۸۱۰ نجی یلده سینزورلر ، پالیسه مینسترلگی قارامقینه تابشرلغان . برنجی نبقولای پادشاه بولعاج ۱۸۲۶ نجی یلده یکی سینزورلر نظامی توزولگان . مشهور گلیسکانک تعیری بونچه ، بو نظام ایله « اوتچی ناش دعاسنده منع ایتارگه ممکن بولغان . ۱۸۲۸ نجی یلده مونک اورینه بر آز ایرکنردک ایکنجی نظام چغارلغان . لکن آتی بیك تیز سیرکوله لر ایله قسقلندر . هم شول یلده سینزورلر معارف مینسترلگی قارامقینه تابشرلغان . باش سینزورنی کامیتیت ده معارف مینسترلک معاونی ، پیتربورغ اوچینی اوقروغینک پوویچیتلی ، فن آقادیعیسی ، صناعت آقادیعیسی نك مدیری هم پادشاه حضرتلری کانسیلره ریسه نك ۳ نجی مدیری اعضا صانالار ایدی .

۱۸۶۳ نجی یلده ۱۴ غنوارده سینزورلر ، معارف مینسترلگندن داخلیه مینسترلگینه کوچرلشدر . بو وقتده معارف مینسترلی بولغان غالونین (ایکنجی آلیکساندر پادشاه زمامتده ایک برنجی درجه پادشاهلق ایرلرندن بری ایدی) بو حقه غی فرمان « سینزورلر خدمتی معارف مینسترلگینک مقصودی بولغان معرفت تاراتو ایشنه مناسبتلی بولمادیغندن ... دیب باشلاب کیتهدر .

۱۹۰۶ نجی یلده ۴ نجی مارتده نشر ایتولگان موقت نظاملر ایله باصللاجاق اثرلرنی الوکدن سینزورنک قاروی بتورلدی . حاضرده سینزورنی کامیتیتلر ، باصلغان اثرلرنی مطبعه دن چققاچتنه قایلر . تیوشلی بولسه صودغه یرهلر . ب . ش .

کراستنی کریست جمعیتینک بایلیغی . صوغوش وقتنده بحر و حلق و باشقه وقتلر ده قضاغه اوچراغان خلقلرغه یاردم یرمک ایچون آچلغان اوشبو جمعیت ، روسیه ده الک بای جمعیت بولوب ۴۵ میلیون ۷۲۷ مک ۶۵۰ صوملق بایلی بار .

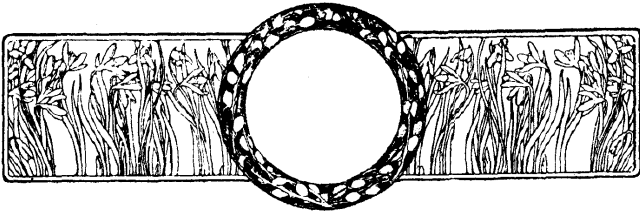
اوستی گوژ کیلہ . « اجتہاد منقرض بولدی ، ایندی موندن صولک محتہد کیلو بتدی » دیوچیار و : « فلان کشیلر محتہدک منقرض توگل دیہلر و اوزلری اجتہاد دعوی قیلہلر » دیہ سوہلہ وچیلر ایندی اوزلری آیت حدیثلر تیکشورگہ ، نسخ و منسوخلرنی لام و تملیک معنالیرنی تدقیق قیلورغہ کرشہلر ، معارضہ قاعدہلرینہ بنا قیلوب معلومات چاچالر ، یاقی مایلرینی اوزلرینک ایکی جیتلرندن توشلرینہ قدر آغزوب یوروجیار اوشبورکات مسئلہ سندہ ابوحنیفہ مذہبنده مقید بولالر وخالص ظاہر روایت ایلہ گنہ عمل قیلالر ہمده تلفیقدن یک صاقلانوب : ایندی دین بتدی . اللہ تعالی بزنی نیندی ناچار زمانلرغہ قالدردی ! دیہ حسرت چیگہلر ، آہ اورالر . بو حاللرنک اوشبو روشده دوام قیلوب طوریدینی اجتماعی عالممرز اقرار ایسہلر کیرہک . تاریخ یازوچیلرہ زده شاید یازارلر ، مسالہ قیلمازلر .

بو یرده گی سؤالده اوشبوگا اوخشاش حاللرنک نتیجہ سندن بولماسہ یاخشی ایدی . بو طوغرودہ ادارہ گہ بر قاچ مکتوب کیلدی ایسہده همیشه درج ایتمادک ، جزئی بر نرسہدر ، شاید آکلاشورلر کیلشورلر » دیہ صبر قیلدیق . بوندی مکتوبلرنک آرتی اوزلمہ دیکندن ، ایندی آرادن برینی درج قیلورغہ مجبور بولدیق . بزنگ بو طوغروددغی فکرمن اوشبوندن عبارت :

امت ایچون حرام بولغان نرسہلرنک ہر بری قرآنہ بیان ایدلگان . زمان نہ قدر اوزگرسہ ومعیشتلر باشقارسہده بو حرام ملرنک اوزگرو و احتماللری یوق . بونلر ابدی و قطعی حکملردر . لکن شونلر آراسندہ خاتونلرنک یازو اوگرہنک مادہسی کورلمی . مہ تروشکہ یاکہ قہوہ ہم جای ایچو درستلگنہ آیت حدیث صورالماسہ خاتونلرنک یازو اوگرہنولری خصوصندہ آیت و حدیث صورالمازغہ تیوشلی . چونکہ حرام ایدیکنہ دلیل بولمغان نرسہلرنک ہر بری اسلام شریعتنہ کورہ مباح و حلالدر . اگرده « مفاتیح » کتابندہ و « حمل » تفسیرندہ گی حدیث حقیقت حالہ درست بولاسہ ایدی : « پوچتہ و تیایغراملر ہم کاغد یوق ، یازو ایلہ معاملہ بولمادیغندن خاتونلرنک توگل ، حتی ایرلرنکدہ یازو بلورگہ احتیاجلری یوق بر زماندہ بو کونگی شریب وقارہ یعقوب اوللرندہغی باشقرد خاتونلرنک قول تگرہمنی ایلہ بغدادی تارتورغہ اوگرہنولری کبی ، رسول اللہ زمانندہغی خاتونلرنک یازو ہنزلری معناسز ومعیشتکہ تطبیق امکانسز بر اش ایدی . شونک ایچون شفقت یوزندن رسول اللہ ، فائدہسز اشدن طیدی وشول کوندہ (فابریک وزاوودلر یوق زمانندہ) فائدہسی کورلہ چک بولغان یب ارلہونی اوگرہنورگہ بیوردی . بو اش ایسہ حسن نی احسن ایلہ ، فاضل نی افضل ایلہ آلماشدرو قیلندن گنہ ایدی . ایندی یب ارلہو ، کیندر صوغولرنی

خاتونلرنک عدتلری تمام قیلنہ و ایکنجی ایرلرگہ نکاح ایدلوب یرلہلر . « اللہ » اسمی اوگرہتولہ طورغان مکتبلر اوستندن دانوسلر ایتولہ ، معلملرگہ دینسزلک و زندیقلق حکملری قیلنہ . یازو اوگرہتودن باشقہ گناہلری یوق قارا تاققالر ، تہری تاققالری ایلہ برابر سانالا . مسلمانارغہ خاص رسمی وغیر رسمی فحش خانہلر آچیلا ، کوندن کون کوبہبہ ، کیلہ چک وقتدہ ملت آنالری و ملت آنالری بولاجق یاش اوسملر بو یرلردہ آغولانوب طورالر ، ہر توری زہرلی خستہ لکلرنی مسلمانر آراسینہ تاراتالر . « شرعی حیلہ » اسمی ایلہ اصلسز فصلسز نرسہلر شایع قیلنوب قرآن حکملری منسوخ شریعت روشندہ بر چیتدہ بوش طوراً ، قارتلردہ یاشلردہ اخلاق بوزولا ، کوندن کون سفاہت نامر جایا . بو حاللر « دیم » بونندہ غنہ توگل وولغہ و اورال بولرندہدہ حکم سورہ ، لکن اوزلرینہ قارشی تاوش و نزاع چقمی ، تلسز شیطان بولودن قورقوچیلرغہ اصلا اثر ایتمی ، دینچیلرنکدہ ایچاری پوشمی وحمیاری قوزغالی ، کتابلر تیکشورلمی و عالمرنک فکرلری محاکمہ قیلنمی ، تیوشلی تدبیرلر کورلمی . بلکہ ہر شی اولگیچہ دوام ایتہ ؛ تنازع بقا میدانندہ باشقہلر ایلہ یاریشورغہ چیقغان ملتزده ضعیفک علامتلی کوندن کون سیزلہ ، یوغالو و بتو اشارتلی ہر کم گہ بلنہ و کورلہ ، ملک و دولتلر کیتہ ، مصرفلر آرتا ، اخلاق بوزولا ، اما مونک ایچون یورہکار یاقی و مشروع چارہلر ایزلہغی ، نتیجہسی یک قورقچیلی بولغان اوشبو اجتماعی فلاکتلرگہ اہمیت یرلمی . بلکہ صولرنک آغوملری روشندہ ہر بری کوزلر اوکندن اوتوب کیتوب و کینیماتوغراف رسملری قیلندن بر برینی تعقیب قیلوب طورالر .

ایندی کونلرنک برندہ کوندہش ملا مکتب آچوب محلہ بالالرنی اوقوتورغہ کرشدیی یاکہ کوندہش ملانک خاتونی ویاکہ کم بولسہدہ بر معلمہ ، ہنزلری صاغز چایناودن عبارت بولغان قز بالالرنی حیوب اسلام تریہسی بیرہ باشلادیی و یاخود برر بیکہ ، شہر اوراملرندہ تیلوب و تارالوب یوروجی قزلرنی حیوب واجب صدقہسی حسابندن تریہ قیلورغہ ، دین و ہنر اوگرہتدرگہ یابشدیی یاکہ برر بای ، زکاتدن حساب قیلوب جمعیت خیریہ گہ احسان قیلدیی - مسئلہ چیغا ، خواجہ نصرالدین افدینک اوزی اولگان کوندہ گی چاقلی بولماسہدہ خاتونی اولگان کون درجہ سندہ کچکنہ بر قیامت قویا . اولدن اولغہ سوزلر کوچہ ، بازاردن بازارغہ خبرلر اوچا ؛ غیبت یورتلری ، کفر پوچاقلری ، تکیہ و مسافر خانہلر تمام سوز بلامغندن عبارت بولا . اوزلرینی دنیاغہ کورساتورگہ آرزو قیلوب یوروجیلرگہ فرصت کیلہ ، ہر بری اورتاغہ آتلوب سویلی و دنیانی یاگراتا ، خلق شاولی ، یر

مطبوعات غیر رسمی

آنقره (آنقره شهرند. تورکی هفته لک). (بو غزته، صوگ چقغان بر نومیرنده، اوسوب طوروچی آغاچلرنک انسانلر ایچون بولغان فائده لرینی بیان ایتدیکندن صوگ ضرورت بولمادیغنده آنلرنی کیسودن منعلنورگه، قورت توشسه دارولرغه، اورام و باغچه لده آغاچ اوسدررگه طرشو حقنده نصیحت قیلادر).

افهام (استانبول. تورکی): تورکیا دولتی حاضرگی فلاکتی بو کوندن باشلاب توگل. بلکه ایکوز یلدن بیرلی کوروب کیلور. تاریخ بلوچیلرگه معلومدرکه تورکیا دولتی هر یکریمی بیش و اونوز یلده بر مرتبه حاضرگی کبی قته ایله مبتلا بولمقدهدر. بو فتنه دن قورتولمق ایچون امیدسزلکدن ویاکه بی خبر طورمقدن فائده چقماز، بلکه بتون یالقاوالتی و قیدسزلکنی تاشلاب اشگه کرشورگه ومدنی ملتله مثالنده طریشورغه تیوشلی. اگرده شولای قیلماز ایسه بو کونگی فلاکتدنده کوچلی فلاکتلر باشمزه کیلور، بو کون بزنی روم ایلی دن قوسه لر ایرته گه آنا طولی دنده قوارلر. اوز اوزمزنای آداوده معنا یوق؛ بز مغلوب بولدی، قهرمان اردو یوق، لکن قهرمان نفر (عسکر-صالدات) بار، اما آنی تریه ایدرلک باشلق یوق، فلوت یوق. بزنی یاروم ملالر هلاک ایتدی. شونلرنک معناسز وعظلمی سبیلی بزلیر بو کونلرگه قالدق.

افبال: نظافت، اسلام دینینک اساسی بولدیغی حالده تورکستان مسلمانلری آراسنده لازم درجه ده بوگا رعایت ایدلماز. طویلرده مکلر ایله بایلق صرف ایدوچی تورکستانلیر، شول طویلرنک قهرمانلری بولغان قزلیر ایله یکیتلرنی مسلمانلقدن خبردار قیلدیق حقنده بر صوم صرف قیلوتی ده قزغانورلر. تورکستانده ایشانلر یک کوب بولسه ده، بتون مسلکلی عوامنی اغفال قیلوب دنیا جیمقدن عبارت بولدیغی ایچون، فائده لری یوقدر. ایشانلر اوزلرینه تابع بولغان مریدلرینی دنیان بیزدروب و شول سبیلی اوزلرینه اسیر و خادم قیلوب طوتدقلرندن، سودالر جیتلرگه کوچوب طورادر. ایشانلق، اسلام ملتی باشینه قدیم زماندن بیرلی بلا بولوب کیلدیکی ویک الوغ ضربه لر یاصادینی تاریخ ایله نابتدر.

فابریکلر آلدی و آنک اوزینه ده یازو هنری اش گه کردی. خاتونلر اوزلری یازو بلماسه لر عسکر خدمتلرینه کیتکان، شاخته- لرغه ویراق برلرگه خدمت ایچون باروب آیلر ایله قالغان ایرلری ایله نیچوک خطلر یازشورلر، یومشلیرینی نیچوک آکلشورلر؛ شونک ایچون بو زمان خاتونلری حقنده یازو، فضیلتی بر هنر حکیمه کردی. علاوه نیک بتووی ایله حدیثک حکمی ده اوزگردی» دیه توجیه قیلنور ایدی. لکن موندی توجیهلرگه حاجت یوق. چونکه مذکور حدیث، محدثلر قاشنده مقبول توگل. اسنادنده یالغانچی آدم بولدیغندن حاکم روایت ایتو ایله گنه قبوللق کسب ایته آماز. حاکمنک موضوع حدیثلر کوچرو عادتدن سلامت بولا آلامدیغی معلوم. اوشبو حکمت ایچوندکه مذکور حدیثی کتب سته و مؤلفلرندن هیچ بری ککوچرماگنلر. قرآن کریمک: «اسکنوهن من حیث سکنتم» دیه یورغان فرمانیه خلاف بولووی ده حدیثک درست توگل ایدیکنه دلیلدر. اورنلری چارداقلرده، اوستده گی قاتلرده بولغان مسلمانلر اوشبو آیت ایله نیچک عمل قیله آسونلر؛ رسول الله عصرنده مکه و مدینه ده ایکی قاتلی اویلر کوب بولوب ایرلر ایله برابر خاتون قزلرده یوقاری قاتلرده طورلر ایدی. سعد بن وقاص قزی عائشه هر وقت: «یازو یازارغه بگا آتام اوگره تدی» دیه سویله ر ایدی. انسانلرغه یازو اوگره تووی ایله الله تعالی منت ایتشدر. الله طرفدن منت قیلنمش بر نرسه نیک بعض بر صمفلرغه حرام بولمق احتمالی یوق ایدیکی مندی آناسینه ده معلوم بولسه کیرهک. «مشهور خاتونلر» کتانبده گی سوز یاکلش توگل. اول حقه ده غی حدیثی کتب سته مؤلفلرندن ابو داود روایت ایتدر. یازارغه بلوچی صحابه لر حفصه ایله شفاغنه توگل، بلکه باشقه لرده بار. الاستیعاب، اسدالغابه، الاصابه، فتوح البلدان کبی معتبر اثرلرگه مراجعت ایدوچیلر بزنی بو حقه ده غی سوزلر مزنای تصدیق قیلورغه مجبور بولورلر. مسئله نیک خلاصه سی شول: خاتون قزلرنیک یازو اوگره نولرنیک حکمی، قز ایچو حکیمه کوره یک کوب اوش ینگلدر. «جمل»، «مفاتح» صاحب لری حدیث عالملرندن توگلر. حدیث طوغروسنده آنلرغه اعتماد قیلوچیلر فاحش صورتده یاکلشلرغه چومارلر. مفاتحغه کوره درجه سی یک کوب باسچیلر یوغاری بولنان «شرعه» سی ده موضوع حدیثلر، اوهام و خرافاتدن عبارت تعلیملر ایله طولوغدر. ساعت علمی تیمرچیدن، جیگو هنری کومرچیدن اوگر نلمه سه، حدیث علمی ده جمل و خادمی، سید یعقوب وفتنازانی، سیالکوتی و خیالی، مفتی ابوالسعود و دوانی، ابن کمال و قهستانی کیلردن آلهاز. آنک اوزینه مخصوص کتا بلری، متخصص عالم لری بار (فاسألوا اهل الذکر ان کتتم لا تعلمون).

آدم اوزىنىڭ لىكسىيەسىنىڭ اوشىبو سوزلارنى سوبىلەپ كىتىدى : « تىخىچىسكى اشقوللاردا اوقوچىلار آراسىنىڭ دىيادىن بىز، اوز اوزىنى ياوز قىلو بوق حكىمىدە. مونك سېبى ايسە بونلارنىڭ اش كە اوگرە نونرى ووقوللارنىڭ اش كىلوگە اشانولرىدەر. » بو سوزنىڭ درىسلىكىنىڭ شېبە بوق . شونك ايجون بىزگە باشقە مەكتىبلارنى بىگرەك تىخىچىسكى مەكتىبلەرگە كىر كىر ايجون اجتهاد قىلورغە كىرەك . آندە اوقوب چىقسەق بىز آچ و يالانچاق قالمىز .

ابدل : عموم روسىيە مەسلمانلىرى ، بو كۈنگە قىر مەدىت ، مەعارف . اقتصاد جەتتىن كۈرشى مەلتەرگە نىظرا آرتىدە و كىرۈدە بولسە لىدە ، اخلاق جەتتىن آندە ايدىلەر . مەسلمان مەلە لىدە ايسروك مەسلمانلىرى كۈرۈ سىرەك اوچرا دىغى كېي ، ناموس و عزىتى ساتوب يۈرگان مەسلمانە فاحشە لىرى كۈرۈگەدە طوغرى كىلمى ايدى . مەسلمانلارنىڭ ياشلىرىدە و قارىلارنىڭ اعتقاد صاف ، حيا ، انصاف و وجدان اورىدە ايدى . لىكن حاضرىكى كۈندە حيا و استىقبال - لمزنى بىراد ايدەچك . كۈب مەلت و قوملارنىڭ تىنى و انقراضلىرىنى سەبب بولغان اخلاق بوزولغى مەسلمانلار آراسىدە اتشاز ايتىمكەدەر . قايسى غنە شەھردە بولغان مەسلمان مەلە لىرىنى بارسەك دە كىر پوچاقلارنىڭ دوركى دوركى جىولغان مەسلمان ياشلىرىنى وشول آرادە آوا تىلە يۈرگان آبايق صاقاللى مەسلمان قارىلارنى سرخوش قىاقتە كۈرۈ مەككىدەر . مەلە گە ياقن پىۋا خانەلر ايسە كىچ و كۈندىز مەسلمانلر ابلە طولى بولا ، بو ام الحباثت بولغان ايسرىكچ سىبىدىن مەلتى فلاكت و ھالاكتكە توشىرە تورغان امراض سارىلر مەدانغە كىلە و ياشلارنىڭ كۈبىسى يوغشلى آورولر ابلە مەتلا بولالار . بو حاللر شەھىرلەدە گنە بولسە اولقىدر خىزەلى بولماز ايدى . بىرا شەھىرلەدە ھەر آوروغە مەخسوس دوقتور بولوب ، امراض سارىلارنىڭ اتشارىنى يول بىرىمىلەر . لىكن تأسفدەرگە بو حاللر شەھىرلەدە گنە توگل ، بىلكە كۈب مەسلمان قىرەلەردەدە حەك سۈرە باشلادى . مەسلمان اولارنىڭ بىعضلەندە رەسمى قاباقلر اوستىنە پىۋا خانە و ياشىرن فاحشە خانەلر بولدىغى ايشىكچ ، استىقبالغى حقىدە امىدسىز اوبلر طوا . بىت الله بولغان مەسجىدلر ياتىدە انسانى دىناوى اخروى سعادىتن محروم ايتىكان زەر ايسرىكچ ساتلوى مەسلمانلارنىڭ بىرە اوبلىنى آچقىدن آچق شونى استىعمال ايتولرى ، امام و روحانىلارنىڭ شول مەسئەلەگە اھمىت بىرمەولرى عىياض افدىنىڭ « انقراضىنە » اىركىز ايمان كىتوررگە مەجبور ايتەلر . بىز كېي تىوشلى درجەدە علم و مەعارفكە مالك بولماغان مەلت مەككۈمەلر ايجون بو حاللر غايت قورقەچلىدەر . بونلار چارە و اسبابنە كىرشمەسە ، بىز باشقەلر يوطمى طوروب اوز اوزمزدەدە بەچكىز .

صوفىلق ، اصل ذاتىدە ياخشى بىر اش ايدى ، لىكن كۈگۈللىرى بوزوق آدملر بو ياخشى اشنى سوئ تصرف قىلدىلر بو اسم آستىنە كۈلگە لىدە اوزلارنىڭ غرض فاسىدلارنى اجرا ايتدىلر . اصل « صوفى » لىق شرىعتىدە باشقە بىر نرسە توگل ايدى . خائىلر ايسە اوز مەقصدلارنى ياشىر ايجون « صوفى » لىقە ياشىرون سىرار و حەكتىلر بارلىق دىعواسىنە كۈب مەلتى اغفال ايتدىلر وشول سىرارنى باشقەلر آكلامادىغى ، اكرەدە آنى آكلامق مەلۇب بولسە اوزلارنى مەرىد بولورغە تىوشلى ايدىكىنى دىعوى قىلدىلر . توركىستان غەللىرىنىڭ تەبىلر نەندىرگە ، شەھىرلەدە وفات ايتىكان فقىر و غرىبلارنى غىسل قىلوب كىنەلە وچى ، جىنازە اوقوب دىن ايدوچى تابىلماز . اكرەدە پالىتسە طغزالاماسە ايدى مۈندى مەتلر كۈز آللىرىدە ھەتتە لىر ابلە ياطور ايدى . اكرەدە بىرە بى آدم وفات ايتسە اول وقتدە علما و ملالار آنك اطرافىنى قىرەسقە روشىدە صاروب آللر ، ھەر بىر توگى باشىنە بىر ملا بولادەر . پالىتسە تەكلىف ايتاسە ياكە كىسە لىرىنى كىلورلك آچقە كۈرلماسە توركىستان ملاللىرى اورنلارنىڭ قىوزغالوب قارىمىلر . توركىستان مەدرسەلرىنىڭ تىتىدە مەشەللىرى خىرىچىلك ، طمىع و فقىرلىكىدىن عىبارتدەر . توركىستان ساىللىرىنىڭ ايمان قىسمى ملا لىدەر . بو ملالر اوزلارنىڭ مەشىتلارنى اصلاح قىلمق حقىدە آرزىدە قاىغىمىلر . آزالىرىدە بولغان عرف و عادىلارنىڭ كۈبىسى كۈلگۈدەر . بونلر بىر ابلە مال جىمىق طوغرى و سىدە ھەر تورلى خىلەلر اشىدات ايتىكانلر وشول خىلەلرىنى « شرىعت » اسمى بىرگانلر . توركىستان ملاللىرىنىڭ بىتون ھەمتلىرى خىلقلارنىڭ مەقلىرىنى كىسەدروب صاقاللىرىنى اوسىدەرتك طوغرى و سىدە اجتهاد ايتىمكىدىن عىبارت بولوب ، اوزلارنىڭ عىل و شرىعتكە خىلاف مەمەلەلرى حقىدە غى كى الموغ دىللىرى : « بىزدە آتالارمىزدىن رەسم بولوب قالغاندە دىك ، باشقە توگىدەر . توركىستان توركىلرى بىراك و مەستىد بولدىلارنىڭ ، اكرەدە ياخشى تىرىيە بىرۈچىللىرى بولسە كۈزلىرى آچلوب سعادىت يولنى كىرەچىكلرى امدىلى . حياىت بىرگە عائد ھەنرلارنىڭ ھەر بىرى بونلارنىڭ قوللارنىڭ كىلەدەر . فقط اوقو يازو بىلمەدىكلارنىڭ وزمان احوالدىن خىبردار بولماقلىرىدىن ھەر تورلى اشلر ، كىسب و ھەنرلر كۈندىن كۈن قوللارنىڭ كىتەدەر . مەتلا بانقىلر اون پروسىنىت ابلە قىز بىرۈب طوردە قارىدە نادانلىقلىرى و نىظام بىلمەدىكلرى سىبىدىن توركىستانلى كىسب اھالىلرى اضعاف مضاعف ربالر بىرۈب بايلردىن قىز آللر و عەمرلرى بارنچە ربا تولەودىن باشلىرى قورقۇلمى اسىر خالەدە ياشىلر .

اقتصاد : سامار شەھىرىدە خىلق دارالفنۈندە لىكسىيە اوقوچى

المعتبس (دمشق، عربى): كودن توگك ايدى بتون آورويا بر طرفده وبر سوزده بولوب طورسه لرده مسلمانلرغه توزان قدر كيمچيك كيتوره آمازلر، مقاومت قيلورغه باطرحيلىق ايتازلر ايدى. لكن آوروپالولر اوزلرنيك ضعيفلكلرني بلوب اجتهاد قيلورغه كرشديلر. مسلمانلر ايسه اوز كوچلرنيه مغرور بولوب بر حالده تيك طورديلر. آوروپالولر هر كون بر آدم آله كيتوب طوردقلرى حالده مسلمانلر اوزلرنيك غرور و غفلتلىرى سيبندن هر كون بر آدم كيرى گه قايتوب طورديلر. اوشبو سيبندن آوروپالولر مسلمانلرنيك آردلرندن يتديلر و اوزوبده كيتديلر. موني كوروب آوروپالولر مغرور بولورغهده مسلمانلر اجتهاد قيلورغه كرشورگه تيوشلى ايدى. لكن بولاي بولمادى. مسلمانلر اوزلرنيك غفلتلرند و آوروپالولرده اوزلرنيك اجتهاد نرنده دوام قيلديلر. مونك تيجهسى اوله رق اولدن قورقاو، مغلوبلكنى اصلا اختيار ايتاو ايله شهرت چيقارغان مسلمانلر صوغش ميدانلرند مغلوب بولورغه و اولدن قورقورغه باشلاديلر. الك ذليل بولغان دشمنلر مز بو كون بزلرني قوب كيديلر و استا. نبولمزنك قابهسى توينه كيتوروب يتكرديلر. مسلمان دولتلرنيه بو كونده هيچ بر دوست يوق، لكن مونك ايچون اوپكه قيلورغهده اورن يوق. چونكه يك كوب مسلمانلر اوشبو خالدن عبرت آلدير. اوزلرى بو قدر قايفوسوز و صالحون قانلى بولديغندن صوك باشقهلرغه نيچوك اوپكه قيلورغه ممكن؟

وقت: خلمز آراسنده روسچه اوقونى كيره كسنوچيلر كوييدى. ملا ياكه سوداگر بولاچاق، هنرچى و اشچى بولاچا. فلرنيك همسى ايچون روسچه اوگره نونك كيره كلگنده شهبه قالمادى. حاضرده يك كوب مسلمان آلارنى اوزلرى تلب اشقول آچدالار. زيمستوا و شهر ادارلرلى ابتدائى تعليمنى عمومى ياصاو يولنده حركت ايتوب مسلمانلر ايچون اشقوللر كوياتورگه اجتهاد ايتلر؛ لكن بولرنيك همسهينه بر مانع بار: مسلمان اوچيتلرني يتوشدره طورغان اورنلر يك محدود. شونك ايچون صوكنى وقتلرده بزگه مهم مسئله لرنيك برسى مسلمان اوچيتلر يتشدرودر. اگرده مسلمان اوچيتلر يتوشماسه ارل وقتده بزنيك بالالرنك اوچيتلى و مربيلىر چواش و چيره شدن، اورصدن بولاچاق. ياخود يك كوب اورنلرده اشقول يايلوب ياكه آچلماينچه قالب ياشلرنيك روسچه اوقولرى آز وشول سيبلى معيشتكه حاضرلكلرىده كيم بولاچقدر. مسلمان اوچيتلرلى يتوشمه گانگه بعض زيمستوالرده يك يوديلر. اوفازيمستواسى اوزى مسلمانلرغه مخصوص اوچيتلمكى سيميتاربه آچارغه نيچه يلدن

صدای حق: معلملر قورصى آچار ايچون حاجى زين العابدین جنابلرنيك بو كون ايتكان يوزمك صوم اعاتلرى، فائده جهتندن بو كون گه قدر قیلغان اعاتلرنيك هر برندن اهميتلدر. بز مسلمانلرنيك باشلرنيه نيندى گنه بلا كيسهده اوى تريهسى آلهاديعى سيبندن كيدى. تريهلى آنالرمز بولغان بولسه ايدى البته تريهلى بالالر يتشورلر ايدى. صوك وقتلرده آرمزده طيب و آدواقاتلر، ايتزير و معلملر آرتوب كيله، لکن خلقمزده هميشه ترقى علامتلى كورلمى، اوقوغانلر مز جماعت آراسينه كروب قولغه قول طوتشوب اشله ميلر. بونك سببده اوى تريهسى آلهاديقدر. اوقوغانلر مز عالم بولار اما ملت گه خادم بولا آلدير. اوشبو كمچيلكلردن قورتولور ايچون تريهلى آنالر يتشدرمكندن باشقه چاره يوق. ايندى بو يولنى قافقاز مسلمانلرندن، معارف حاميسى بولغان حاجى زين العابدین جنابلرى آچدى. لکن موندى اشلر حقنده حاجى زين العابدین و باشقه اوچ بيش آدملرگه گنه اشانوب طوررغه يارامى، بلكه قولدن كيلگان قدر هر كم اجتهاد ايدرگه تيوشلى. بو كونده مسلمانلرنيك دنياده ياشاولرى ايچون بردن بر بولغان چاره — معرفتدن عبارتدر.

طرابلس (طرابلس الشام، عربى هفتلك): دنياده هر ملت مسعود و هر برى كوچ و شرف كسب ايتديكارى حالده برگنه ملت توبانلك گه يوز طوتوب كوندن كون ذلتكه توشوب طورادر. بو ايسه اسلام ملتيدر. بز مسلمانلر اوزمز ياخشى بلوب بترمه سهكده انقراض چوقرينك ياقه سينه كيلوب يتدك، آزغنه اتوب يباروچى بولسه جينم چوقرندنده تيران بولغان اوشبو انقراض چوقرينه توشارمز. بتون مملكتتمزنيك تقسيم قينوونه و دولتلرنيك اسملى يالكر تاريخ كاغدلرند گنه قانوونه قارشو طوررلق همت مسلمانلرده يوق. مملكتتمزنى اصلاح قياسهق بلكه كوچى آزى دنياده ياشار ايدك. لکن مملكت اصلاح قيلور ايچون كشيلىر كيرهك، شول كشيلىر حاضرند بزد يوق. بز دنياغه كيلگان وقتلرده توركي مملكتى بو كونگى حائندن اوچ دورت مرتبه الوغ ايدى. بزنيك آنالرمز استانبول شهرى، مهاجرلر ايله طولديغن ايكي مرتبه كورگانلر. بز ايندى بو كونده مهاجرلرنيك صوك قافلهسى ايله استانبول طولديغ كوردك. ايندى موندن صوك استانبولغه مهاجر كيله چگى يوق. اگرده موندن صوكده آرمزده هميشه نادانلق و دشمنلق حكم سورسه بو مملكتده اوزمزه اوزاق طورمامز، كوچه رگه مجبور بولورمز. بو سوزلر حقيقتدر. موني آكلاماغان كشى يا صوقور و ياكه ايشاك بولور. وطن، دين و ملت ايچون قايرماغان آدم كامل معناسى ايله شيطاندر.

طولغان ایدی. بو کونلرده طوقاق بازارنده هیچ بر کورمه گان ارزانلق بولدی، آیاقلی ماللرنک بهاسی تیریلرینگ ایکی بهاسی قدرگنه بولدی. اوستنده گی طوینی آستنده غی کیزینی ساتوچیلر کوب بولدی. بالاسینی مالایلقغه بیروب یللق یالنی بورون آوچیلرده کوب بولدی. نی بولسه ده بولدی اوی باشندن یکر میشه، اون بیشه، اونار، بیشه صوم شابدان باطرغه یادگار - یامتیک بولاچق بیگی ایچون باغشلاندی. بو بیره چکلرندن قوتولغاچ قرغزلر بری آرتدن ایکنجیسی، اوچنچیسسی تزلوب تورغان بیره چکلرینی وقتلی غنه اونوتوب، یاقنده بولاچق شابدان باطرنگ یل آشدن بحث قیلار و شوگا باروغه حاضرله نهلر ایدی.

۷

یر یوزنده جایگی ماتور چاککلر، یاشل قطیفه کبی اوله نلر اورتنده قاتقان قورایلر، قوروغان پچانلرگنه قلوب یر یوزنده گی حیات بر نیچه آیهه استراحتکه طالغان ایدی. بتون جای بو نیچه تله گان اوله نلرینی چاینب و یومشاق چاککلرینی اوتلاب یوروب یارلغانجه سیمرگان قرغز ماللرینگ بالتر اوقلی و مایلی جونلری جایگی کبی ماتور کوینچه طورالر ایدی. اول حیوانلر ایکی آیدن صوگ کیهلچک، سویه کارندن اوتوب جیلکلرینه کره چک صووق و قارلی یاغمورلرینی، اول کونده بولاچق آرقلق و کوتاراملکلرینی برده اویلا میچه یرده گی قوری پچانلرینی آشاب راحتله نوب یوریلر ایدی. کیله چک ایچون قرغزلرنگ ماللری نیچک قایغرماسه لر قرغزلر اوزلریده شولای قایغرمیلر ایدی.

یلنگ بو وقتنده باشقه ملت بالاری مکتبلرده، گیمنازیه و اونیورسیتیلرده گورله شوب اوقوب، کیله چکده بختلی ملت آنلاری بولوغه، دیناده راحت ترکاک قیلوغه حاضرله نهلر، نه، صاف هواده اوسکان کیگ ذهنلی قرغز بالاری جیل قووب بوشقه عمر اوتکاروب، احمق بولو ایچون ایهر، توقم، جوگان، اوزه نگی وقویشقانلرینی یاخشیلاب توزه توب آتاسی کبی نادان قرغز بولوغه حاضرله نهلر ایدی.

بو شوکتلی « یل آشی » نه ستابر چیسلاننده. باشقه اوبلستلرغه قدر چاقرو خبری کیتوب هر طرفده یوگرک آنلر ایله تاماشاغه کیلوچیلر حاضرله نهلر ایدی. اوکتابرنگ یدی - سیگز لری بولغان ایدی. شرق، شمال و جنوب طرفلری بیوک و قارلی طاوولر ایله چولغانغان، غرب طرفندن صوزلوب کیلگان بیک اوزون و کیگ صحرانگ دیکیز کورفرزی کبی اوچلابوب طاو آراسینه کروب طوقتاغان یرنه، تویه و اوگرلر اوستینه کیز اویلر یوکلرگان کوچلر کیله باشلادی. ایکی - اوچ کون آراسنده

بیرلی اجتهاد ایته. باری رخست آلا آلیچه غنه طوراً. هانده شول فکردن واز کیچکانی یوق. غصودارستوینی دوما، رومانلر خاندانینگ اوچ یوز یللق بیرامینه خاطرده اوله رق ۹۳ اورنده رومانلر اسمینه اوچیتلسکی سیمیناریه لر آچارغه پروقت حاضرلیدر. بو اش دوما کامیسیه لر نده قارالوب عمومی مجلس ده قبول ایتولدی. یوغاریده مذکور ملاحظه لرغه کوره مسلمانلرنگ ده اوچیتلسکی سیمیناریه لرغه احتیاجلرن اعتبارغه آلوب بو ۹۳ دن بر نیچه سن مسلمانلر ایچون تخصیص ایتوکه یاخود مسلمانلر ایچون بر نیچه نی ۹۳ که آرتدرو حقدده مسئله قوزغاتورغه اورن و مناسبت بار ایدی. لکن، اوکئوچکه قارشی بوندی اش بولمادی.

مکاب

تیانشان طوینگ تیره ن چو قرلرندن

۱۷

بو یلده آشلقلر سالامغه اوکسه لرده باش قوصقاندن صوگ طوتاش اسسیلر بولغانغه کوره اورلقلری قورلوب توشوب بیک آز بولغان ایدی. آنک اوستینه حتی ده یلده غینک یارتسیغنه بولدی وشونک بلهن برگه آیاقلی مال ده بیک ارزان بولدی. یلده فرغانه طرفینه کیته تورغان یوز مکله ب قویلر آنده بیک ارزان بهاغه ساتلدی؛ چونکه فرغانه ده بولغی مامق دن آز فایده بولغانغه خلقدده آچه یوق ایدی. شول روشجه بو یلده یدی صو ولایتنده آچه قتلغی زور بولدی، عموماً سودالر آقرنلادی، آباروتچیلر بولدی. مونه بو آچه قتلغی کوب قرغزلرینی قایغوغه توشردی؛ بر - ایکی آتلی، یا بر آتلی ده بولغان قرغزلر ماناپ قولینه اوتوز، اوتوز یش صوم قدر آچه تاپشراسی بار، بو آچه لرنگ بیک آزغنه سی حکومت سالغان نالوغ بولوب قالغانی باشقه اشلرگه ایدی. آنک اوستینه هر کمنگ تگیله ی بورچلری ده بار ایدی.

اوکتابر چیسلاسی بولغان ایدی. آیو تیگان اومارتا قورتلری کبی، قرغزلر اچنده طنچلق بتوب آری بیری چاققالی باشلادیلر. چونکه قرغزلرغه ماناپلر طرفندن بر خبر کیلگان ایدی. بو خبردن ایرته سی کونده « طوقاق » یولی اویر اویر قوی آیداگان، جلقی جیتاکلاگان، آشلق تویاگان، پچان تویاگان قرغزلر ایله

مک صومنی بر نقطه غه حیارغه کیرهک، لکن ماناپلر وعده قیلغان آقچه لرینی اورتاغه سالورغه، بر برینه: باشلاب سین صالده، سین سال: دیوب تور تکاله شه باشلادیلر؛ چونکه هر قایوسی حیولغان آقچه ننگ کوبره گینی یا بورچینه بیرگان یا اچکی کسه سینه صالوب قویغان ایدی. تارتقلاشونک نتیجه سنده طوقسان مک، اوتوز مک بولوب میدانغه چقدی. مونه شولای ایتوب، شوکتلی بولووی کوتولگان آشنک پروغرامسی کچریدی. بوکا قاراب پریرزلی و شهرتلی ده کچریدی. آشنک بولای شهرتسز بولوونه. آناسی کبی مشهورماناپ بولونی تلگان شابدان حاجینک بالاری یک قایغردیلر. نه چاره! شولای بولدی ایدی! حیولغان مالدن بر نیچه آتی بره ونک تقدیم قیلووی ایله آتسز فقیر مهاجر روسلرغه انعام قیلدیلر. قرغزلرنگ بو جوماردلقلرینه ممنون بولغان روسلر شاپکه لرینی آلوب اطهار تشکر قیلدیلر. پروغرام بو نیچه یلگوله ننگان تاماشالار بولدی، آت بیگیسه اون سیگیز مک صوم پریرز بریدیلر، ایر صایشنده برسی اولدی برسی قاتی یارالانندی. شولای ایتوب یرلردن کیلگان نیچه مک کشینک صابرسزلانوب کوتکان تاماشالری اوتوبده کیتدی. تاماشالر بتکان کبی آقچه زرده بتدی. آقچلر بتدی ده کیرهک یرلری همان بتمه دی، نه آنده بیک کوب چالمالیر، تسییحلرینی شالتر اتوب اولطره لر، آنلر بیت تاماشا کوزرکه کیلمه گانلر، ثواب پروب آقچه آلورغه کیلگانلر. آنلر همان بر نرسه کوته لر. بو بیچاره ملالرنک بر دیسته دن آرتقراق یوز یکریمی چاقرم مسافه ده گی «پشپاک» شهرندن اونار، اون یشهر صومغه آت یاللاب کیلگانلر، بونلر اچنده وقارلی زور چالمالی «غنگان» شهرندن کیلگان (شابدن سلامت وقتده یوزلهب جلقی آلوب کیتوچی) ایشان حضرت ده بار. آنلر اچنده «آی قاب» اداره سی طرفندن مخبر هم آبونه تابو ایچون ییارلگان ایکی قازاق ملاسی ده بار ایدی.

بو ذات شریفلر باشده یک زور امید ایله جنازه ده غی کبی بولور دیب کیلسلره واق توپاک خبزلرگه قاراب جنازه ده غی ماتور آنلر، کموشلی ایهرلر بولماسلقتی آگلانلر ایدی. شولایده بولسه امید اوزماینچه مولغنه بر نرسه کوتالر ایدی، بو امیدلرینی اوز فکرلری ایله حقلی تابالر ایدی. چونکه بونلرینی چاقروغه مخصوص ایلچی و مکتوبلر بارغان ایدی، آنک اوستینه، جنازه ده بولماغانلر ایدی.

بو افتدیلر امید دریاسنده یوزوب یورگنده باشقه کشیلر توزان تودزدوب اولیرینه قاراب چابدیلر. بونی کورگان حضرتلر ننگ صبرلری توگانوب آرالردن برسینی ایلچی قیلوب شابدان

مذکور اورنغه اوچ مک چالمالی کیز اوی تکلدی. بو یرلرنک بارچه سی ایکی یل نکلده شابدان ایلنک یری بولسه ده ایدی یک کوی مهاجرلر قولینه کرگان ایدی. قرغزلرنگ اوزلرینه، یولسز طاو آرالری و تیردن چوقرلر کبی ایگنگه یاراقسزراق یرلرگنه قالمش ایدی. مونه بو، یل آشینک دیدانی شول اوزلردن کیتکان یر ایدی. یل آشی میدانیه اویلر تگلوب صوغملر حاضرله نوب بولغاج هر طرفدن قرغزلر حیولا باشلادیلر. بونلر اچنده یک یراق یردن کیلوچیلرده کوب ایدی (اورنوبرغ کازاچی مسلمانلردن بره و یوگرک بیتال آلوب کیلگان ایدی). بوتاماشاغ، حیولغان خلق ایلی مک آتی کشی بولووی چالمالانندی، بونلر جمله سندن یوز کازاچی عسکر ایله اویازنی ناچالیک، استاناوی بریستف، اوقوغان قر آنلرینی آقچه غه ایله ندرر ایچون کیلگان بر نیچه دیسته ملالر، «غنگان» شهرندن کیلگان شابدان حاجینک اوزینک ایشانی (شابدان باطر ایسان وقتده یوز، ایکی یوز جلقی آلوب کیتکان چاقری ده بولغان) و بر نیچه سوداگرلر بار ایدی.

بو قدر خلقنک آتلیشک طویاقلری ایله یر واطلوب قاب قارده طوزان بورانی و آچلق باشلاندی. آزق یتمی، آشاو ایچون طارتشولرده بولغالادی. چونکه بو تکلگان اویلر وقویلر، قدرلی قوناقلر ایچونگنه بولوب نیچه مک تگیله ی قوناقلرغه بر نرسه ده یوق، اویده یوق، طشده طویراق اوستنده اویلر ایدی. بر نیچه شهر صوم آقچه یرگان قوناقلر آچ بولسه ده یارار، چیت ماتلر اوپکاله مه سون، آنلرینی ممنون قیلورغه کیرهک دیوب آنلر ایچون قیمتلیسندن باشلاب مک بوتیلقه دن آرتق اچلک حاضرله گانلر ایدی.

یک زور تاماشالر امید قیلغان یل آشینک پروغراماسینه قارایق. برنجی: قونان (اوجنچی یاشدگی جلقی) چابشدرو. ایکنجی: ییلگولی یوگرک آنلرینی چابشدرو. اوجونچی: ایر صایشدرو (ایکی قولاج اوزونلغی، بلهک جوانلغی آغاج سونگولر ایله آت اوستنده قارا قارشی چابوب کیلوب تور توشوب دوئل یاصو) جانبی آتدرو (قوی طویاغی قدر کومشنی بر قل ایله اوزون آغاج باشینه صالندروب به ییلرده یراقدن ملتی ایله آتوب توشوره لر). بورونغی زمانده، میدان اورتاسینه قسقه غه قازق قاغوب شوگا بر تویه ییلهب، اول تویه نی، شر یالانچاچ بر خاتون، خلق کوز آلنده باروب آغزی ایله چیشوب آلو کبی تاماشالری بولسه ده اول بو پروغرامغه کره دی.

پروغرام یاصالوب بولغاج بیگلرنک پریرلرینی حاضرله و مسئله سی قوزغالیدی، پریرلرینی حاضرله و ایچون تگی طوقسان

حاجي زين العابدين تاغييف جنابلىرى باكو شهرنده مسلمه لرگه مخصوص اصول تعليم درسلىرى آچار ايچون يوز مك صوم اعانت قىلدى. بو اصول تعليم درسخانهسى ايكي يلق بولوب ايمراتوريتسه آلكساندرا فيودرؤنا حضرتلى اسمينه آچلاچقدر. باكو ميليونيرلرندن موسى افندى تاغييف، ياگا خسته خانه سالدرر ايچون شهر دو ماسينه اوچيوز مك صوم آچه احسان قىلدى. رومانوف عائله سينك اوچيوز يل حكومت سورولرنيك بايرامينه يادكار قىلوب قازان مسلمانلىرى مسلمان يتيم قزلرغه مخصوص «قزلر بريوتى» آچارغه موافق كورديلر و مونك ايچون ده بو كونگه قدر ۵۰ مك صوم قدر آچه جىديلر.

اوشبو بايرام ۲۱ نچى فيورالده بتون روسيه ده طنطنه لى روشده بوتكارلدى. ايمراتور حضرتلرنيك الوغ مانيفيستي و هر تورلى خلقلر ايچون بولغان مرحتلرى اعلان قىلدى.

* *

ايران حكومتى «تبريز» شهرى ايله «جولفا» آراسينه تيمر يول سالور ايچون روسيه باقتلرندن برينه امتياز بيردى. امتياز مدتى ۷۵ يل بولوب آلتى يل ايچنده صالوب بزرگه و ۱۹۱۵ نچى يل ۲۴ نچى اوكتابر نندن قالمى صالا باشلارغه تيوشلى.

بالقانلر ايله توركيآ آراسنده غى صوغش هميشه دوام ايتيه. فيورالنيك ۲۱ نچى كوتنده يونان عسكرنيك «يانيه» شهرينه كرديكلرى تيلگراملرده كوردلى. «اشقودره» ايله «ادرنه» ده محاصره قىلغان تورك عسكرى هميشه بيرلى طورده لر، بعض وقتلر دشمنلرغه زور زور ضررلر كيتوره لر.

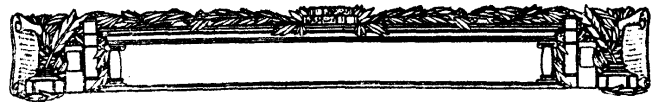
آرناوادرلر اوزلىرى بر حكومت تشكىل ايتديلر ايسه ده تقديرلرنيك نيچوك بولاچنى بيك معلوم توگل. هر حالده مسلمانلرنيك خواجلىق ايتيه آلمه چقلىرى معلوم. تاو آرازلرندن چيقوب صوغشوب يورو، فرقهلر ياصاب هجوم ايتوكي اشلرنيك موده لرى اوتوب بارادر. دنيا كوتار ايچون ايندى كوب حاضرلكلر كيرهك. زمان ايچون حاضرانمگان خلقنيك استقبالى ايدسزدر.

محررى: رضاءالدين بن فخرالدين
ناشرى: «محمدشاكرو محمدذاكر راميفلر»

باطرننگ اوغللرینه جيارديلر. ايلچى باروب سلام بيرديده، «حضرتلر سز دن، كيتوگه رخصت سوريلر ديدى (آچه) سوريلر ديك بولادر».

ايلچينى: «حاضر بارامز» ديگان جواب ايله قايتارديار. ملا افنديلر بو جوانبى ايشكاج طنچلاغان كيبى بولوب تسيحلىرىنى تارته باشلاديلر. تسيحلر بر نيچه شر يوزگه طولغاچ دخى صبرسز لانه باشلاديلر. برام برام طشقه چغوب، كيلوچينى قاريار. آرادن برسى: «كيله! كيله!» ديوب سوينچ خبر آلوب كردى. بوخبرنى ايشكاج ملا افنديلر چالمه لرينى توزه تكاله ب، بر نرسه ده بلماشكه صالوب. باشلرينى ايوب تسبح صانولر ننده دوام ايتديلر. بر نيچه مينوتدن سوگ بر آدم ايشكدن كروب سلام بيردى. ملالر بارجهسى آچق يوز ايله: «وعيلكم السلام!» ديديار. ايشكدن كروچى باشلاب ايگ تورده اولترغان كشيگه اولقنى صوزدى، قايسينه ييش، قايسينه برماناتنى بيرگج: «تقصيرلر! عيب ايتماكر ايندى جايز شونداى بولدى» ديوب چغوب كيتدى. اون مينوت نلكده قوياش كيبى آچق وشاد يوزلى ملالرننگ يوزلرينى دفعة قاره بولوت قابلاب چرايلرى قارانغولاندى.

مشهور ايشان حضرتنگ ده اويلاغانلرى بولماغاچ، بونندن سوگ ايكنچى مرتبه بو طرفقه كيلمام» ديوب كيتدى. باشقه لرغه نيچك تاثير ايتكاندر آسنى بلميم، اما مينم اوزيه حضرتلرنگ طمع ترته لرى صنو بيك كوزل تاثير قالدردى.
صابر عبدالمنف. (طوقاق)

حوادث

دومانك حكومت مصرفلرينى قاراوچى كاميسيه سى. چيركاو مکتبلرينه اعانت بيرمك حفته غى لايحه لرنى رد قىلدى.
۳۷ شعبه سى و ۷ مك قدر اعضاسى، بريوت و كتبخانه لرى بولغان وارشوا شهرنده گى «بولاق مدنيت جمعيتى» حكومت طرفندن يابلدى.

«شورا» اورنبورغده اونه بيسه كونه بر ميقانه ادبى، فنى و سياسى مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЬ СБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلى: سنه لك ۵. آلتى آيلىق ۲ روبله ۶۰ تين.
«وقت» برلن برگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹، آلتى آيلىق ۴ روبله ۶۰ تيندر

۱۲۲ سوزگنه يک کوب آورلق بريميدر. اولرن چغارماسقه ممکن بولور.

بر چاقلرده يک قيونلق بله گنه آگلاشلا تورغان «نوع بشر» و «وظائف انسان» رساله لرن يازوچي سرورالدين حضرت تلمزگه کرگهن عبريچه سوزلرنی ايکي يوزگه گنه قالدروی - اولده تگی «نوع بشر» لرده کی يک کوب يات سوزلرنی چغارب، اوزمزچه لرگه يول بيرگه نلگندن در؛ - «تورك اوغلو»

۷۱

بر صبی بالانگ محرار اسمينه بولغان مکتوبی بو بيرده عينا باصلادر:

رضاء الدين حضرت بابا! (شوری) نگ طشینه بز صبی لار اوچون بر عبرتلی حکایه يازلسون ایدی همده بز آنکلارلق بر ايکي شعر يازله کلسون ایدی بز لر حفظ ایته بارور ایدک بو شعرده علمگه اخلاص باغلاتوردای بولسون هر نوميرده آز آز يازله کیسه حفظغه آنه کلسون اوچون یخشیراق بولور ایدی. اوتب يازغوچی و بالاحترام احمد ابن ملا حبيب النجار.

تابشماقلرنگ جوابلری:

۱ نچی مسئله ننگ جوابی:

علامتیرینی قویوب اشهرگه مطبعه ایچون، کوب وقت کیرهک بولدقندن باصلمی قالدی.
ایکنچی تابشماق جوابی: طوو (دنیاغه کیلو)، اوسو، اولو (وفات ایتو).
درست جواب بروجیلر: (یوق).

تابشماقلر:

۳

دنیاده بر نرسه بار یالترغان
اوزینگ قولاغی بار یالبرغان
باشینه آق چالمان کیوب آغان
أوزی بورنی طومشدن سالبرغان.

امام عین اللین.

۴

اون عددنی ایکی کشی گه بولب بیرگنز، برینه یدی
وایکنچینه سیگر بولسون.
عارف آباروف.

۵

بر بتون شربی ایکی یارطیشه شربینی اوستهل اوستینه
تزوج قویگرده ایکیوز بولسون! امیرجان صدق. سیمی بولات.

اداره دره:

۵ بولودارده امام عبدالغنی افندی ایله «آقیار ده معلم حجت الله افندی که: نعمت الله حاجی حقنده غی مکتوبلر کر آندی، رحمت! نعمت الله حاجی حجازغه ایکی مرتبه باردیی، یوقسه برکنه مرتبه می؟ شونی هنوز آیروب بله امداق.

۵ امام طاهر افندی که: آداعی عددده شاید باصلور.

۵ ضیاء فخری افندی که: تمامی کیلگان سوگنده حکایتگر باصلور. فقط ترجمه قیلنغان اصلنی کورساتوو کر مطلوب.

۵ عبدالله افندی که: عبدالنصیر بن عبدالسلام اسملی بر مدرس حقنده، باصلماغان «آثار» ده قسقه غنه بر ترجمه حال بار. اگرده شول کشینک احوالینی تفصیل ایله باسه کر مرحمت قیلوب یاز کر! عبدالسلامدن یوقاری بابالرنک اسمتری، معلومیدر.

تصحیح و بیان

بن بو یل جای نی ایلی ولایتی- تیکاس اولکاسی قزاقلری آراسنده اوتکازدیکندن بو ایرسه شهردن منقطع اولدیغندن. طبیعی بنده مطبوعات عالندن يک یراق اولدم. سفرمدن ایسه آتیاق نوایر ۱۳ ده قایتدم. بو وقت مینی کوتوب طورغان بر چوق غزته - ژورنالغه یوقدم. بولر آره سنده معتبر «شورا ننگ ۱۳-۱۴ سانلریده بار ایدی. بونده ایسه عاجزلری طرفندن ییازلگان مقاله لرنک ییوک مطبعه خطالیغه اوچراغینی کورددم. بو خطالی قلمدن زیاده مطبعه دن دیگه مجبورم. احتمال بعض بر جهلری آگلاشماو بلاسیغه ده یولقاندن. هر نه بولسه مذکور خطالرنی بو اورنده تصحیح ایدرم. ۱۳ سان. ۳۹۴ ص. ۱ باغانا ۲۴ سطر ننگ سوگنی ۲۵ سطر ننگ باشنده: (بولغانده جمله سی توشوب قالغان. ۳۹۵ ص ۲ باغانا. غی قامول وانک یا که وان دییه چک برده (داک) یازلغان. ۳۹۳ ص ۲ باغانا ۲۲ سطر (چاگجون) اورنی که (چاگجغوی) یازلغان. ۱۴ سان. ۴۲۵ ص ۲ باغانا ۱۴ سطر (بزننگ) سوزی زائد. ۱۹ سطرده هم (بزم) سوزی زائد. ۴۲۶ ص ۱ باغانا ۱۵ سطر (بزرگه) سوزی (بونرگه) یا که (بولرگه) بولورغه کبرک. بو برده گی سوزی مزنگ حاصلی شوشی ایدی: حاضر خطای خلق عموماً اوقو - ییلو دردی نه توشوب بولرنک بار اجتهادی شو یولده بولغان بر زمانده تورکستان چینی مسلمانلری همیشه اطراف عالمن بی خبر بولوب طنچ یوقلاب یانادی. بو اوقو ییلو یولنده هیچ بر حرکتی کورغی. بونداق یولغه خطای لرده اولرده آز ماز مانع بولوجیلر بولغالاسه ده ایندی بو کونده تمام ایرک (یعنی: بو یولده غی اسارت بغاوی یازلغان) بنا علیه بولورغه ده خطایلر برله ن برگه علم معرفت یولنه چاشوب توررگه وقت دیک بولا.

۱۹۱۲ سنه ۳۰ نوایر (یازغوچی).

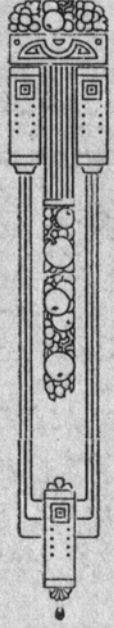
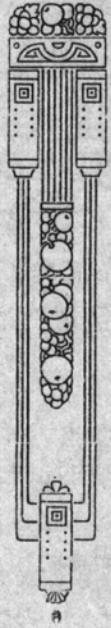
۵ ۳ نچی شورا ۷۳ نچی صحیفه ۲ نچی باغانه برنجی یولده «ابن سیرین جابردن عباره سی» ابن سیریندن ایکی روایتنگ برسنده دیوب اوقورغه تیوشلی.

ش ی ر ۵

№ 5.

МАРТЪ 1 = 1913 ГОДА

ياڭا باصلوب چقدى.

هر تۈرلى يوغوسلى آغروار وانلرنك علائقرى

وقت نشرياتندن: هر ايو و عائله ايچون كرك بولغان بو كتابدر.
حقى ۱۵ ۵ پوچطه ايله ۱۹ ۵.

آدرس: Оренбургъ, контора ред. газ. „Вактъ“.

اسلام علماسينك ايك مشهور-
ارندن بولغان اوشبو ذاتنك
مسلگى، افكارى و برنيچه مهم
مسئله لر حقدى غى نظرى طو-
غروسنده مكممل معلومات بيره
طورغان اوشبورساله آچيق تركى
تلنده روسيه ده برنچى مرتبه
اوله رقى «وقت» مطبعه سنده

ابن تيميه

اثر: رضاء الدين بن فخر الدين

گوزل روشده باصلوب چقدى. مشهور ايرلرنك بشنچى جزئى اولوب
۱۴۸ صحيفه در. بورساله ده، حاضرگه قدر بيك كوب كشيلىرگه مجهول طورغان
بو بيوك عالمنك ترجمه حالى و وفاتى حقدى خيلى معلومات بيرلشدر.
حقى ۵۰ ۵ پوچته ايله ۵۸ ۵. هر بومعتبر كتابچيلردى مائلقه و باش امقلادى «وقت» اداره سنده.

كتيب سنه و مؤلفلرى

رضاء الدين بن فخر الدين اثرى:

حديث و سنت عاللمارى فائنده «كتب سنه» ديه مشهور اولان صحاح
بغارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى،
سنن ابن ماجه، موطن مالك كتابلىرى حقدى بارلش بر رسالدر
و حديث علمى طوغروسنده بعض بر كركلى فائده لر هم وار. ۱۳۶ بيتندن
عبارت اولان بو رساله نك حقى ۴۵ تين.

آدرس: Оренбургъ, въ „Вактъ“ газ. Редакция

اورنبورغده «وقت» مطبعه سنده

هر تۈرلى رسالهر، خط بلانقه لرى، اسچوتلر،
كانؤيرتلر، دعوت زاييسقه لرى، تبريك هم ويزيت
كارتچكه لرى، يارلىق، كويتانسىه، آفيشه و ليتموچقه لر
باصارغه زاكاز قبول ايتوله. تله گان كشيلىرگه تۈرلى
بويوا ايله اشله نوبده ويرله. مراجعت ايچون آدرس:

Оренбургъ, ред. газ. „Вактъ“.